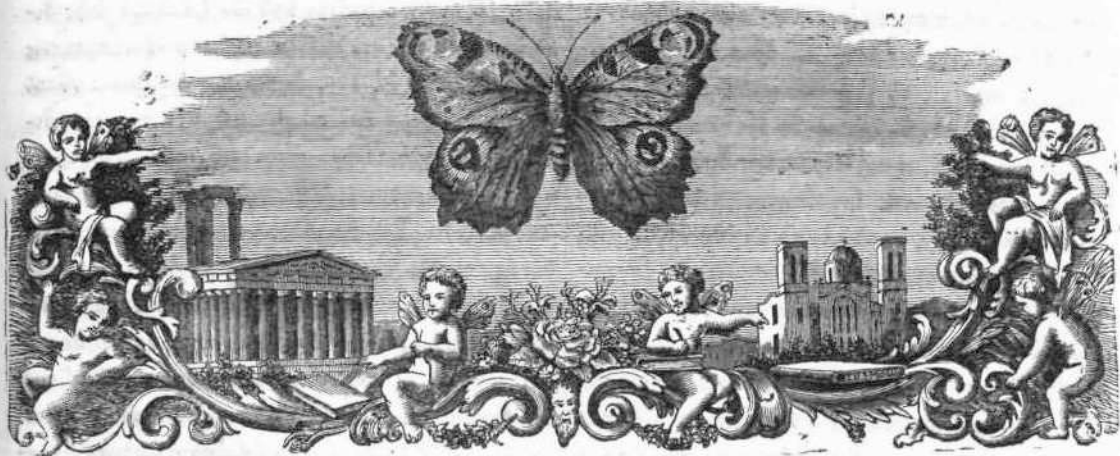

Χ Ρ Υ Σ Α Λ Λ Ι Σ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

15 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1865.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 53.

ΑΙ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΩΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΑΙ

Πρεσβεύται και σύζυγοι πρεσβευτών.

Ο καρδινάλιος Μαζαρίνος, ὅστις, ὡς γνωστὸν, μετεχειρίζετο εὐχαρίστως τὰς γυναικας ὡπως φέρη εἰς αἰσιον πέρας τὰ πολιτικὰ σχέδιά του, ἔκαμεν ἡμέραν τινα ταύτην τὴν παρατήρησιν. « Αἱ γυναῖκες εἶναι ἀξιαὶ νὰ κυβερνώσι τὰ κράτη. » Καὶ ἀληθῶς, γυναῖκες τινὲς ἐδάστασαν ἐνίοτε ὡς οἱ ἄνδρες, εἰς στυβαρὰν καὶ ἀσφαλῆ χεῖρα τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως, ὅθεν καὶ ἡ ἱστορία δὲν δύναται δικαίως νὰ ταῖς ἀρνηθῆ τὴν εἰς τὰς μεγάλας ἰδέας καὶ εἰς τὰ μεγάλα ἔργα ὀφειλομένην τιμὴν. Οὕτω, αἱ βασιλεῖαι τῆς Ἐλισάβετ, τῆς Μαρίας Θηρεσίας καὶ Αἰκατερίνης τῆς Β', θεωροῦνται ὡς αἱ λαμπρότεραι ἐποχαὶ τῶν τόπων των. Ἐν τούτοις τὰ τοιαῦτα εἶναι ἔνδοξοι ἐξαιρέσεις, καθότι ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ γυνὴ δὲν εἶναι πλασμένη ὡπως κυβερνᾷ, καὶ ὅτι ἡ φύσις αὐτῆς ἥκιστα διατίθεται πρὸς τὰς αὐστηρὰς ἀπαιτήσεις ἀμερολήπτου δικαιοσύνης· τούτου ἕνεκα αἱ βασιλεῖαι τῶν γυναικῶν φέρουσι συνήθως τύπον ἀπερισκεψίας, ἢ τάσεώς τινος πρὸς τὰς αὐ-

θαιρεσίας, καὶ πρὸ πάντων τύπον ἀρηιρίλου ζήλου. Ἡ καρδία μίγνυται ἐν τῇ πολιτικῇ μεθ' ὅλων αὐτῆς τῶν ἀποπλανήσεων καὶ τῶν τρυφεροτήτων, καὶ πᾶσα πρόνοια ὑποχωρεῖ ἀπέναντι τοῦ πάθους. Ἐκ τούτου εἶδαμεν τούτους εὐνοουμένους ἀναθιβαζομένους εἰς τὰ ὑψηλότερα τῆς πολιτείας ἀξιώματα, οὐχὶ ἕνεκα τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀξίας, ἀλλὰ μᾶλλον ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῆς ἀνάσσης των. Ἐν τῷ σκοπέλῳ τούτῳ ἐναυάγησαν σχεδὸν ἅπανσαι αἱ τῶν γυναικῶν βασιλεῖαι, οὐδ' αὐτῶν τῶν μᾶλλον ἐνδόξων ἐξαιρουμένων. Δι' ὅσον δὲ καὶ ἂν ἔλαμψαν κατ' ἀρχὰς αἱ τοιαῦται βασιλεῖαι, δὲν ἐβράδυναν πολὺ νὰ σκοτισθῶσιν ὑπὸ μεγάλων δυστυχημάτων. Τοιαῦται ἐφάνησαν αἱ βασιλεῖαι τῆς Ἰσαβέλλης ἐν Ἰσπανίᾳ, τῆς Μαργαρίτης ἐν Δανιμαρκίᾳ, τῆς Ἐλισάβετ καὶ Ἄννης ἐν Ἀγγλίᾳ, τῆς Αὐτοκρατορίας Μαρίας Θηρεσίας καὶ τῶν Αὐτοκρατειρῶν τῆς Ρωσσίας. Μεθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἐφήμερον δόξαν, ἐπὶ ματαίῳ ζητεῖ τις εἰς τὰ ἴχνη των, τοῦλάχιστον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μίαν ἐκ τῶν πράξεων ἢ τῶν θεσμοθετημάτων ἐκείνων, ἅτινα αἱ μεταγενέστεραι γενεαὶ ἀναγράφουσι ὡς τίτλον τιμῆς. Ἄλλως ὅμως συμβαίνει ἐν ταῖς δημοκρατικαῖς πολιτεῖαις, καὶ τοιοῦτον ὄνομα δίδεται δικαίως τῇ σήμερον εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ δύναται νὰ τεθῆ ἀκινδύνως τὸ στέμμα ἐπὶ κεφαλῆς τῆς γυναικὸς, καθότι ὁ κυριάρχης δὲν λαμβάνει ἐκεῖ ἀπ' εὐθείας μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν. Τὸ παράδειγμα τῆς βασιλείας Βικτωρίας μαρτυρεῖ ὅτι ἡ γυνὴ δύναται εὐκολώτερον νὰ ταυτίσῃ τὰ τῆς βασιλείας καθήκοντα μετὰ τῶν οἰκογενειακῶν, ἀφ' ὅσον ὁ ἀνὴρ, ὅστις φυσικὰ κλίνει εἰς τὸ ν' ἀναδεικνύῃ ὑπεριτχύουσαν τὴν ἐπὶ τῶν δημοσίων ἐπιβρόχῃν του· ἀλλὰ τοιαύτη βασιλεία, εἰ καὶ τιμωμένη δικαίως, οὐδὲν ἀποδεικνύει ὑπὲρ τῆς ἰκανότητος τῶν γυναικῶν περὶ τὸ κυβερνᾶν, καθότι τὸ κυρίως ἔργον μιᾶς ἀγγλίδος ἀνάσσης, κατὰ τὸν σημερινὸν ὄργανισμὸν τῶν πολιτικῶν δυνάμεων, εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀποχή.

Λέγοντες τ' ἀνωτέρω οὐδόλως συνελάβομεν τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ λυπήσωμεν τὸ παράπαν, διὰ τῶν σκαίων τούτων παρατηρήσεών μας, τὸ ὠραίον φύλον ἀπανταντίας, πρὸς ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἀπ' αὐτῶν ἐλλείπουσαν τυχὸν κυβερνητικὴν ἰκανότητα, εὐχόμεθα αὐταῖς εἰλικρινῶς πλήρη τὴν ἐν τῇ οἰκιακῇ οἰκονομίᾳ ἐπιβρόχῃν των, παρὰ τῷ οἰκουροῦντι ἀνδρὶ. Αἱ γυναῖκες αἰετοτε θὰ γνωρίζωσι τὴν τέχνην νὰ πείθωσι τὸ τοὺς λαοὺς κυβερνῶν ἰσχυρὸν φύλον, ὅτι εἶναι ὁ ταπεινότητος ὑπήκοος τῶν ὠραίων των ὀφθαλμῶν, καὶ ὅτι τοιοῦτος ὢν, ἔχει καθήκον νὰ ἐκτελῇ τὰς θελήσεις των, ἔστω καὶ ἂν αὐταὶ δὲν περιορίζοντα, ἐντὸς τοῦ τῆς οἰκογενείας κύκλου. Ἄν αἱ γυναῖκες ἠδύναντο νὰ παρακαθίσωσι μετὰ τῶν ἀνδρῶν των ἐν τοῖς Συμβουλοῖς τοῦ Κράτους, ἢ ἂν διηνοίγετο εὐρύτερον εἰς τὴν ἐπιβρόχῃν των στάδιον, δὲν θὰ ἐδράδυνον βεβαίως νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰ οἰκιακά των καθήκοντα, καὶ τότε ἡ κοινωνικὴ τάξις ὡς ἐπίσης καὶ ἡ πολιτικὴ, θὰ ἠπειλοῦντο ὑπὸ ἀνεπανορθώτων ζημιῶν. Τὸ μάθημα τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ἡ αὐστηρὰ τῆς ἱστορίας φωνή, καὶ ἡ Γαλλία χορηγεῖ ἡμῖν περιφανῆ παραδείγματα. Τούτων ἕνεκα αἱ εὐσεβεῖς καὶ συνεταὶ γυναῖκες αἰετοτε ἀνεγνώρισαν ὅτι δὲν ἤρμαζεν αὐταῖς ἡ ἐν τοῖς δημοσίοις συμμετοχή. Ὁ λόρδος Μακώλεϋ ἐξυμνεῖ, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἐν τῇ ἱστορίᾳ του, τὴν ἡγεμονίδα Μαρίαν, θυγατέρα Ἰακώβου τοῦ Β'. ἥτις, προσκληθεῖσα εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας, κατὰ πρῶτον συμπάρελαθεν ἀπλῶς ἐν τῇ κυβερνήσει καὶ τὸν πρίγκηπα τῆς Ὀράνζης, βραδύτερον δὲ, πιστὴ μείνασα εἰς τὰς ὑποσχέσεις τῆς, ἄφησεν αὐτῷ πράγματι ὀλόκληρον τὴν κυβέρνησιν.

Ἄλλ' ὅπως διαφέρει τὸ πρᾶγμα προκειμένου λόγου περὶ τοῦ πολιτικοῦ ἐκείνου σταδίου τὸ ὁποῖον αἱ γυναῖκες, κατὰ τὸ λέγειν ὄλων σχεδὸν τῶν δημοσιολόγων, ἔχουσι δικαίωμα νὰ διατρέχωσι, δηλονότι τὸ τῶν πρεσβυτεριῶν. Δὲν ἀπέχει πολὺ ἀφ' ἡμῶν ὁ χρόνος καθ' ὃν ἡ ἐκλογὴ ἐνὸς διπλωμάτου ἀπεσταλμένου ἐγένετο ἀνεξαρτήτως τοῦ φύλου. Ὁ Moser, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ ἡ *Πρεσβυτεῖρα καὶ τὰ δικαιώματά της*, καταδικάζει τοὺς χρωμένους ἀποκλειστικῶς ἄνδρας ἐν ταῖς διπλωματικαῖς ἀποστολαῖς, ἐνῶ ἡ ἱστορία μᾶς δεικνύει ἀπ' ἐναντίας ὅτι αἱ πολιτικαὶ ὑποθέσεις εἰς ἃς ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος αἱ γυναῖκες, διεζήχθησαν μετὰ μεγίστης ἐπιτηδειότητος. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ὁ ἀνωτέρω συγγραφεὺς δὲν εἶναι ὁ μόνος ἐκ τῶν σπουδαίων ὅστις ἀνέλαβε νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ὠραίου φύλου.

Τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀπαντώμενον παράδειγμα γυναικὸς φερομένης τὸν χαρακτῆρα πρεσβυτείας, εἶναι τὸ τῆς πριγκηπίσσης Μαργαρίτας τῆς Γαλλίας, χήρας τοῦ δουκὸς Δαλενσῶν, ἥτις κατὰ τὸ 1525 εἶχεν ἀποσταλῆ εἰς Μαδρίτιον, ὡς διαπραγματευθῆ μετὰ τοῦ αυτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ε'. τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου τοῦ Α'. Ἡ Βασιλομήτωρ, ἥτις διαρκούσης τῆς αἰχμαλωσίας του, ἐκυβέρνησα ὡς ἀντιβασιλίσα, εἶχε δώσει πραγματικῶς εἰς τὴν θυγατέρα τῆς ῥητάς ὀδηγίας ὡς φθάσῃ εἰς τὸ ποθοῦμενον, εἰ καὶ δὲν περιέβαλεν αὐτὴν οὐδένα ἀληθῶς ἐπίσημον χαρακτῆρα. Εἰς ἀρχαιότεραν εἰς ἐποχὴν εὐρίσκομεν τὴν ἀποστολὴν ἐτέρας Μαργαρίτας, θυγατρὸς τοῦ αυτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α', ἥτις, τῷ 1508, χήρα μείνασα τοῦ δουκὸς Φιλβέρτου ἐκ Σαβοΐας, κατώρθωσε νὰ συνάψῃ τὴν γνωστὴν συνθήκην ὑπὸ τὸ ὄνομα *Συνθήκη τοῦ Καμβραί*. Ἡ γυνὴ αὕτη ἔλαβε μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις οὐχὶ μόνον ἐξ ὀνόματος τοῦ αυτοκράτορος πατρὸς τῆς, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐξ ὀνόματος τοῦ τῆς Ἰσπανίας βασιλέως Φερδινάνδου, ἐνῶ ὁ καρδινάλιος Ἀμβροάζης διεπραγματεύετο ἐξ ὀνόματος τοῦ τε βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ πάπα. Ἡ ἰκανότης τῆς Μαργαρίτας ταύτης ὑπεγόρευσε τοὺς ὅρους τῆς τοσοῦτον διὰ τὴν Βενετιανὴν ἐπιζημίου ἐκείνης συνθήκης. Ἐτηνικὰ βραδύτερον, τῷ 1529, ἡ εἰρήνη ὑπεγράφη ἐν Καμβραί, εἶναι δὲ γνωστὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡ *Εἰρήνη τῶν Γυναικῶν*, καθότι τῷ ὄντι δύο γυναῖκες διεπραγματεύθησαν αὐτὴν, ἡ μήτηρ Φραγκίσκου τοῦ Α' καὶ ἡ θεῖα τοῦ Καρό-

λου πέμπτου. Τὰ καθέλματα τῆς διαπραγματεύσεως ταύτης, ἥς τὰ ἐξαγόμενα ἀπέβησαν τοσοῦτον δυσάρεστα διὰ Φραγκίσκου τὸν Α', εἶναι λίαν περίεργα. Οὕτω, λόγου χάριν, αἱ δύο πριγκηπίσσαι, ἡ Λουίζα τῆς Σαβαυδίας καὶ ἡ Μαργαρίτα τῆς Βουργουνδίας κατόικουν εἰς δύο συνεχόμενα οἰκήματα, ἅτινα εἶχαν κρυπτὴν συγκοινωνίαν διὰ θύρας τινὸς, ἐξ ἧς ἐδύναντο νὰ ἐπισκέπτονται ἀλλήλας ἐν οἰκῇ ποτε ὥρᾳ. Ἡ Λουίζα κατεῖχε πλήρη τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ υἱοῦ τῆς, ὡς ἡ Μαργαρίτα κατεῖχε τὴν τοῦ ἀνεψιῦ τῆς, ἀμφότεραι δὲ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐκυβέρνησαν τὰ δύο ἐκείνα Κράτη ἐν ὀνόματι τῶν ὄρφανῶν των. Θὰ ἦτο δὲ δυσχερὲς νὰ ἐνοήσωμεν τὴν συμφωνίαν τῶν δύο πριγκηπίσσαι ἐπὶ μιᾶς συνθήκης οἷα εἶναι ἡ συνθήκη τοῦ Καμβραί, ἂν δὲν ἐγινώσκομεν ὅτι ὁ Φραγκίσκος Α' ἦτο ἔτοιμος νὰ θυσιάσῃ τὰ πάντα ὅπως ἐξαγοράσῃ τοὺς δύο υἱοὺς του, οὗς κατεκράτει ἐν Μαδρίτῃ Κάρολος ὁ ς'.

Ἡ δύναμει καὶ ἄλλα [νὰ φέρωμεν παραδείγματα πριγκηπίσσαι διαπραγματευσαμένων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διπλωματικὰς ὑποθέσεις. Ὁ Βικεφόρτ, ἐν τῷ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ συγγράμματι, ὁ *Πρέσβυς καὶ τὰ καθήκοντά του*, ἀναφέρει τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐλεονώρας, βασιλίσσης τῆς Γαλλίας, καὶ τῆς Μαρίας, βασιλίσσης τῆς Οὐγγαρίας, αἵτινες, τῷ 1537, συνωμολόγησαν ἐν Βονεσσὸ ἀνακωχὴν ὄπλων ἐπὶ τρεῖς μῆνας, ἐπ' ὀνόματι Καρόλου τοῦ Πέμπτου καὶ Φραγκίσκου τοῦ πρώτου. Μολταῦτα ὁ Μόζερ παρατηρεῖ ὡς πρὸς τοῦτο, ὅτι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος πριγκηπίσσαι δὲν δύναται νὰ ἐξομωθῶσι πρὸς τοὺς συνήθεις διπλωματικούς ἀπεσταλμένους καθότι ἀντὶ νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰ διαπιστευτήρια ἔγγραφα, ἔφερον συνήθως πληρεξουσιότητα πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων. Ὅθεν οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς καθιέρωσαν τὸ δικαίωμα τῶν γυναικῶν τοῦ νὰ κατέχωσι θέσιν πρεσβείας ἐπὶ δύο ἐτέρων παραδειγμάτων, ἐκείνου τῆς παραδόξου κομήσεως, τῆς Αὐγῆς τοῦ Κενιγσμάρκ, ἣν ὁ βασιλεὺς Αὐγουστος ἀπέστειλε πρὸς τὸν τῆς Σουηδίας Κάρολον τὸν δωδέκατον, καὶ ἐπὶ ἐκείνου μιᾶς τοῦ Λουδοβίκου δεκάτου τετάρτου πρεσβυτείας, τῆς Μαρσαλλῆς Δεγκεβριάντης.

Ἡ Μαρία Αὐγὴ δὲ Κενιγσμάρκ, γεννηθεῖσα τῷ 1666 ἐν Ἀγαθεμβούργῃ πλησίον τῆς Στάδης, ἦτο περίπυστος διὰ τε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὠραιότητά τῆς. Ἡ γυνὴ αὕτη διετήρησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη στενάς σχέσεις μετὰ τοῦ Αὐγουστού Βασιλέως τῆς

Πολωνίας, καὶ μετὰ ταῦτα διωρίσθη ἡγουμένησα εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Luedmiburg, ὃ ἦτο αυτοκρατορικὸν καθίδρυμα, συνεπάγον πριγκηπικὸν τίτλον. Ἐνῶ ἔζη ἀπομεμακρυσμένη ἐν τῇ μονῇ ἐκείνῃ, πολεμούμενος καὶ καταστενοχωρούμενος [ὁ Αὐγουστος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας, εὐρέθη εἰς τοιαύτην δεινὴν θέσιν ὥστε οὐδὲ κἂν εἶχε τ' ἀναγκαῖα χρήματα ὅπως πληρώσῃ τοὺς μισθοὺς τῶν ὀλίγων στρατιωτῶν οὔτινες τῷ ἔμενον ἔτι. Μαθοῦσα ἡ κόμησσα τοῦ Κενιγσμάρκ τὴν ἀμνηχανίαν εἰς ἣν εἶχε περιέλθει ὁ ἀγαπητὸς αὐτῆς, ἔσπευσεν εἰς Δρέσδην, ἐλπίσασα νὰ ἐνηθρύνῃ τὸν βασιλέα ἀνακαλοῦσα εἰς τὴν μνήμην του τὰ ὑπὸ τοῦ ἀξιώματός του ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα, ἅτινα ἐλησμόνει αὐτὸς παρὰ πολὺ ἐν μέσῳ ὀργίων καὶ ἄλλων παντοδαπῶν καταχρήσεων. Ἐκεῖ ἀφιχθεῖσα προσεκάλεσεν αὐτὸν ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχαίας δόξης, μετὰ ἐνθουσιασμοῦ ἀγίου, ἂν αἱ γυναῖκες ἀντλοῦσιν εἰς τὸν ἀφωσιωμένον ἔρωτά τον, ἀλλ' ὁ ταλαίπωρος πρίγκηψ εἶχεν ἀπολέσει πᾶσαν δραστηριότητα, καὶ οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς ἀνδρικήν τινα καὶ γενναίαν ἀπόφασιν. Ἡ γενναία γυνὴ συνέλαβε τότε τὸν σκοπὸν νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιον Καρόλου τοῦ δωδεκάτου, οὗ ἡ ἀλαζονεία καὶ ἡ ὑψηλοφροσύνη εἶχον ταπεινώσει μετὰ τοσαύτης σκληρότητος τὸν ἀσθενῆ Αὐγουστον. Εἶχε μάλιστα ἀναδεχθῆ μυστικὴν τινα ἀποστολὴν ἀφορῶσαν τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας, ἀλλ' ὁ Μόνάρχος οὗτος ἠρνήθη νὰ ὑποδεχθῆ αὐτὴν. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι οὐδόλως ἠγάπα τὰς γυναῖκας, καὶ ἠρέσκετο μάλιστα νὰ δεικνύῃ τὴν ἀντιπάθειάν του ταύτην ἔτι πλέον πρὸς τὰς ὠραιότερας καὶ τὰς μᾶλλον ἀξιεράστους τῶν συγχρόνων του γυναικῶν. Ἀλλὰ μετὰ πολλὰς δυσκολίας, ἡ κόμησσα κατώρθωσε τέλος νὰ καταλάβῃ τὸν βασιλέα ἐν μέσῳ τοῦ στρατοῦ του, ὃν ἐπεθεώρει τότε ἔφιππος. Καταβάσα ἀπὸ τῆς ἀμάξης, τῷ ἀπηύθυνε τὰς προσήσεις τῆς, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς χαιρετήσας αὐτὴν σοβαρῶς, παρήλθεν ἐν σιωπῇ. Τέλος ὁ κόμης Piper, πρωθυπουργὸς τοῦ βασιλέως, ἐζήτησε καὶ κατώρθωσε νὰ προσκληθῆ ἡ κόμησσα εἰς τὸν ἐπίσημον δεῖπνον. Ἡ Αὐγὴ δὲ Κενιγσμάρκ ἀπήτησε τότε, ὡς αυτοκρατορικὴ πριγκηπίσσα, θέσιν ἐξαιρετικὴν ἐν τῇ βασιλικῇ τραπέζῃ, ὃ δὲ Κάρολος διέταξε νὰ τῇ χορηγήσωσιν θέσιν κατωτέρω πασῶν τῶν λοιπῶν κυριῶν ὅτε δὲ ὁ κόμης Πίπερ, ὅλος ἐκπληκτος, τὸν ἠρώτα τὴν αἰτίαν τοσαύτης προσβολῆς, τῷ ἀπήντησεν ὅτι ἡ θέσις ἐκείνη ἦτο λίαν κατάλληλος διὰ μίαν ἀρχαίαν

εὐνοουμένην ἅπασαι αἱ περὶ τούτου παρατηρήσεις τοῦ ὑπουργοῦ ἀπέβησαν μάταιαι, ὅθεν ἡ Αὐγὴ δὲν ἐπαρυσιάσθη εἰς τὸν δεῖπνον. Οὕτω λοιπὸν ἀποτυχούσης τῆς ἀποστολῆς τῆς, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ μοναστήριόν τῆς, καὶ ἐκεῖθεν ἐξεδικήθη κατὰ τοῦ βασιλέως συγγράψασα δηκτικὴν τινὰ σατύραν, ἧς πιθανῶς οὐδέποτε ἔλαβε γνῶσιν ὁ μονάρχης ἐκεῖνος. Τὸ ζήτημα εἶναι ἤδη νὰ μάθωμεν ἂν ἡ ὠραία καὶ αἰσίως πεπρωκισμένη αὕτη γυνὴ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς πρεσβύτερα κατὰ τὴν στενὴν τῆς λέξεως σημασίαν. Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ πρεσβυτοῦ εἶναι τὰ ἔγγραφα τὰ συνιστώντα αὐτὸν παρὰ ταῖς ξέναις ἀλλαγῆς, ἀλλ' ἡ κόμησσις Αὐγὴ οὐδὲν ἔγγραφον τοιαύτης φύσεως ἔφερε. Ὁ Ρεάλ, ἐν τῇ *Κυβερνητικῇ ἐπιστήμῃ του*, καὶ ὁ Βολταῖρος, ἐν τῇ *Ἱστορίᾳ τοῦ Καρόλου ΙΒ.* ἀναφέρουσι μετὰ τινος μερίμνης τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Βικενφόρτ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν, ἀποφαινόμενος ὅτι μίᾳ μόνῃ ὑπῆρξεν ἀληθῆς πρεσβύτερα, καὶ αὕτη ἦν ἡ Μαρεσιάλη Δεγεβριάντη.

Ἀπολέσας ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Λαδίσλαος 5. τὴν πρώτην αὐτοῦ γυναῖκα, Σικελίαν Ρενέ τῆς Αὐστρίας, ἀποθανοῦσαν κατὰ τὸν μάρτιον τοῦ 1644, ἐζήτησεν εἰς δεύτερον γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ ἀποθανόντος, δουλῆς τῆς Μαντούης, Μαρίαν Γονζάγαν, δουλίσσαν τοῦ Νεθέρ. Τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου ὑπεγράφη ἐν Φονταίνεβλὼ ὑπὸ τοῦ ΙΔ' Λουδοβίκου, τῆ 26 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1645, οἱ δὲ γάμοι, ἐν οἷς ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας παρίστατο διὰ τοῦ πρεσβυτοῦ του, ἐωρτάσθησαν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆ 6 τοῦ ἐπομένου νοεμβρίου. Κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς νεαρᾶς βασιλίσσης εἰς Πολωνίαν, ὁ βασιλεὺς διέταξε τὴν Μαρεσιάλην Δεγεβριάντην νὰ τὴν συνοδεύσῃ, ὀνομάσας αὐτὴν πρεσβυτεράν του παρὰ τῷ βασιλεὶ Λαδίσλάφ. Διὰ τῶν διαπιστευτηρίων α ἔφερε κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἐλάμβανε τὸν τίτλον *ἐκτάκτου πρεσβυτεράς καὶ ἐπιτηρητοῦ τῆς διαγωγῆς τῆς βασιλίσσης*. Ἡ κυρία αὕτη, θυγάτηρ τοῦ Ρενέ δὲ Βέκ, ἦτο χήρα τοῦ μαρεσιάλιου Δεγεβριάντη, φονεθέντος ἐν Ροτεβίλ τῷ 1643. Πάντες οἱ συγγραφεῖς ἐκ συμφώνου ἐξαιροῦσι τὴν ἀξίαν τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ τὴν θαυμασίαν αὐτῆς ἐπιτηδειότητα ἐν ταῖς διπλωματικαῖς διαπραγματεύσεσιν. Ἐνεκα δὲ τῆς ἀποστολῆς τῆς ταύτης ἔλαβεν εὐκαιρίαν ὅπως δώσῃ τρανὰ τούτου δείγματα. Ἡ ὑπ' αὐτῆς συνοδευομένη βασιλίσσα ἦτις ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ πασῶν τῶν τῆς ἐποχῆς τῆς γυναικῶν δελεα-

στικωτέρα, δὲν ἠδύνατο πάντοτε νὰ προσφύλαττηται ἀπὸ τῶν τὰς γυναικῶν θεραπευόντων ἐπιθέσεις ὅθεν γεγονότα τινὰ διακοινώθησαν τῷ βασιλεὶ λίαν ἐξωγλωμμένα, παντοδαπαὶ δὲ συκοφανταὶ τοσοῦτον κερύρρισαν αὐτὸν, ὥστε, ὅταν ἡ πριγκίπισσα ἐπάτησε τὸ πολωνικὸν ἔδαφος, ἤρνήθη νὰ ἐπικυρώσῃ τὸν μετ' αὐτῆς γάμον του, προφασισθεὶς τὴν ἀείποτε προχωροῦσαν ἐξασθένεισιν τῆς υγείας του, καὶ προσεκάλεσεν αὐτὴν ἐπιμόνωσ νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Γαλλίαν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἡ κυρία Δεγεβριάντη ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν ἅπασαν τὴν διπλωματικὴν ἰκανότητά τῆς, καὶ ἐπιτηδείως κατὰχάλοῦσα τὰς ἀπείρους δυσχερείας αἰτινες ἐν τῇ Αὐλῇ τῆς Πολωνίας ἐπεσώρευοντο πρὸ αὐτῆς, κατώρθωσε τέλος νὰ ἐμπνεύσῃ τῷ βασιλεὶ τοσούτην ἰσχυρὰν πεποίθησιν περὶ τῆς ἀρετῆς τῆς μελλονόμενου του, ὥστε οὗτος ἔπαισε τοῦ νὰ φέρῃ ἐνστάσεις κατὰ τῆς νομιμότητος τοῦ γάμου του, μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας τῶν παροτρυνόντων αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν πρώτην ἀπόφασίν του. Ταῦτο χρόνως ἡ πρεσβύτερα ἐπ' τοσοῦτον προσεκτήσατο τὴν εὐνοίαν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας, ὥστε οὗτος διέταξε νὰ τῇ ἀπονεμηθῶσιν ἅπασαι αἱ τιμαὶ ας εἶχεν ἄλλοτε λάβει, ἡ τῆς Αὐστρίας ἀρχιδούκισσα, ἀδελφὴ τοῦ πριγκίπου τῆς Τοσκάνης, ὅτε αὕτη εἶχε φέρει τὴν θυγατέρα τῆς εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Πολωνίας, τὴν πρώτην τοῦ βασιλέως σύζυγον. Ἡ κυρία Δεγεβριάντη ἐφρόντισεν ὅπως ἐκτελεσθῇ ἀκριβῶς ἡ διαταγὴ αὕτη, καὶ ἐφθασε μάλιστα μέχρι τοῦ ν' ἀπικιτήσῃ νὰ προκάθῃται τοῦ πριγκίπου Καρόλου, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως. Τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τινὰς ἐπὶ τῆς ἐθιμοταξίας διενέξεις, ας ὁ βασιλεὺς Λαδίσλαος διέλυσεν ἀποφανθεὶς ὑπὲρ τῆς Μαρεσιάλης. Κατὰ δὲ τὴν διὰ τῆς Πολωνίας διάβασίν τῆς, ἀπήτησε καὶ ἔλαβεν ἀπανταχοῦ πάσας τὰς εἰς πρέσβεις ἀποδιδόμενας τιμητικὰς ἐνδείξεις.

Λουδοβίκος ὁ ΙΔ' συνήθιζε νὰ μεταχειρίζεται πάντοτε γυναικῶν εἰς τὰς εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν του ἀναγομένης ὑποθέσεις, οὕτω δὲ ἐπέτυχεν νὰ ἐξασκήσῃ πρόδηλον ἐπιβρόχον ἐπὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, Καρόλου Β'. Ὅπως σύρῃ τὸν βασιλέα ἐκεῖνον εἰς τὰς κόκλω αὐτοῦ στηθείσας πλεκτάνας διὰ τῶν βραδουργῶν τῆς Γαλλίας, τῷ ἐπεψεν ἐν ἀτάκτου διαγωγῆς πολύτροπον γύναιον, τὴν πολυβρύλλητον Λουίζαν Κερουαίην, εἴτε τὴν Κ. Καρβελ, ὡς ὀνομάζον αὐτὴν ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης. Μα-

λαταῦτα ὁ Λουδοβίκος δὲν εἶχε περιβάλει αὐτὴν δι' ἐπισήμου χαρακτήρος, ἡ δὲ ἀποστολὴ τῆς γυναικὸς ταύτης ἦν ὅλως ἐμπιστευτικὴ, καὶ τόσον πολὺ μάλιστα, ὥστε μετὰ βραχύτατον χρόνον εἶχε καταστῆ ἡ ἐρωμένη τοῦ βασιλέως τοσοῦτον δ' ὠφελήθη ἐκ τῆς νέας τῆς ταύτης θέσεως ὅπως στερεώσῃ τὸ κράτος τῆς, ὥστε ἀπεδίωξε πάσας τὰς ἀντιζήλους τῆς, ὧν ὁ ἀριθμὸς δὲν ἦτον ὀλίγος. Οὕτω κατώρθωσε νὰ λάβῃ ἐν τῷ κράτει ὑπεροχὴν δικαιοῦσασαν πληρέστατα τὰς ἐλπίδας ας ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἀνέθετο ἐπὶ τε τῶν θεληγερῶν καὶ τῆς δεξιότητός τῆς.

Τὸ ἐπόμενον γεγονός παρουσιάζει ἡμῖν περιεργότατον παράδειγμα διπλωματικῆς δεξιότητος μίς τῶν τῆς Ἀνατολῆς ἡγεμονίδων. Τῷ 1640, ὁ Σουλτάν Μωάμεθ ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ στρατοῦ ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Αἰθιδ, τοῦ τελευταίου τῶν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος Κομνηνῶν, μεθ' οὗ συνεμάχει καὶ ὁ τῶν Τουρκομάνων στρατηγὸς Οὐρσοῦμ. Ὁ Μωάμεθ εἶχεν ἀποφασίσει ν' ἀρχίσῃ τὴν μάχην ἐπιπίπτων πρῶτον κατὰ τοῦ Οὐρσοῦμ ἄλλ' ἡ μήτηρ τοῦ ἡγεμόνος τούτου, Σάρα Σατοῦν, διεπραγματεύθη μετὰ τοῦ Σουλτάνου μυστικὴν τινὰ συνθήκην, δι' ἧς ἔσωζε τὸν θρόνον τοῦ υἱοῦ τῆς, παραδίδουσα τὸν σύμμαχόν του. Ἡ γυνὴ αὕτη ὠδήγησε τὸν Μωάμεθ δι' ἀφανῶν ἀτραπῶν ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ τῆς ἐπικρατείας τοῦ Αἰθιδ, ὅπου οὗτος καταληφθεὶς ἐξασπινάως, οὐδεμίαν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ ἀντίστασιν πρὸς τὸν ἐχθρὸν, ὅστις ἐκυρίευσεν τὴν πρωτεύουσάν του. Ἐκτὸς τῶν ἐν αὐτῇ εὐφραντῶν θησαυρῶν, ἔλαβεν ἡ Σάρα Σατοῦν, ὡς ἀμοιβὴν τῆς προδοσίας τῆς, πλῆθος χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων. Οὕτως ἡ ἀρχαία καὶ ἔνδοξος τῆς Τραπεζοῦντος αὐτοκρατορία κατεστράφη διὰ τῆς ἀπιστίας καὶ τῶν διπλωματικῶν μηχανορραφημάτων τῆς ἡγεμονίδος ταύτης.

Ἐνταῦθα νομίζομεν δεῖν νὰ λαλήσωμεν καὶ περὶ τοῦ ἰππότου Δεών, τοῦ μυστηριώδους τούτου προσώπου, ὃ διήγειρε τὴν γενικὴν τοῦ κόσμου περιέργειαν κατὰ τὸ ἦμισυ τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος. Πάντες ἐπίστευον ὅτι οὗτος ἦτο γυνὴ, καὶ μολαταῦτα διεκρίθη ὑπηρετήσας ὡς διπλωμάτης ἅμα καὶ στρατιωτικῶς. Λίαν νέος ἔτι, κατετάχθη ἐν τῷ στρατῷ καὶ ἀνέπτυξε πλείστην ἀνδρείαν ἐν διαφόροις μάχαις, εἴτα ἐπανῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, προσκολληθεὶς κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἐν Πετρούπολει γαλλικὴν πρεσβείαν. Ἀργότερον, πεμψθεὶς με ἰδιαιτέραν ἀ-

ποστολὴν εἰς Λονδίνον, τσοσούτην ἰκανότητα ἔδειξε πρὸς ἐξομάλυνσιν δυσχερειῶν τινῶν, ὥστε ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ τὸν ἔλαβεν ὑπὸ τὴν εὐνοίαν του, καὶ τότε ἔλαβε τὸν σταυρὸν τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου μετὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ γραμματέως τῆς ἐν Λονδίνω πρεσβείας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διεδόθη ἡ φήμη ὅτι ἦτο γυνὴ, καὶ ἅπασα ἡ ἀριστοκρατεία ἐστοιχημάτιζε μεγάλας ποσότητας ἐπὶ τοῦ γένους του, ἀλλ' ὁ ἰππότης διετήρει περισσεμμένως τὸ μυστήριον. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ἐδημοσίευσεν τ' ἀπομνημονεύματά του, καὶ τότε ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις κατηγόρησεν αὐτὸν ὡς διαστρέψαντα γεγονότα τινὰ καὶ δημοσιεύσαντα ἕτερα μετὰ ἐνόχου ἀδιακρισίας, διὸ, κατὰ συνέπειαν, ἔπαυσεν αὐτὸν τῆς θέσεώς του. Μολαταῦτα, χάριν τῶν ἀρχαίων ἐκδουλεύσεών του, Λουδοβίκος ὁ ΙΣΤ' τῷ ἐχορήγησε σύνταξιν δώδεκα χιλιάδων λιρῶν, ὑπὸ τὸν βῆτόν ἕρον τοῦ νὰ μὴ παρυσιάζηται ἐφεξῆς εἰς τὸ δημόσιον, εἰμὴ ἐνδεδυμένος γυναικεῖα φορέματα. Ἐπανῆλθεν ὅθεν ὁ ἡμέτερος ἰππότης εἰς Παρισίους, ἐνδεδυμένος γυναικεῖα καὶ φέρων ἐπὶ τοῦ στήθους τὸν σταυρὸν τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου, ἀργότερον δ' ἐπανελθὼν εἰς Λονδίνον, ἔφερε τὸν πρῶτον αὐτοῦ ἱματισμόν. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην πόλιν ἀπέθανεν τῷ 1810, ὃ δὲ θάνατος αὐτοῦ διετήρησεν ἐτι τὰς περὶ τοῦ γένους ὑποψίας, διότι ἐπὶ τοῦ τάφου του ἀναγινώσκειται ὄνομα ἀνδρός.

Ἐξ ὅλων τούτων συνάγεται ὅτι μόνῃ ἡ Μαρεσιάλῃ ὑπῆρξε πραγματικῶς πρεσβύτερα, ἧς ὁ τίτλος δύναται νὰ βεβαιωθῆ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς λοιπὰς κυρίας περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν (παραλείψαντες βεβαίως τὰς ἐξασκησάσας ἔμμεσον ἐπὶ τῶν δημοσίων ἐπιτροπῶν) αὐταὶ ἐξετέλεσαν μόνον ἀπεσταλμένου ἐντολῶν, χωρὶς νὰ περιβληθῶσιν ἐπίσημον χαρακτήρα. Ἀληθῶς ὁ Ρεάλ ἀναφέρει πρεσβυτεράν τινὰ τῆς Περσίας, ἀλλ' οἱ ἀόριστοι κατὰ τι λόγοι του δὲν χορηγοῦσιν ἡμῖν διδόμενα ὅπως κρίνωμεν ἐπὶ τοῦ τοιούτου τίτλου ἄλλως τε δὲ ἡ θέσις τῶν γυναικῶν, οἶαν διέπλασεν αὐτὴν ὁ Ἰσλαμισμὸς, πολλὰς καὶ μεγάλας ἀμοιβολίας διεγείρει ἐν ἡμῖν ὡς πρὸς τοῦτο. Οὕτω μεχρὶσὺ γυνὴ παραδεκτὴ ἡ ἀρχὴ ὑπὸ τῶν διδασκῶρων τοῦ διεθνούς δικαίου καὶ καθ' ἡ ἐκλογὴ τῶν πρὸς πρέσβυσίν τινὰ ἀποσταλησομένων προσώπων γενήσεται ἀνεξαρτήτως τοῦ φύλου, στηρίζεται αὕτη ὡς ἕκαστος βλέπει, ἐπὶ ἀσθενοῦς βάσεως καὶ ἂν ἀναμνησθῶμεν τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν. «Ἐκρ χειλῶν οὐ καθίστησι μίαν ἡ ἀπο-

στολή της Κ. Δεγεβριάντης δὲν δύναται ἄλλως νὰ θεωρηθῆ, εἰμὴ οἷα καὶ πραγματικῶς ὑπῆρξεν, ἀντικείμενον δηλαδὴ ἱστορικῆς περιεργείας καὶ οὐχὶ αὐθεντεία, ἐξαιρέσεις καὶ οὐχὶ κανόν. Εἴμεθα λοιπὸν ἠναγκασμένοι, μὲ μεγάλην ἡμῶν λύπην, νὰ ἀμφισβητήσωμεν ταῖς ἀναγνωστρίαις ἡμῶν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διορίζωνται πρεσβύτεραι, τοῦλάχιστον καθ' ἣν ἔννοιαν ἐγένετο χρῆσις τῆς λέξεως μέχρι τοῦδε. Πρὸς ἀποζημιώσιν ὅμως αὐτῶν, εὐχόμεθα εἰς ὅλης καρδίας ἵνα τινὲς γεννωσὶ πρεσβύτεραι κατ' ἄλλην τῆς λέξεως σημασίαν, δηλαδὴ νὰ γενωσὶ σύζυγοι πρεσβυτέρων ὅθεν, ὅπως μὴ ἀφήσωμεν εἰς αὐτὰς τὴν ἐλάχιστην ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὰ προνόμια τὰ παρομαρτοῦντα τὴν τοιαύτην των ιδιότητα, θέλομεν ἐν τοῖς ἐξῆς ἀναρουνῆσι μετὰ ἐπιστάσις τὰ νενομισμένα δικαιώματα τῆς συζύγου πρεσβυτεῦτος.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές.)

ΤΥΧΗΣ ΕΥΝΟΙΑ ΚΑΙ ΔΥΣΜΕΝΕΙΑ.

Ο Ιάκωβος ἦν υἱὸς ἀλιέως κατοικοῦντος εἰς τὸ χωρίον Σαινμάλο. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὸν παρελάμβανεν εἰς τὴν λέμβον του ὡσάν τις ἐψάρευεν, ἔχων πάντοτε κατὰ νοῦν ὅτι ὁ υἱὸς του θὰ κληρονομήσῃ μίαν ἡμέραν τὰ δίκτυά του καὶ τὴν τέχνην του· ἀλλ' ὁ Ιάκωβος δὲν ἐφαίνετο, ἔχων μεγάλην κλίσιν εἰς τὸ πατρικὸν ἐπάγγελμα, διότι ὡσάν τις ὁ πατὴρ του τὸν ἐσυμβούλευε καὶ τὸν ἐδίδασκε τὴν ἀλιευτικὴν τέχνην ἤκουε μὲν εὐσεβάστως τὴν διδασκαλίαν, ἀλλ' ὁ νοῦς του ἔτρεχεν ἄλλου, καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐνῶ ἡ θάλασσα ἦτο τοικυμιώδης ὁ γέρον καύτης παρετήρησεν ὅτι ὁ υἱὸς του ἦτο ἐντελῶς ἀφρημένος καὶ οὐδ' ἐπρόσεχεν εἰς τὰ ἀφρίζοντα κύματα, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς ἂν εὕρισκε το εἰς ἔκστασιν καὶ προσεμείδει εἰς ἀόρατόν τινα ὀπτασίαν. «Αἶ Ιάκωβε, εἶπεν ἀποτόμως, ποῦ ἔχεις τὸν νοῦν σου;» Ὁ Ιάκωβος ἐξαφνισθεὶς, συνῆλθεν εἰς ἑαυτὸν καὶ ἀπεκρίθη· «Ἦκουσα, πάτερ μου, μίαν φωνὴν ἐνδόμουχον, ἡ ὁποία ἐψάλλε χωρὶς νὰ φαίνεται.»

Τὴν ἀλλόκοτον ταύτην ἀπόκρισιν ἀκούσας ὁ πατὴρ ἔσεισε τὴν πολὴν κεφαλὴν του λέγων καθ' ἑαυτὸν, «Αὐτὸ τὸ παιδί εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ καλὸς ψαράς. Τί λοιπὸν νὰ τὸν κάμωμεν καὶ ποῖος νὰ βοηθήσῃ καὶ ἡμᾶς τοὺς γονεῖς του εἰς τὰ γηρατειά μας;»

Ὁ Ιάκωβος δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκμυστηρευθῇ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ὁποίαν εἶχε, νὰ γίνῃ μίαν ἡμέραν περιφρημὸς μουσικὸς εἰς οὐδένα ἄλλον, πλὴν τῆς ἀδελφῆς του Ζακελίνας, διότι αὐτὴ ὄχι μόνον δὲν ἔπὸν ἐνέπαιζεν, ἀλλὰ μάλιστα τὸν ἤκουε θαυμάζουσα, ἐνίοτε δὲ καὶ τρέμουσα, ἐπεὶ τῆς ἐφαίνετο ὅτι κατεῖχε τὸν ἀδελφόν της τὸ δαιμόνιον, καὶ μίαν ἡμέραν, τὴν ἡμέραν τῆς εορτῆς του, τῷ ἐδώρησε μικρὸν βιολίον τὸ ὁποῖον ἠγόρασε μὲ ὀλίγα χρήματα συναχθέντα διὰ πολλῶν καὶ μεγάλων οἰκονομιῶν. Ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ὁ Ιάκωβος ἠγείρετο ἐν μέσῳ τῆς νυκτός, ἤνοιγε τὴν θύραν τῆς πατρικῆς καλύβης καὶ κατηνθύνετο εἰς τὸ παράλιον. Ἐκεῖ δὲ ἐνῶ τὰ κύματα ἐμυκῶντο πενήτωσιν κυλιόμενα πρὸ τῶν ποδῶν του, προσεπάθει νὰ ἐκφράσῃ διὰ τοῦ βιολίου του τὰς «φωνάς» τὰς ὁποίας ἤκουεν ἀπὸ τοὺς μυχοὺς τῆς καρδίας του. Καὶ μολοντί δὲν εἶχε τέχνην καὶ ἡ φαντασία του ἦτο τεταραγμένη, οὐχ ἦττον ἐνίοτε ἠκούοντο ἀποσπάσματα τινὰ γλυκυτάτης μελωδίας, ἐμπνεόμενα ὑπὸ τῆς ψυχῆς του, μυσηριώδη, ἀλλόκοτα καὶ ἄλλοτε μὲν τραχέα καθὼς οἱ ἀπόκριμοι βράχοι τοῦ παραλίου, ἄλλοτε δὲ λεία καὶ τερπνὰ ὡς ἐλαφρὸς θαλάσσιος ζέφυρος. Πόθεν ἄρα γε ἐδιδάσκετο ὅλα ταῦτα; μήπως ἤξευρε καὶ αὐτός! Εἶχε δίκαιον ἡ ἀδελφὴ του· τὸ ἠσθάνετο καὶ αὐτὸς ὅτι κατεῖχετο τῷ ὄντι ὑπὸ δαιμόνιος, ὅστις ἐν τῇ μοναξίᾳ κατεκυριεῖεν ὅλας αὐτοῦ τὰς αἰσθήσεις καὶ παρορμῶν αὐτὸν εἰς ἐξἄλλον ἐνθουσιασμὸν ἐδόνιζε τὰς ἀποκρύφους χορδὰς τῆς ψυχῆς του. Οὐδὲν δ' ὑποκεκλεμμένον ἐνυπῆρχεν εἰς τὰ αὐτοσχεδιάσματα ταῦτα, καὶ ἂν τὰ ἤκουεν ἐμπειρὸς μουσικὸς ἤθελε θαυμάσει ἀπέναντι τὸσης ἀμαθείας καὶ εὐφυίας ἐνταύτῳ. Ὁ Ιάκωβος τῷ ὄντι ἄλλην μουσικὴν δὲν ἤξευρε παρὰ ὀλίγα βρετονικὰ ἄσματα, τὰς κωδωνοκρουσίας τοῦ Σαινμάλο, τοὺς ψαλμοὺς τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν βοὴν τοῦ πολυφθόγγου τὰς κυριακάς.

Ἐν τούτοις ὁ ἐφημέριος τοῦ χωρίου ἐπισκεπτόμενος συνεχῶς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀλιέως, παρετήρησε τὸ ἀποπλανημένον καὶ λυπηρὸν ἦθος τοῦ Ιάκωβου, ἔμαθε δὲ ταυτοχρόνως ὅτι τὸ παιδίον ἐγίνετο ὡσημέραι μισάνθρωπον καὶ ἀπέφευγε τὴν συναναστροφὴν τῶν ὀμηλικῶν του καὶ ὅτι, περιστάσεως τυχοῦσης, κατέβαινε μετ' ἀνεκφράστου χαρᾶς εἰς τὴν ἔρημον παραλίαν καὶ ἐκεῖ ἐρέμβαζεν ὥρας ὀλοκλήρους ἀτενίζων τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἀχανῆ ὠκεανόν. Ἡ δὲ Ζακελίνα βλέπουσα τὸν ἀδελφόν της ἀντικείμενον γενόμενον τῆς προ-

σοχῆς τοῦ ἱερέως, ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον καθήκον νὰ ἐκμυστηρευθῇ τὰ πάντα, καθὼς μάλιστα ἠσθάνετο ἐλεγχον συνειδότος διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ βιολίου, νομίζουσα ὅτι συνετέλεσε καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ἀποπλάνησιν τοῦ ἀδελφοῦ της. Ὁ ἱερεὺς ἀκρασθεὶς αὐτὴν προσεκτικῶς, ἐζήτησε νὰ ὑπάγῃ πλησίον τοῦ δωματίου τοῦ Ιάκωβου, μίαν ἡμέραν καθ' ἣν οὗτος, νομίζων τοὺς γονεῖς του ἀπόντας τῆς οἰκίας, παρεδίδοτο ἀσυστόλως εἰς τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ πάθος. Φθάσας δὲ πλησίον καὶ ἀκούσας, κατεγοητεύθη τοσοῦτον, ὥστε ἀνέκραξεν· «Εἶναι κρίμα τὸ παιδίον αὐτὸ νὰ γίνῃ ἀλιεύς, διότι ἔχει ἐν ἑαυτῷ θεῖαν ἐμπνευσιν, καὶ πρέπει νὰ τὸν συνδράμωμεν ὥστε μίαν ἡμέραν νὰ κατασταθῇ μέγας τῆς ἐκκλησίας μελοποιός, ἡ δὲ Βρετανία θὰ δοξασθῇ, παράγουσα μετὰ τὸσῆς λαμπρότητος ἐφάμιλλον τοῦ Δαβαστιανοῦ Βάχ, τοῦ Χάνδελ καὶ τοῦ Χάυδν.

Πεισθεὶς ὁ ἅγιος οὗτος ἄνθρωπος ὅτι ὁ Θεὸς πρὸς περισσοτέραν του δόξαν τῷ ἀνέθηκε τὴν φροντίδα τῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἐκτάκτου τούτου νέου, διεκοίνωσε τὰ αἰσθητά του πρὸς τοὺς γονεῖς τοῦ τέκνου. Ὁ πατὴρ εἰς τὴν εἰδησιν ταύτην, ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν, ἀλλ' ἡ μήτηρ δὲν ἀμφέβαλλε ποσῶς καὶ συνεμερίσθη ἀμέσως τὴν γνώμην τοῦ ἱερέως. Συλλογιζομένη δὲ τὸ μέλλον ἐσκίρτα ἀπὸ χαρᾶν ἡ καρδία της καὶ διὰ τῆς πτερυγίζουσης φαντασίας προέβλεπε τὴν δόξαν τοῦ υἱοῦ της. Ἡ Ζακελίνα προσκληθεῖσα εἰς τὸ συμβούλιον, εἶπεν ὅτι εἶδε καὶ ὅτι ἤκουσεν. Ἐπανέλαθε τὰς ἐκμυστηρεύσεις τὰς ὁποίας συχνότατα τῇ ἔκαμεν ὁ ἀδελφός της, ὠμίλησε περὶ τῶν νυκτερινῶν του ἐκδρομῶν ἐπὶ τῶν παραλίων καὶ περὶ τῆς ἐπιθυμίας του τοῦ νὰ γείνη μέγας μελοποιός, ἧτις καθημερινῶς ἀπὸ τινων ἐτῶν κινῶνε.

Προσεκάλεσαν εἰδήμονάς τινες τῆς μουσικῆς καὶ ὁ Ιάκωβος παρεκλήθη νὰ παίξῃ ἐπὶ παρουσίᾳ των οἱ τεχνῖται οὗτοι ὅταν αὐτὸς ἀπεσῆρθη διεκνήρυσαν ἀμιλλώμενοι ὅτι τὸ παιδίον θὰ γείνη μίαν ἡμέραν μέγας ἄνθρωπος, καὶ ὅτι θὰ ἠδίκουν αὐτὸν καὶ τὴν πατρίδα καὶ θὰ ἠμάρτανον πρὸς τὸν Θεόν, ἐὰν ἀπέκρυπτον εἰς τὴν τέφραν σπινθῆρα σταλέντα ἐπὶ τῆς οἰκογενείας των, ὡς οὐρανίαν χάριν.

Ὁ Ιάκωβος διέτρεχε τότε τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του· ὁ πατὴρ του ἀντέταπτεν ἀκόμη δυσκολίας τινὰς· δὲν εἶχε ποσῶς χρήματα καὶ ἡ μουσικὴ ἀνατροφή τοῦ υἱοῦ του ἔμελλε νὰ στοιχίσῃ πολὺ ἀκριβὰ· ὅταν δὲ ὁ Ιάκωβος θὰ ἔλθῃ εἰς θέσιν νὰ κερδίξῃ, ἡ μήτηρ του καὶ αὐτὸς δὲν θὰ ὑπῆρ-

χον ἴσως πλέον, καὶ ἐὰν ἐπέζων, ὁ Ιάκωβος γενόμενος ἐνδοξὸς ἄνθρωπος θὰ τοὺς ἐλησμονεῖ καὶ ἴσως θὰ τοὺς περιεφρόνει, ὅπερ θὰ τοὺς θανάτωνε διπλῶς.

Ἡ Ζακελίνα καὶ ἡ μήτηρ της συνηγόρουν ὑπὲρ τοῦ Ιάκωβου· ἐπεκαλοῦντο τὴν ἐξαιρέτον καρδίαν του καὶ κατεπολέμουν τὰς ὑποψίας καὶ ἀμφιβολίας τοῦ γέροντος, ὅστις ἐνδόσας ἐπὶ τέλους συγκτένευσεν εἰς ὅτι ἤθελον μετὰ βαθυτάτου στεναγμοῦ.

Ὁ Ιάκωβος ἔκαμε στοιχειώδεις τινὰς σπουδὰς παρὰ τινι μουσικῷ τοῦ Σαινμάλο. Ἀργότερα τὸν ἔστειλαν εἰς Σαιντ-Βρίεκ, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Ἰέννην. Ὁ ἱερεὺς τὸν ἐσύστησεν εἰς τινα ἐπίσκοπον, ὅστις τὸν εἰσήγαγε εἰς θρησκευτικὴν τινα οἰκίαν παρὰ τινι μελομανεῖ ἀγάμῳ. Οὗτος ἐλογίσθη εὐτυχῆς καὶ ὑπερηφανεύθη, καλλιεργῶν εἰς τὴν οἰκίαν του τὸ ἄνθος τοῦτο τῆς μεγαλοφυίας, ὡς τις ἐραστής λειριῶν ζηλευόμενος ὑφ' ὅλων τῶν ἐναντιῶν του, κατώρθωσε τυχαίως νὰ καθέξῃ συλλογὴν ἀνθῶν τοῦ γένους τούτου ἄγνωστον μέχρι τοῦδε. Ἐν τούτοις ὁ Ιάκωβος ἤρχισε νὰ στενοχωρῆται εἰς τὰ τυπικὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τὴν ὁποίαν ἠγάπα διὰ τὸ ὕψος της καὶ τὴν αὐστηρὰν ἀπλότητά της, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠρκεῖτο, καθὼς αὐτὴ ἀπέκρυπτε καὶ ἄφινεν ἀκαλλιεργήτους ἄλλας μουσικὰς χάριτας.

Ἄν καὶ διέκοψε μετ' ἐπιμελείας πᾶσαν αὐτοῦ σχέσιν μετὰ τῆς βεβήλου κοσμικῆς μουσικῆς, ὁ νέος ὅμως πολλάκις ὑπέκλεπτεν ὥρας καὶ κατεγίνετο μετ' ἐπιμελείας εἰς τὰ μετεγενέστερα ἀριστουργήματα τοῦ Μοζάρτ, τοῦ Βετόβεν, τοῦ Βέμπερ καὶ τοῦ Μαγερβέρου, τὰ δὲ ὀλίγα τὰ ὁποῖα ἔμαθεν ἐκ τῆς μουσικῆς τούτων ἠνοιξαν ἐνώπιόν του γάδιον εὐρὸ πρὸς ὃ ἔστρεφε τὸ βλέμμα μὲ εἶδος τι ἀπληστίας καὶ μετεφῆρετο διὰ τῆς φαντασίας ἀπὸ τῆς εἰς ἐξηνητημένας παραδόσεις περιωρισμένης πεζῆς τέχνης, εἰς σφαῖραν ἀγνώστου τέως κόσμου.

Ὁ Ιάκωβος ἔβλεπε μακρόθεν τοὺς Παρίσιους. Οἱ Παρίσιοι ἐγένοντο τὸ ἀντικείμενον τοῦ στοχασμοῦ του· ἀλλ' εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνων, οἵτινες δι' ὀμματος ζηλοτύπου ἔβλεπον τὴν βλάστησιν τῆς μεγαλοφυίας του, οἱ Παρίσιοι ἦσαν ἡ ἄβυσσος τῆς καταστροφῆς του· ὅθεν ἐκρυπτε τὸν οἴστρὸν του εἰς τὰ ἐνδόμουχα τῆς καρδίας του, ἀλλ' οὐδὲν ἀκαταμαχητότερον τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν ἐπὶ πολὺ τρεφομένων ἐν τῷ μυθῷ τῆς καρδίας μας.

Ὁ Ιάκωβος συνεπλήρωσεν ἤδη τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ὁ πατὴρ του ἀπὸ πολλῶν ἤδη μη-

νών είχεν ἀποθάνει· ὅθεν ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀδελφῆς του καὶ τῆς γράϊας μητρὸς του, αἵτινες μετὰ κόπου ἐπορίζοντο τὰ πρὸς τὸ ζῆν, κατὰσκευάζουσαι δικτυα, ὁσάκις δὲν ἐπώλων εἰς τὴν ἀγοράν τὰ λαχανικά του μικροῦ των κήπου. Ἄλλως τε ὁ Ἰάκωβος δι' ἑαυτὸν δὲν εἶχεν οὐδεμίαν ἀνάγκην, διότι ἐξῆν ἰένη παρὰ τῷ γηραιῷ ἀρχοντι, ὅστις τὸν εἶχεν υἱοθετήσει, καὶ ἐσκέπτετο μάλιστα νὰ τὸν καταστήσῃ καὶ κληρονόμον του, ἐὰν δὲν ἐξήρχετο τῶν κόλπων τῆς μουσικῆς ὀρθοδοξίας.

Ἄλλ' ἡ προστασία αὕτη ἦτις ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν μεταβάλλετο εἰς αὐστηροτέραν κηδεμονίαν, διήγαγεν ὑποκόφους ἀναστατώσεις εἰς τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν καὶ ὑπερηφανείαν ἐκείνην ψυχὴν. Τοιαύτη κηδεμονία ἐβάρυνε καὶ ἠνώχλει καθ' ὑπερβολὴν τὸν νέον, διότι ἠσθάνετο ὅτι κατήντησε τὸ ἀντικείμενον εἶδους τινὸς ἀγοραίου καὶ ἐφρόαττεν ὑπὸ τὰ ἱερά αὐτὰ σπάργανα διὰ τῶν ὁποίων διεννοοῦντο διὰ παντὸς νὰ τὸν περιβάλλωσιν, ἡ δὲ ἐνθερμος φύσις του ζητοῦσα τὴν πτῆσίν της ἀντεπάλασε μετὰ θλίψεως, διότι ἡ ἐλευθερία εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὸ στοιχεῖον τῆς μεγαλοφυΐας.

Ἐν μιᾷ λοιπὸν τῶν ἡμερῶν μετὰ ἐπιπληξίν του γέροντος μουσικοῦ, γενομένην αὐτῷ ἕνεκεν ἐνὸς ἄσματος τοῦ Βεθόβεν, τὸ ὅποιον ἐτόλμησε νὰ παίξῃ, οὗτος δὲν ὑπέφερε πλέον, ἀλλὰ συνήθροισε τὰ πράγματά του καὶ ἀνεχώρησε. Τοῦτο πάντας ἐξέπληξε καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ Σαινμάλο, εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ἐκτύπη τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν τοῖχον καὶ μετενόησε διότι ὤθησε τὸν Ἰάκωβον πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Σατανᾶ· δὲν ἤξευρε δὲ τίνι τρόπῳ ν' ἀναγγείλῃ τὴν εἰδήσιν ταύτην εἰς τὴν μητέρα τοῦ φυγάδος. Ὁ Ἰάκωβος εὐτυχῶς ἀπέφυγε πᾶσαν ξένην εἰδοποίησιν, διότι τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς του ἔγραψε τὴν ἀπόφασίν του εἰς τὴν μητέρα του, ἐκθέτων ἐν ἐκτάσει τὰ αἴτια, καὶ προσπαθῶν διὰ τρυφερωτάτων λέξεων νὰ τὴν βεβαιώσῃ περὶ τοῦ μέλλοντός του· τῶσον δ' ἐπέτυχεν εἰς τοῦτο ὥστε ἡ μήτηρ του ἐχάρη πολὺ διὰ τὴν πράξιν ταύτην τοῦ υἱοῦ της. « Ἐν τούτοις εἶπε σκεφθεῖσα, νομίζω ὅτι ὁ Ἰάκωβος ἔκαμε καλὰ· θεὰ χαρακτήρα ὡς τὸν ἰδικόν του, τοιαύτη ζωὴ ἦτον ἀνυπόφορος. » Οὐδὲν δὲ ἀνέφερεν εἰς τὸν ἱερέα περὶ τοῦ πῶς ἐθεώρει τὰ πράγματα· ἀλλ' ὅταν ὁ ἅγιος ἐκεῖνος ἀνθρώπος τῆ ἐξεκόνισεν ὅλας τὰς διαφθοράς καὶ τοὺς κινδύνους, αἵτινες περιέμενον τὸν υἱόν της εἰς τὴν ἄλλην αὐτὴν Βαβυλῶνα, ὅταν τὴν ἐβεβαίωσεν ὅτι διέτρεχε τὸν συντο-

μώτερον δρόμον πρὸς τὴν κόλασιν, ἐλυπήθη πολὺ καὶ « ὑπάγωμεν, πανοσιότατε, ὑπάγωμεν ἀμέσως. νὰ τὸν σώσωμεν ! » ἀνέκραξε κλαίουσα.

Ὁ ἱερεὺς μετεμελήθη διότι τὴν ἐφόβησε καὶ βλέπων τὴν ἀπελπισίαν τῆς πτωχῆς γυναικὸς, ἐκόλασε τὴν ὀμιλίαν του καὶ ἐπανῆλθε, διὰ νὰ τὴν μετριάσῃ, εἰς τὴν τρομερὰν εἰκόνα τὴν ὁποίαν ἐχάρησε καὶ εἰς τὴν ὁποίαν, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν δὲν ἦτον ὅλα φαντασιώδη. Ἐν τούτοις δὲν ἐπέτυχεν εἰμὴ κατὰ τὸ ἡμισυ μόνον καὶ σχεδὸν δὲν ὑπῆρξε πειστικός· ἡ πεποιθήσις δὲν ὠμίλει αὐτὴν τὴν φορὰν. Ὑπεσχέθη δ' ἀναχωρῶν ὅτι θὰ γράψῃ εἰς διακεκριμένα τινὰ πρόσωπα, τὰ ὅποια ἴσως καταρθώσουν νὰ ἐμποδίσουν τὸν Ἰάκωβον ἐπὶ τοῦ κατηφόρου τοῦ ἄλεθρου καὶ νὰ τὸν ἐπανακέρωσιν, ἐὰν ἦτο ἀκόμη καιρὸς, εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν.

Ἐν τοιοῦτον ἔξοχον πνεῦμα, ἀνέκραξεν ἀναχωρῶν, ὁ διάβολος τὸ ὀρέγεται· ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ τὸ κυριεύσῃ!

Ἠγάπα τὸν Ἰάκωβον ὡς τέκνον του, καὶ ἐν τούτοις ἤθελετο ὑπὲρ αὐτοῦ μεθ' ὀλιγωτέρας ζήσεως ἢ ἡ μήτηρ του καὶ ἡ Ζακελίνα, αἵτινες διήγαγον μέρος τῆς νυκτὸς γονατίζοντες καὶ δακρυρροοῦσαι. Αἱ δυστυχεῖς γυναῖκες δὲν ἐβλεπον εἰς τὸν ὀρίζοντα πλέον ἢ σκοτεινὸν βάραθρον ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Ἰάκωβος ἔμελλε νὰ καταποντισθῇ.

Εὐτυχῶς παρηγορήθησαν ὀλίγον λαβοῦσαι μετὰ τινὰς ἡμέρας πρώτην ἐπιστολὴν ἐκ Παρισίων. Ὁ Ἰάκωβος τοῖς ἀνηγγειλεν ὅτι εἶχε φθάσει εἰς τὴν πρωτεύουσαν, καὶ συμβουλευθεὶς παρὰ τινος κυρίου πολὺ ὑποχρεωτικοῦ, μεθ' οὗ εἶχε συνταξιδεύσει, παρουσιάσθη παρευθὺς παρὰ τῷ ἀρχιμουσικῷ θεάτρῳ τινος τοῦ βουλεβαρίου, καὶ ἔλαβε τὴν χηρεύουσαν θέσιν τρίτου βιολοπαίκτη ἐπὶ ἀντιμισθίᾳ τριῶν φράγκων καθ' ἑκάστην ἑσπέραν, καὶ ἠδύνατο ἀκόμη νὰ κερδίξῃ ἐν ἕτερον ἀντιγράφων μουσικῆν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας. Ἀφοῦ τοιοῦτοτρόπως καθυσόχασε τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν καὶ τοὺς ἐνέπλησεν τρυφερωτάτων καὶ καλῶν λόγων ὁ Ἰάκωβος τοῖς διηγήθη ἐκ ἐκτάσει τὸ μελόδραμα εἰς τοῦ ὁποίου τὰ παθητικώτερα μέρη ἔλαβε τὴν προτεραιὴν μέρος. Ἡ Ζακελίνα καὶ ἡ μήτηρ ἐνόμιζον ὅτι ἦσαν παροῦσαι εἰς τὴν παράστασιν. Τῶσον ὁ υἱὸς τοῦ ἀλιέως ἐν τῇ σφοδρότητι τῶν πρώτων του ἐντυπώσεων εἶχε παραστήσει ζωηρῶς ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς συγκινήσεις τῆς ψυχῆς του! Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου ἦτο ὀλίγον πυρετώδης, μάλιστα τὰς βεβαιώ-

τητας τὰς ὁποίας περιεῖχε, δὲν ἠδύνατο νὰ καθουχάσῃ τὴν ταραχὴν τῆς μητρικῆς καρδίας. Τί ἔμελλε νὰ γείνη τὸ παιδίον τοῦτο τοῦ αἰγιαλοῦ, τὸ ὅποιον δὲν ἐγνώριζε προῶς τὸν κόσμον, βίβην ὡς σύντριμμα, μόνον, ἀνευ συμβούλου καὶ πείρας, εἰς τὸν σάλον τοῦτον τῶν παθῶν καὶ ἐλαττωμάτων! . .

Ἡ χήρα τοῦ ἀλιέως δὲν ἐτόλμα ν' ἀναγνώσῃ εἰς τὸν ἱερέα τὴν ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει, ἀλλὰ κατέφυγεν εἰς τὸ ψεῦδος, εἰπούσα ὅτι ὁ υἱὸς της προὔτιθετο νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὰ εὐσεβῆ πρόσωπα τὰ ὁποία ὁ ἱερεὺς τοῦ ὑπέδειξεν, ἐψεύδετο δὲ κατὰ τὸ ἡμισυ, διότι συνίστα τρώντι πολὺ εἰς τὸν Ἰάκωβον νὰ ὑπάγῃ εἰς ἐπίσκεψιν τῶν νέων του προστατῶν. Ὁ Ἰάκωβος πρώτην ἤδη φορὰν ἠρνήθη νὰ συμμορφωθῇ μετὰ τὰς εὐχὰς τῆς μητρὸς του· μόλις ἐξεληθὼν τῶν περιπλοκῶν τοῦ δικαίου, ἐφρικία εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ εἰσέλθῃ πάλιν. Ὅχι! προτιμώτερον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Σαιντμάλο καὶ νὰ γείνη ἀλιεύς. Ἐν δὲ φύσει θεῖος, μετ' εὐχαριστήσεως ἐξεπλήρου τὴν ἄλλην σύστασιν ἣν τῷ ἔκαμε, τοῦ νὰ ἐξακολουθῇ νὰ λέγῃ τακτικῶς τὴν προσευχὴν τὸ ἑσπέρας, ἐκείνην ἣν ἡ μήτηρ του τὸν ἐδίδασκεν. « Ὅτω θὰ ἦσαι πάντοτε μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἔγραψεν ἡ ἐξαιρετος γυνὴ, θὰ σκέπτεσαι περὶ ἡμῶν καθ' ἑκάστην πρὶν κοιμηθῆς καὶ τοῦτο θὰ σ' εὐτυχήσῃ. Ἔσο καλὸς, υἱέ μου, καὶ μὴ ἐξοκειλῆς. Ἡ Ζακελίνα καὶ ἐγὼ σ' ἐσυγχωρήσαμεν· μὴ στενοχωρήσῃ. » Ἡ ἀδελφὴ του εἶχε προσθέσει ὀλίγας γραμμὰς· εἶχε δὲ συγχρόνως ἐσωκλείσει εἰς τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὰ ἐκ καθαρῶ χυροῦ ἐνώτιά της. « Νὰ τὰ φυλάξῃς, τῷ ἔλεγε, καὶ ἐὰν λάθῃς ἀνάγκην νὰ τὰ πωλήσῃς δι' ἀγάπην μου. »

Ὁ Ἰάκωβος ἠσπᾶσθη μετὰ σεβασμοῦ τὰς γραμμὰς ταύτας, αἵτινες διετήρουν εἰσέτι τὰ ἴχνη μακρῶν δακρῶν, καὶ δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του, ἀλλ' ἐξεναντίας ἠσθάνθη γεννωμένην εἰς τὴν καρδίαν του σταθερὰν καὶ ἀνδρικήν ἀπόφασιν. Ὅθ' ἐργασθῶ ἄκοντως ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἐλπίζω ταχέως νὰ τὰ φέρω πλησίον μου! Ἄχ! πόσον θὰ εἴμεθα οἱ τρεῖς εὐτυχεῖς τότε! » ἔλαβε δὲ τὰ ἐνώτια τῆς Ζακελίνας καὶ ἀφοῦ τὰ ἠσπᾶσθη τὰ ἐφύλαξε μετ' ἐπιμελείας ὥστε νὰ τὰ ἐπανεῖρῃ ἐκείνη ὅταν ἔλθῃ.

Ποῖα δὲ ἦτο ἡ φιλοδοξία του; Ὁ Ἰάκωβος ἔλεγεν ὅτι ἐκτὸν φράγκα κατὰ μῆνα τῷ ἐξήρουν νὰ ζῆσῃ, ὅτι θὰ εὕρισκεν ἀναμφιβόλως, χάρις εἰς τὰς σχέσεις τῆς ὀρχήστρας, μαθήματα τινὰ βιολίου καὶ διὰ τοῦτο εἶχεν ἀποταθῆ πρὸς τὸν διευθυν-

τὴν τοῦ θεάτρου, ὅστις τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ τὸν συστήσῃ εἰς πρώτην εὐκαιρίαν. Μετὰ τὸ προῖον τῶν μαθημάτων καὶ μετὰ ἄλλας τινὰς οἰκονομίας ὁ Ἰάκωβος ἐδύνατο ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Μελοδράματος. Ἄλλ' ἡ φαντασία του ἀνυψοῦτο πρὸ πάντων εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ Θεοὶ Πρόνοια μετὰ ἐν ἡ δύο ἔτη θὰ τοῦ ἀπέστειλεν ἐκδότην τινὰ, ὅστις ἀγοράζων τὰ πρώτα μουσικὰ δοκίμιά του θ' ἀνταμείψῃ οὕτω τοὺς ἀγῶνας του· θὰ ἐγνώριζετο διὰ τῶν μικρῶν μουσικῶν ποιημάτων του « Τὰ θαλασσιὰ ἄσματα. » Ὅθ' ἀνεπόλει ἐν αὐτοῖς τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν καὶ τὴν Βρεττανίαν, προσφιλῆ πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν του. Αἱ παραδόσεις δὲν ἤρχοντο, ἀλλ' ὁ Ἰάκωβος εἶχε προβιβάσθῃ εἰς τὴν ὀρχήστραν τοῦ βουλεβαρίου· ἦτο δεύτερος βιολοπαίκτης. Ἡ ἐλπίς του ὅμως πάντοτε ἦτον ἔφερε μακρύτερα, ἐπεθύμει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Λυρικὸν θεάτρον, ὅπου τοῦλάχιστον ἠδύνατο ἐνίοτε νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Βέρμπερ, τοῦ Γλουκ ἢ τοῦ Μοζάρτ. Ἡ ὀρχήστρα τοῦ θεάτρου τοῦ βουλεβαρίου δὲν τοῦ ἤρσκα πλέον. Τοῦ ἐφαίνετο πληκτικὸν ν' ἀκούῃ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν τὸ αὐτὸ μέρος, νὰ συντροφεύῃ κατὰ tremolo εἰς τὰ αὐτὰ παθητικὰ μέρη εἰκοσι, τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα κατὰ συνέχειαν ἡμέρας. Τοῦ ὠκεανοῦ ἢ βοῆ συνεχῶς ἀκουομένη δὲν προξενεῖ ἀηδίαν· ἀλλὰ τοῦ μελοδράματος!

« Πῶς ἠδυνήθην ἔσω καὶ ἐπὶ μίαν στιγμὴν νὰ θαυμάσω τοῦτο; » ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν γελῶν διὰ τὴν ἀπάτην του. Παιδίον τῆς ἐλευτέρας φύσεως καὶ τοῦ λαοῦ ὁ Ἰάκωβος ἀνῆκεν εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀπλότητα τῶν συγκινήσεών του, ἀλλὰ κατὰ τὸ πνεῦμα, τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν λεπτότητα τῆς κρίσεως, ἧτις εἶναι ἡ ἀφῆ τῶν εὐαίσθητων ψυχῶν, ἀνῆκεν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὄντων τῶν νευρωδῶν καὶ αἰσθητικῶν, τῶν λεπτῶν καὶ βεβρωδῶν, τὰ ὁποία ὀνομάζουσι ποιητάς. Ἐκ τοῦ εὐτυχοῦς τούτου μίγματος, τὸ μέλλον ἠδύνατο ὑπὸ αἰσίους αἰωνοῦς νὰ ἐξάξῃ νέας τινὰς ἐρωτήσεις. Ποίας ἐπιβροῆς τὸ γεννώμενον τοῦτο πνεῦμα ἔμελλε νὰ ὑποστῇ, καὶ κατὰ τίναν τύπου ἔμελλε νὰ σχηματισθῇ κατ' ἀρχάς; Τί ἔμελλε νὰ γείνη ὁ εὐθραυστος ἐκεῖνος ὀργανισμὸς τοῦ καλλιτέχου, παραδιδόμενος εἰς τὰς τυφλάς παραφορὰς τῆς τύχης; Ποῖοι ἄνθρωποι, ποῖα συμβάντα, ποῖαι περιστάσεις θὰ ἐπηρεάσωσι τὴν τύχην του;

Ὁ Ἰάκωβος μίαν μόνον ἰδέαν εἶχε, καὶ ἡ ἰδέα

αὐτὴ περικυκλοῦτο ἀπὸ κινδύνου καὶ συμβάντα. Ἐκοιμάτο ὡς ταξιδιώτης· τις πεπλανημένος ἐν τῷ μέσῳ κρημῶν πλησίον ἐρπετῶν καὶ τήρων, ἐκοιμάτο μὲ τὴν διπλὴν πίστιν τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς νεότητος. Καὶ διατί νὰ μὴ πιστεύῃ εἰς τὸ πεπωμένον του; Καθ' ἐκάστην ἐσπέραν προσηύχεται, καὶ ἡ πλησιέστερα αἰτησις του εἰσηκούετο. Μετέβη ἀπὸ τῆς ὀργήστρας τῆς Εὐθυμίας εἰς ἐκείνην τοῦ Λυρικοῦ Θεάτρου. Αὐτὸς ὁ Θεὸς τὸν ὠδήγησεν. Ἡ πίστις του ἐδιπλασιάζετο ἐπὶ πλέον καὶ ἠύξανε ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης. Τὸ Μελόδραμα ἀναμφιβόλως δὲν ἦτο μικρὸν πρᾶγμα.

Ἐν τούτοις αἱ ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας ἐξελλεν εἰς Σαινμάλω ἐνέφαινον τὴν εὐτυχὴ αὐτὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς του. Ἡ Μήτηρ του καὶ ἡ Ζακελίνα εἶχον ἤδη ἐντελῶς καθησυχᾶσαι. Αἱ ἀπαίσιαι προδρήσεις τοῦ ἱερέως ἐξηλείφθησαν ἀπὸ τὸν νοῦν των. Ποία δὲ ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ των ὅταν μετὰ ἕξ μῆνας ὁ Ἰάκωβος ταῖς ἀνήγγειλεν ὅτι εἶχε δύο παραδόσεις τὴν ἐβδομάδα εἰς ἕν ἐκπαιδευτήριον, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἀπέφερε τέσσαρα φράγκα; Ὅκτῳ φράγκα καθ' ἐβδομάδα, τριάκοντα δύο φράγκα κατὰ μῆνα καὶ προσέτι τὴν πληρωμὴν του ἐκ τοῦ Λυρικοῦ Θεάτρου! Ἡ θέσις του ἦτο τόσον καλὴ, ὥστε ἐβλεπε πραγματοποιούμενον τὸ σχέδιόν του, ὅπερ πρὸ πολλοῦ ἔτρεφε, τὸ νὰ φέρῃ τὴν μητέρα του καὶ τὴν Ζακελίαν πλησίον του. Ἡδύναντο νὰ ζήσωσιν οικονομικὰ ἄλλως τε ἡ Ζακελίνα θὰ ἐμάνθανε νὰ κεντᾷ, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὴν ἠδύνατο χωρὶς νὰ κουράζηται νὰ κερδίῃ ὀλίγα χρήματα.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές φυλλάδιον).

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΜΟΡΟΖΙΝΗΣ

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ.

Τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τῆς οἰκογενείας Μοροζίνης πολὺ ἀμφισβητεῖται. Τινὲς παραδέχονται ὡς γενάρχην Μορόζην τινὰ μνημονεύμενον ἐν ἔτει 697 ὑπὸ τινος χειρογράφου *Χρονοικοῦ τῆς Ἐρετίας* (1), ὡς ἕνα τῶν δώδεκα πατρικίων τῶν ἐκλεζάντων τὸν πρῶτον Ἐνετὸν δόγην Παῦλον Ἀναφέστην. Εἰς τὴν περιφανῆ ταύτην οἰκογένειαν ὀφείλει ἡ Ἐνετικὴ δημοκρατία τέσσαρας δόγας, καὶ πολλοὺς διζστήμους στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἄνδρας.

(1) Cronica della Magnifica citta di Venezia,

Ὁ Φραγκίσκος Μοροζίνης, εἰς τῶν παραδόξων ἐκείνων ἀνδρῶν, αἵτινες ἐν τῇ παρακμῇ τῆς ἑαυτῶν πατρίδος δικτηροῦσι τὰ ἀρχικὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα κατὰ τοὺς ὠραιοτέρους χρόνους ὑπῆρξαν ἡ ἀληθῆς αἰτία τῆς εὐθυμίας, ἑκατοστὸς ἕνατος δόγης τῆς Ἐνετίας, καὶ ὁ ἐπισημότερος στρατηγὸς τοῦ 17. αἰῶνος ἐγεννήθη ἐν Ἐνετίᾳ ἐν ἔτει 1618. Εἰκοσαετής ἐχημάτισε πλοίαρχος γαλέρας δικακριθεὶς εἰς τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων συχνοὺς πολέμους. Ἐν ἔτει 1651, ἀποθανόντος τοῦ ἀρχιστρατήγου Μοκενίγου, ἡ ἀνωτάτη διοίκησις τῶν στρατῶν καὶ στόλων τῆς δημοκρατίας ἀνετέθη εἰς τὸν Φραγκίσκον, τοῦ ὁποῦ το ὄνομα πρότερον ἐπιφανές, ἐμελλεν ἔν ἀνακλάμψῃ μετὰ μεγαλητέρως λαμπρόνους κατὰ τὸν ἐπισυμβάντα πόλεμον. Παραλαβὼν τὴν διοίκησιν ὁ θερμουργὸς νέος διέδραμε λεηλατῶν τὰ παράλια τοῦ Ἀρχιπελάγους, κατέστρεψε δύο Τουρκικοὺς στόλους πρὸ τῶν Δαρδανελίων, ἐκυρίευσεν τὰς νήσους Τένεδον, Λήμον, Σαμοθράκην, Νάξον, ὡς καὶ πολλὰς ἄλλας ἐν Ἀσίᾳ καὶ Πελοποννήσῳ. Ἄλλ' ἡ νικητῆριος ὁρμὴ τοῦ Μοροζίνη ἀπέτυχεν ἐνώπιον τῆς Μογεμβασίας καὶ τῆς Εὐβοίας, καὶ ἐνίκηθη ὀλοτελῶς ἐνώπιον τῆς Κρήτης (25 Αὐγούστου 1660). Πρὸς ἐπιζήτησιν τῆς ἀτυχίας του, ἡ πανώλης κατέστρεψε τὸν στρατὸν του, καὶ ὁ ἐπιδήξιος μέγας Βεζύρης Μεχμέτ Κιουπροῦλης ἐπανέκτησε τὴν Τένεδον, Λήμον καὶ Σαμοθράκην. Αἱ καταστροφαὶ αὗται ὑπῆρξαν τόσον μεγάλα, ὥστε ὁ Μοροζίνης ὀργισθεὶς κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὸν προβλεπτήν τοῦ στόλου Ἀντώνιον Βάρβαρον. Ὁ Βάρβαρος ἀνέκοψε τὴν ἀπόφασιν ἐνώπιον τῆς γερούσης, ἣτις συνειδύα τὸ παράνομον οὐ μόνον ἠκύρωσεν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ διάδοχον τοῦ Φραγκίσκου διώρισε τὸν ἀδελφὸν του Γεώργιον Μοροζίνην.

Κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1666 ὁ Φραγκίσκος ἀνεκλήθη εἰς τὴν διοίκησιν, ἀναθεθείσης αὐτῷ τῆς ὑπερασπίσεως τῆς Κρήτης κατὰ τῶν ἐπανειλημμένων ἐφόδων τῶν Τούρκων. Τριετὴς λυσσώδης πολιορκία πρὸ τῆς Κρήτης ἐτηρήθη. Ὁ νοῦς ἰλιγγιᾷ εἰς τὴν ἐξίστόρησιν τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου πολέμου. Ἐξήκοντα ἐννέα ἐφοδοὶ, ὀγδοήκοντα ἐξοδοὶ, καὶ χίλιαι τριακόσαι ἐξήκοντα τέσσαρες ἐκρήξεις ὑπονόμεων ὑπῆρξαν τὰ τρομερὰ μέσα ἀφοτέρων τῶν διαμαχομένων μερῶν. Ἡ Κρήτη μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρειπίων ποτισθέντων μὲ τὸ αἷμα τριάκοντα χιλιάδων χριστιανῶν, καὶ ἑκατὸν δέκα χιλιάδων Τούρκων· ἐπὶ τέλους δὲ ὁ Μοροζίνης ἐνδοῦς εἰς τὴν ἀκατάσχετον τῶν Τούρκων ὁρμὴν

ἠναγκάσθη ἵνα ἐγκαταλείψῃ τὰ αἰματοθύρεκτα ἐκείνα εἰρήπια δι' ἐντίμου συνθήκης· οἱ δυστυχεῖς Κρήτες μόνις εἰς 4,000 συμποσοῦμενοι ἠκολούθησαν τὸν Μοροζίνην, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ Τούρκοι κατελάμβανον τὰ πάτρια εἰρήπια.

Ὁ ἀρχιστρατήγος, καίτοι ἐνεργήσας τὴν συνθηκολόγησιν ἄνευ ἀδείας τῆς γερούσης, ὑπεδέχθη οὐχ ἦττον ἐν Βενετίᾳ μετὰ τιμῶν ὁ φθόνος τῶν πατρικίων ὑπῆρξεν ἀπεριγραπτός· συκοφαντηθεὶς ἐφυλακίσθη, καὶ ὁ ἐξηγριωμένος καὶ κραυγάζων ἐξῆλθε τὴν κεφαλὴν του. Ἀθωωθείς μετ' οὐ πολὺ ἀπὸ τῆς ἀδικου κατηγορίας, ὁ Φρ. Μοροζίνης προσεκλήθη εἰς τὴν διοίκησιν, κατὰ τὸν ἐγεγενητὰ πόλεμον.

Διήλθομεν τέως ἐπιτροχάδην τ' ἀφορῶντα τὸν μίγαν τοῦτον ἄνδρα, σκοποῦντες ἵνα περιγράψωμεν μετὰ μικρᾶς λεπτομερείας τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐκστρατείαν του.

Ἐν ἔτει 1684 ὁ Μοροζίνης ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Λευκάδος, τῆς ὁποίας ὁ Ὄθωμανὸς διοικητῆς παρεῖχεν ἄστυλον ἀσφαλῆς εἰς τοὺς λυμαιομένους τὸ Ἰόνιον καὶ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον πειρατᾶς. Ὁ Ἐνετὸς ἀρχιστρατήγος προσεκάλεσεν εἰς παράδοσιν τὸν διοικητὴν τῆς Λευκάδος Βεκιρ-ἀγᾶν διὰ τῆς ἐξῆς ἐπιστολῆς. «Τὸ ἄστυλον ὅπερ παραχωρεῖται εἰς τοὺς πειρατᾶς καὶ αἱ διενεργούμεναι ἰηστῆσαι, διήγειραν τὴν ἀγανάκτησιν τῆς ἐνδοξοῦ καὶ ἀπετήτου ἡμῶν δημοκρατίας, καὶ ὁ πρῶτος κεραυρὸς τῆς ὀργῆς τῆς θέλει πέσει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου.» Ὁ ἠρωϊκὸς Μουσουλμάνος ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς. «Διὰ τὰ πλοῖα πράττομεν ὅ,τι μᾶς φανῇ ἀναγκαῖον, ὡς καὶ σεῖς ὅ,τι σὰς φανῇ καλόν· καθόσον ὅμως ἀφορᾷ τὰς ἀπειλάς σου, ὅτι θὰ με διώξῃς ἀπὸ τὴν πατρίδα μου, διαφέρει τὸ ζήτημα.» Ὁ Μοροζίνης ἐπολιόρκησε στενωπῶς τὴν Λευκάδα, καὶ τὴν ἕκτην ἡμέραν ἡ Ὄθωμανικὴ φρουρὰ συγκειμένη ἐξ ἑπτακοσίων ἀνδρῶν ὑπεχώρησε· πλῆθος χριστιανῶν δούλων, εὐρεθέντων ἐκεῖ, ἠλευθερώθησαν. Μετὰ τοῦτο ὁ Μοροζίνης ἐκυρίευσεν τὴν Πρέβεζαν. Στείλας δὲ ἀποστόλους, εἰς τὴν Στερεὰν καὶ τὴν Πελοπόννησον προσεκάλει τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν, ὑποσχόμενος σύντονον βοήθειαν. Ἄν καὶ ἡ δυναστεία τῶν Ἐνετῶν εἶχεν ἐγκαταλείψει ἐν Ἑλλάδι ἀπαίσιους ἀναμνήσεις, ἀπέναντι ὅμως τυραννικοῦ παρόντος ἐλησημονήθη τυραννικώτερον παρελθόν. Ὅλη ἡ Ἑλλάς ἐνεθουσιάσθη εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἐνετοῦ, μεθ' οὗ οἱ ἐπίσκοποι διετήρουν ἀλληλογραφίαν περὶ τῆς διοργανιζομένης ἐ-

παναστάσεως, καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ ποιμένες ἐκρέμων ἐπὶ τοῦ στήθους τὰ ἐνετικά χρώματα, καὶ πάντες πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐλπίδος ἐκαρπαδόκουν τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου. Ἐνθ' δὲ ὁ Ἐνετικὸς στόλος ἦτο ἠγκυροβολημένος εἰς τὴν νῆσον Σαπιέντζαν (Οἰνούσαν), ἀποσταλμένοι τῶν Μανιατῶν τῷ ἀνήγγειλαν, ὅτι ἡ ἐμφάνις τοῦ Ἐνετικοῦ στόλου εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, ἤθελεν ἐπιφέρει τὸν ἐντελὴ ἀφανισμόν των, διότι ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς λαβὼν γινῶσιν τῶν τεκταινομένων ἐξώρμητε κατ' αὐτῶν ἐπὶ κεφαλῆς δέκα χιλιάδων γανιτσαρῶν, καὶ ἀφοῦ ἐπυροπόλησε τὰ χωρία, καὶ ἔλαθεν ὡς ὁμήρους τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία αὐτῶν, ἦτο ἔτοιμος νὰ παραδώσῃ, εἰς τὸ ἐλάχιστον ἐπαναστατικὸν κίνημα, τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν αἰδηρον.

Ὁ Μοροζίνης ἀπεφάσισεν ἵνα προσβάλῃ τὴν Κορώνην· 8,000 Ἐνετοὶ ἐξῆλθον διὰ τὴν ἀπὸ ξηρᾶς πολιορκίαν· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ ἀρχιστρατήγος πληροφορηθεὶς, ὅτι ὁ Καλλὴλ πασᾶς τῆς Ναυπάκτου καὶ ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς τοῦ Μορέως ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλων δυνάμεων ἤρχοντο κατ' αὐτοῦ, ἐξελθὼν ἐπιπίπτει νύκτωρ κατὰ τῶν πολεμίων, καὶ τοὺς τρέπει εἰς φυγὴν λαβῶν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων λαφύρων, μίαν σημαίαν καὶ δύο ἵππουράς (12 Αὐγούστου 1685). Ἡ σημαία ἐστάλη εἰς τὴν γερούσιαν, ἣτις τὴν ἀνήτησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Φλωρεντινῶν ἐνώπιον τῆς εἰκόνης τοῦ δυτικοῦ ἀγίου Γαστάνου ὑπὸ τὴν πατρωνίαν τοῦ ὁποῦ ἐπελήφθη ἡ ἐκστρατεία.

Μετὰ τριακονθήμερον πολιορκίαν ἡ φρουρὰ τῆς Κορώνης ἀνεπέτασε τὴν λευκὴν σημαίαν· ἐνῷ δ' ἐπραγματεύοντο περὶ τῶν ὄρων τῆς συνθήκης πυροβόλον ἐπιβῆν ἐκ τοῦ φρουρίου ἐφόνησεν ἕνα Ἐνετὸν· τότε οἱ στρατιῶται τῆς δημοκρατίας πλήρεις ὀργῆς ἀναβαίνουσι τὸ τεῖχος, καὶ προχωρήσαντες εἰς τὴν πόλιν κατέσφαξαν ὅλους τοὺς Τούρκους.

Διαρκούσης τῆς πολιορκίας τῆς Κορώνης οἱ Μανιάται ἐπρεσβεύσαντο πρὸς τὸν Μοροζίνην παρακαλοῦντες ἵν' ἀφοῦ λάβῃ ὡς ὁμήρους τοὺς προύχοντας καὶ κληρικοὺς τοῦ τόπου των, βοηθήσῃ πρὸς κατάκτησιν τῶν φρουρίων Ζαρνάτας, Καλαμάτας, Πασσάδας καὶ λοιπῶν, τὰ ὁποῖα κατέχων ὁ μέγας βιζύρης ἐμπόδιζε πᾶσαν πρὸς ἀνεξαρτησίαν ὁρμὴν των. Ὁ Μοροζίνης ἀπεβίβασεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Κίτρου ἐν ἀπόσπασμα συγκείμενον ἐκ μισθωτῶν Σαξόνων, καὶ παρευθὺς τὸ φρούριον Ζαρνάτας παρεδόθη. Ὁ καπιτάν-πασᾶς ἐξώπλιζεν

εις Ναύπλιον δέκα ἐπτὰ γαλέρας ἐν ἀντιπαρταχθῆ κατὰ τῶν Ἐνετῶν ὁ στρατηγὸς Δεφενδὲλ ἐβάδισε κατ' αὐτοῦ βοηθούμενος ὑπὸ 1500 Μανιατῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν Σαζόνων καὶ Βρουσβικίων. Παράδοξον! ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐμάχοντο διάφοροι Γερμανικοὶ λαοὶ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ὀθωμανὸς ναύαρχος προσβλήθεις ὑπεχώρησεν αἰ Καλάμακι καὶ τ' ἄλλα φρούρια ἤνοιξεν τὰς πύλας εἰς τοὺς Ἐνετούς.

Ὁ Λωρέντιος Βενιέρως ἀπέμεινεν ὡς διοικητὴς τῆς Μάνης, ἐνῶ ὁ Μοροζίνης ἐπεβίβασθη εἰς τὸν στόλον ἀναζητῶν νέας νίκας. Διερχόμενος πρὸ τῆς Κερκύρας ἀπέβη αἰφνιδίως ἐπὶ τῶν Ἀλβανικῶν πικραλίων, καὶ ἐκυρίευσεν τὸ φρούριον Γουμενίτζα ἐγκαταλειφθὲν ὑπὸ τῶν πεφοβισμένων Τούρκων ἀνέτρεψε τοὺς πύργους καὶ λαβὼν τὸ εὐρεθὲν πυρβολικὸν ἦλθεν εἰς Κέρκυραν.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπιόντος φθινοπώρου ὁ ὀθωμανὸς στόλαρχος ἐπολιόρκησεν τὸ ἐν Μάνη φρούριον Κέφαλα, ἀλλὰ σπουδαῖαι ἐπικουρίαι τῶν Ἐνετῶν εἰσκομισθεῖσαι, ἐναυάγησαν τὴν τοιαύτην ἐπιχείρησιν.

Ὁ Μοροζίνης βλέπων ὅτι ἡ Μάνη τῷ ἀνῆκε πλέον ὀλοτελῶς, ἀνεχώρησεν εἰς Λευκάδα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γουλιέλμον Καινιζμάρκ στελλομένων ἐπικουριῶν. Ἄμα ὁ ἐφ' αὐτῶν Μοροζίνη Σουηδὸς στρατηγὸς ἠνώθη αὐτῷ, γενικὸν συμβούλιον συνελήφθη ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, ἐν ἀποφασισθῆ ἂν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἢ τῆς Κρήτης ὤφειλον ἵνα ἐκστρατεύωσιν.

Ἐπειδὴ δὲ ὅλοι αἰ γινώμαι ἔκλινον πρὸς τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐξακολουθῆσαι τοῦ πολέμου, ὁ ἀρχιστρατηγὸς διηυθύνθη κατὰ τῆς Πύλου. Τὸ παλαιὸν φρούριον ὑπερασπίζον ἀρτικῶς τὴν εἰσόδον τοῦ λιμένος παρεδόθη εἰς τὸν κόμητα Καινιζμάρκ τὸ δὲ νέον φρούριον τῆς Πύλου φρουρούμενον ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ, καὶ τοῦ Ζαφέρ-πασσᾶ δὲν παρεδόθη ὡς τὸ πρῶτον, ἄμα εἶδε κυματίζουσαν τὴν λευκὴν σημαίαν ἕνδεκα γαλέραι νύκτωρ εἰσελθοῦσαι παρετάχθησαν κάτω τοῦ φρουρίου, ἐνῶ ὁ Σουηδὸς Καινιζμάρκ ἐνήργει τὴν διὰ ζηρᾶς πολιορκίαν πληροφρονηθεὶς δὲ ὁ τελευταῖος ὅτι ὁ σερασκιέρης Ἰσμαήλ-πασσᾶς ἐπὶ κεφαλῆς 8 ἢ 10 χιλ. ἀνδρῶν ἤρχετο μετὰ σπουδῆς κατ' αὐτοῦ, ἐγκατέλιπε τὴν πολιορκίαν καὶ ἐξῆλθε πρὸς συνάντησιν του. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ συνέκειτο ἐκ Δαλματῶν καὶ ἐθελοντῶν πικρῶς ἔθνοους δὲ

τάγματα συνεκρότου τὸ κέντρον, καὶ 4,000 Γερμανοὶ τὴν ὀπισθοφυλακὴν ὁ σερασκιέρης μὴ θελήσας ἵνα βιβονιδυνεύσῃ κατ' ἐχθρῶν τόσον ἐπιφόβων ὑπεχώρησεν, ὁ δὲ Καινιζμάρκ ἐπαναστρέψας ἐπολιόρκησεν τὴν Πύλον. Ὁ διοικητὴς Σεφέρ-πασσᾶς παραινόμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων ἵνα συνθηκολογήσῃ, προσεκάλεσε τοὺς προὔχοντας εἰς τὸ μέγαρόν του, καὶ πυροδοτήσας τὴν ἡτοιμασμένην ὑπόνομον ἀπωλέσθη μετ' αὐτῶν. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Πύλου ὁ Καινιζμάρκ διὰ ζηρᾶς ἐπορεύθη κατὰ τῆς Μεθώνης. Ὁ ὀθωμανὸς διοικητὴς ἀγερῶχος ἀπέβριψε τὴν περὶ παραδόσεως τοῦ φρουρίου ἐγγραφὸν πρόσκλησιν ἀλλὰ μετὰ πολιορκίαν δεκαπέντε ἡμερῶν τὸ φρούριον, καίτοι ὑπερασπιζόμενον ὑφ' ἑκατὸν τηλεβόλων, παρεδόθη, καὶ τέταρτον ἤδη ἀνεπατάννυτο ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων του ἡ σημαία τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Μετὰ τὴν κυρίευσιν τῆς Μεθώνης, ὁ στρατηγὸς Καινιζμάρκ μετὰ 9,500 πεζῶν καὶ 900 ἵππεων ἀπεβίβασθη ὑπὸ τὸ Παλαμήδιον τοῦ Ναυπλίου, ὅπου ὁ διοικητὴς Μουσταφᾶς μετὰ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν του εἶχον ἀποφασίσει πρὸς ἀπελιστικὴν ὑπεράσπισιν. Ὁ σερασκιέρης ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς του 4,000 ἵππεων καὶ 3,000 πεζῶν κατάρθωσεν ἵνα εἰσβιβάσῃ ἐπικουρίαν 300 γαντιστῶν ἐπιτεθείς δὲ καὶ κατὰ τῶν Ἐνετῶν ἀπεκρούσθη μετὰ μεγάλων ζημιῶν καὶ διεσώθη φεύγων εἰς Ἄργος, ὅπερ μετ' οὐ πολλοὶ οἱ Ἐνετοὶ ἐκυρίευσαν. Οἱ πολιορκούμενοι ἀντίεχον καρτερικώτατα, βλάπτοντες καὶ δι' ἐξόδων τοὺς Ἐνετούς εἰς τὴν μανιωδεστέραν τούτων ἔπεσαν πολλοὶ Ἐνετοὶ, ἐν οἷς ὁ Βραγαδίνος, ὁ Βισκόντης, καὶ ὁ κόμης Κάρολος Καινιζμάρκ, ἀνεψιὸς τοῦ ὀμωμένου στρατηγοῦ. Ὁ σερασκιέρης τῆς Αὐλῶνος ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρτίως ἐκ Χίου ἐλθουσῶν ἐπικουριῶν ἐπετέθη μετ' ἐπιτυχίας, κατὰ τοῦ ἐνετικῆς στρατοπέδου. Ἡ ἀταξία ἤρχισεν ἤδη νὰ καταλαμβάνῃ τὰς τάξεις τῶν πολιορκητῶν, ὅταν ὁ Μοροζίνης ἐπὶ κεφαλῆς ὅλων τῶν πληρωμάτων ἀποβιβάσθεις ἐνεβάρρυνε διὰ τῆς παρουσίας του τὸν ἀποδειλιάσαντα στρατόν τὴν ἐπικύριον δὲ τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου παρεδόθη ἐπὶ τῷ ὄρει ἵνα ἡ φρουρὰ ἀπομακρυνθῇ, οἱ δ' ἐντὸς Μαῦροι καὶ Ἰουδαῖοι μεταβιβάσθωσιν εἰς Τένεδον. Ὁ Καινιζμάρκ ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του ἀπὸ τῆς γερουσίας χρυσοῦν σκευὸς ἀξίας 6000 δουκάτων, συνάμα δ' ἐθεσπίσθη ἵνα ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν τοῦ Μοροζίνη φέρῃ τὸν τίτλον τοῦ ἱππότη, μεταβιβάνοντα κληρονομικῶς εἰς τὸν προ-

τόκορον τῆς οἰκογενείας τῆς ἐξαριετικῆς ταύτης τιμῆς δύο μόνον τέως ὑπῆρχον παραδείγματα.

Ἡ πτώσις τῆς Μεθώνης ἐπήνεγκε καὶ τὴν τῆς Ἀρκαδίας ὡς ἡ τοῦ Ναυπλίου καὶ τὴν ὑποταγὴν ἄλλων πόλεων. Περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου 1687 ὁ Μοροζίνης ἀπεβίβασθη πρὸ τῶν Πατρῶν. Τὸ κατ' ἀρχὰς ἐνομίζετο ὅτι ἡ κατοχὴ τῶν ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ πόλεων ἤθελε ναυαγήσει, τὸ μὲν διότι ὁ στρατὸς τοῦ σερασκιέρη Ἀχμέτ-πασσᾶ, διαδεχθέντος τὸν Ἰσμαήλ πασσᾶν ἀνακλήθέντα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἦτο πολυάριθμος, τὸ δὲ διότι τὰ πρὸ τῆς Ναυπάκτου φρούρια ἦσαν καλῶς ἐφοδιασμένα, καὶ αἰ ἐν αὐτοῖς φρουραὶ ἀξιόμαχοι. Ὁ Στρατηγὸς Καινιζμάρκ ἀνέλαβε τὸ δυσχερὲς ἐκεῖνο ἔργον πρὸ ἐλπίδα ὅμως οἱ Τούρκοι πεφοβισμένοι ἐξεκένωσαν τὰς Πάτρας καὶ τὸ Ρίον. Τὸ ἀντίρριον, μετὰ μακρὰν ἀντίστασιν ἐγκαταλείφθη ὑπὸ τῆς φρουρᾶς ἧτις φεύγουσα τὸ ἀνέτρεψε δι' ὑπονόμων. Ἡ Ναύπακτος ἐγκαταλείφθη ὑπὸ τοῦ φρουροῦντος πασσᾶ παρεδόθη παραχρῆμα εἰς τοὺς Ἐνετούς ἡ Κόρινθος ἠνοιξε τὰς πύλας εἰς τὸν κατακτητὴν, ἄμα εἶδε τὸν σερασκιέρην περίφοβον διαπερῶντα ἐν τάχει τὸν ἰσθμὸν. Τὸ μεταξὺ Γλαρέντζας καὶ Χλουμίτσας φρούριον, ὡς καὶ ὁ Μισοθαῶς ἐσυνθηκολόγησαν.

Εἰς τὴν ἀλληλοδιαδόχον ταύτην ἐπιτυχίαν τῶν ὅπλων τῆς δημοκρατίας συντέλεσαν τὰ μέγιστα καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου, κηρυχθέντες ὑπὲρ τῶν Ἐνετῶν καὶ προσβαλόντες ἐν ὅπλοις τοὺς Τούρκους. Σπουδαῖα ἐπαύασταις ἐκ μέρους τῶν ἀρματωλῶν τῆς Ἀκαρνανίας, τῆς Δωριδος καὶ τῆς Φωκίδος ἐξεβάρρυνε, τῆς ὁποίας ἀγνοοῦνται αἱ λεπτομέρειαι. Ὁ ὀθωμανὸς φρούραρχος τῆς Ναυπάκτου αἰσχυρῶς ἐγκαταλιπὼν τὴν ἔδραν του, διῆλθε τὴν Φωκίδα παραδίδου; τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον, ὡσεὶ ἀντεκδικούμενος διὰ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας συμπάθειαν. (1)

Ἄμα ἐν Βενετίᾳ ἐγένοντο γνωστὰ αἰ τσαυταὶ τοῦ Μοροζίνη νίκαι, πάντες ἐπλήσθησαν μεγάλης χαρᾶς. Ἡ γερουσία εὐγνωμονούσα τῷ ἀρχιστρατηγῷ τῷ ἀπέδωκεν ἐξαριετικὰς τιμὰς, τοποθετήσασα ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ μεγάλου συμβουλίου τὴν ἐκ χαλκοῦ προτομὴν του μετὰ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς.

«Φραγκίσκω Μοροζίνη τῷ Πελοποννησιακῷ ἢ Γερουσίᾳ.»

(1) Ἡ ἐποχὴ αὕτη καλεῖται εἶτι ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Δωριδί τῆς Ἀ λ α μ π ἄ ν τ α ς.

Ὁ μισθὸς τοῦ Καινιζμάρκ κυζήθη εἰς 24,000 δουκάτων καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας ἐδώρηθη ὑπὲρ πλέον μηνιαῖος μισθός.

Ὅλη ἡ Πελοπόννησος καὶ τὰ παράλια τῆς Στερεᾶς κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν μόνον τὸ φρούριον τῆς Μονεμβασίας κατεῖχετο ὑπὸ Τούρκων ὁ Μοροζίνης ἐπολιόρκησεν αὐτὸ, ἀλλ' ἐπειδὴ αἰ βίβηται βόμβαι ὀλίγην ζημίαν ἐπροξένουν, ἐγκατέλιπε διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς ἐκπορθήσεως.

Ἐν τούτοις ὁ στρατὸς τοῦ Πελοποννησιακοῦ συγκείμενος κατὰ μέρος ἐξ ἀνδρῶν τῆς Ἄρκτου, ἐμκατίζετο ὑπὸ ἐπιδημικῶν τυφοειδῶν πυρετῶν. Ὁ Μοροζίνης βλέπων ὅτι ἡ ἀπραξία ἦτο τὸ μόνον αἴτιον τῆς ἐπιδημίας ἐκείνης, συνέλαβε τὴν ἰδέαν ἵνα σκάψῃ διώρυγα ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς Κορινθίου, καὶ ἀποσπάσῃ τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τῆς Στερεᾶς. Συνεκρότησε δὲ συμβούλιον πρὸς ἀπόφασιν περὶ τῶν μελλουσῶν ἐνεργειῶν. Πολλοὶ ἀξιωματικοὶ ἐπρότειναν τὴν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐκστρατείαν ὁ Μοροζίνης διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων προσεπάθησε νὰ ματαιώσῃ τὸ προταθὲν σχέδιον, διὰ τὸ κατὰ πολλοὺς λόγους ἀσύμφορον, γνωματεύσας ἵνα, ἂν ἐγκαταλείπωσιν ἐν Κορινθῷ ἰσχυρὰν φρουράν, διαχειμῶσασιν εἰς Τρίπολιν τῆς Πελοποννήσου, διοργανίζοντας τὴν Πελοπόννησον καὶ ὑπερασπίζοντας αὐτὴν κατὰ πάσης προσβολῆς. Ἡ συνετὴ πρότασις τοῦ Πελοποννησιακοῦ ἀπεβρίβη, καὶ ἡ πλειονοψηφία ἀπεφάσισεν ἵνα ὁ στρατὸς διαίρεθῇ εἰς τρεῖς μοίρας, αἵτινες ἤθελον διαχειμῶσαι εἰς Κόρινθον, Τρίπολιν, καὶ Ναύπλιον πρὸ δὲ τῆς διαίρεσεως ταύτης ἀπεφασίσθη ἡ πολιορκία τῶν Ἀθηνῶν.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχὲς φυλλάδιον.)

Κ. ΣΑΘΑΣ.

ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ Κ. J. J. AMPÈRE

Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κ. Sainte-Beuve.

(Συνέχεια ἀπὸ φυλλ. 52).

ΜΕΤΑ διήμερον εἰς Ἔφεσον διαμονὴν ἀνεχωρήσμεν διὰ τὴν Μικρὴν Ἀσίαν ἐπὶ τοῦ Μαιάνδρου. Ἐφοδιάσθημεν ὅμως δι' ἐνὸς συμπληρωτικῆς ὁδηγοῦ, ὅστις κατὰ δυστυχίαν δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν μερῶν, καὶ ἐκ τῆς Ἐφέσου εἰμῶθα πλησιέστερα εἰς

τὴν πατρίδα μας ἢ ἐκείνος εἰς τὴν ἰδικήν του. Εἶχεν ἐν τούτοις ὄνομα Ἑλληνικόν, *Καλόγερος* καὶ μᾶς τὸν ἐσύστησαν διὰ Ἕλληνα, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἐξηγήτο εἰς ταύτην τὴν γλῶσσαν. Τὸν ἐρωτήσαμεν λοιπὸν ποῦ ἐγεννήθη, καὶ μᾶς ἀπεκρίθη ὅτι ἡ πατρίς του ἀνήκει εἰς τοὺς Ἄγγλους· ἐνομίσαμεν ὅτι παρηκούσαμεν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπρόφερε τὸ ὄνομα *Πεσγάβερ*. Ἦτο τῷ ὄντι ἐκ τῆς *Πεσγάβερ* πλησίον τοῦ *Θιόντ*, ἀλλὰ πῶς εἰς Ἕλληνα ἐγεννήθη εἰς τοὺς πρόποδας τῶν *Χιμακίων* ὄρεων; Ἐσυλλογίσθη ὅμως τὰ Ἑλληνικὰ ἐκεῖνα νομίσματα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὴν *Βακτριανήν* καὶ μακρῶς τὴν ἔκτασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, φθάσαντος μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἀσίας διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὃ δὲ *Καλόγερος* μοι ἀπεικόνιζεν ἐν ἐξ ἐκείνων τῶν νομισμάτων. Ἐν τούτοις δὲν πιστεύω ποτὲ νὰ εἶχε τὴν τιμὴν νὰ κατήγετο ἀπὸ τινος *Μακεδόνα* τῆς φάλαγγος, ἀλλ' ἴσως ἀπετέλει μέρος τῶν *νεσοριανῶν* ἐκείνων λαῶν, οἵτινες πρῶτοι ἔφερον τὸν *Χριστιανισμόν* μέχρι τῶν Ἰνδιῶν.

Μετὰ τούτου τοῦ ὁδηγοῦ, ἂν καὶ ξένου πρὸς τὸν τόπον, ἐφθάσαμεν εἰς *Ἰνέχ-παζάρ*, ὅπου εἶναι τὰ ἐρείπια τῆς *Μαγνησίας*· ὁ δρόμος εἶναι μαγευτικώτατος καὶ σύγκειται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ στενὰ κατὰφυτα, μετὰ τὴν διάβασιν τῶν ὁποίων ἐξέρχεται τις εἰς τὴν *πεδιάδα* τοῦ *Μαιάνδρου*. Ὁ *Μαιάνδρος* δὲν εἶναι ἀνάξιος τοῦ ὀνόματός του, καὶ ἐξ ὕψους θεωρούμενος ὁμοιάζει πρὸς ταινίαν κυανόχρου, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνεμος κυματίζει ἐπὶ τῆς ἁμμου. Ἐνεκα τῶν κυματισμῶν τούτων τοῦ ποταμοῦ ἡ *πεδιάς* εἶναι βαλτώδης, διήλθομεν δὲ αὐτὴν ἐφριπποὶ διότι ἄλλως πεζοὶ ἠθέλαμεν βυθισθῆ ἄχρι τῶν γονάτων ἐντὸς τῆς λάσπης, ὅπερ μοι συνέβη ἀργότερα. Μετὰ τὰ ἐρείπια τῆς Ἐφέσου καὶ ἐκεῖνα τῆς *Μαγνησίας* εἶναι οὐχ ἥττον σπουδαῖα καὶ ἔχουν τὸ προτέρημα ὅτι τὰ βλέπει τις ὅλα διὰ μιᾶς. Ἡ θέσις τῆς *Μαγνησίας* ἦτο ἐπίσης καλὴ, διότι ἦτο καὶ αὐτὴ κτισμένη εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους τινος· σώζεται ἐντελῶς ἡ σειρά τῶν τειχῶν καὶ δύναται τις νὰ λάβῃ ἰδέαν ἀκριβεστάτην τῆς λαμπρᾶς ἐντυπώσεως τὴν ὁποίαν ἐπροξένει ἡ ἑλληνικὴ πόλις, ἔχουσα εἰς τοὺς πόδας τῆς τὴν τότε καλλιεργουμένην *πεδιάδα* τοῦ *Μαιάνδρου*, καὶ ἀντικρῶ τῆς οὐχὶ τὴν θάλασσαν ὡς ἡ Ἐφεσσος, ἀλλ' ὀρίζοντα *Θυμασιῶν* ὄρεων. Ἐνταῦθα ἔζησεν εἰς τὴν πλουσίαν του ἐξορίαν ὁ *Θεμιστοκλῆς* ἐκεῖνος, ὅστις μ' ὅλας τὰς προφυλάξεις τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας διὰ τὸν νικη-

τὴν τῆς *Σαλαμίνος*, μοι φαίνεται ὅτι εἶχε μετὰ τοῦ *Ξέρξου* πρὶν τῆς μάχης σχέσεις ὀλίγον ὑπόπτους ἕνεκα τῶν ὁποίων καὶ ἐπιτιμορήθη παρ' αὐτοῦ. (1) Ἐνταῦθα λοιπὸν ἀφοῦ ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ὑπῆρτε καὶ εὐνοεῖτο ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως ἀπέθανεν ἐκουσίως, ὅπως μὴ πολεμήσῃ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Τὰς εὐεργεσίας τοῦ Πέρσου μονάρχου καὶ τὰς ἀδικίας τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ οὕτε αὐτὰ τὰ ὕδατα τῆς *λήθης*, τὰ ὁποῖα διέρχεται τις ὅπως φθάσῃ εἰς *Μαγνησίαν*, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκρίζωσιν ἐκ τῆς καρδίας τοῦ Ἑλλήνος τούτου τὴν φιλοπατρίαν. Καὶ σήμερον ἐστὶ τούτο εἶναι τὸ καλλίτερον αἶσθημα τὸ ὁποῖον ἀπῆντησα παρὰ τοῖς συμπατριώταις του. Ἐκ τῆς περιτήγσεως μου ἐπίσθη ὅτι ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι εἰλικρινῆς ἔρα ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ζωηρὸν αἶσθημα ἐθνισμοῦ. Ἐκ τούτου καὶ ἐκ τῆς γενικῆς τάσεως πρὸς τὴν παιδείαν, ἣτις εἶναι ἕτερον γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἑλλήνος, δύναται τις εὐλόγως νὰ περιμένῃ πολλὰ εἰς τὸ μέλλον.

Ἐν τῇ *πεδιάδι* τῆς *Μαγνησίας* δὲν ἀπαντᾶται οὔτε πόλις, οὔτε χωρίον, οὔτε καλύβη, οὔτε κερφενεῖον κἄν τὸ μόνον κτίριον μεταγενεστέρως ἐποχῆς εἶναι ἐκκλησία τις, ἣτις μετεβλήθη εἰς *τζαμίον*. Ὁ τόπος οἰκεῖται ὑπὸ νομάδων, οἵτινες τὰς μὲν σκηνὰς τῶν τοποθετοῦσι ἐπὶ τῶν κατωτέρων βράχων τῶν ὄρεων, τὰ δὲ ποιμνία τῶν βόσκουσιν εἰς τὴν *πεδιάδα*. Οἱ μὲν τούτων εἶναι *Τουρκομάνοι*, ὡς ἐκείνους τοὺς ὁποῖους συναντήσαμεν ἐξερχόμενοι τῆς *Σμύρνης* καὶ τοὺς ὁποῖους θὰ συναντῶμεν εἰς ὅλας τὰς *πεδιάδας* μέχρι τῆς ἐπιτροφῆς μας· ἔχουσι δὲ σκηνὰς μαύρας αἵτινες σχηματίζουν τετράγωνον μακρὸν καὶ ὁμοιάζουσι σχεδὸν πρὸς καλύβας· οἱ ἄλλοι εἶναι *Τάρταροι*, τῶν ὁποίων αἱ σκηναὶ διάφοροι πρὸς ἐκεῖνας τῶν *Τουρκομάνων* εἶναι φαεῖα καὶ κυκλοειδεῖς. Ἐν τούτοις μὴ βλέποντες οὐδὲν κατάλυμα εἰς ἀπόστασιν μιᾶς λεύγας πέραξ μας ἀπεφασίσαμεν νὰ ζητήσωμεν *φιλοξενίαν* διὰ μίαν νύκτα παρὰ τῶν *Ταρτάρων*. Ὁ *Marchand* ἀκούσας τὴν ἀπόφασίν μας ταύτην κατεπλάγη. «Πῶς, μᾶς εἶπε, θέλετε νὰ κοιμηθῆτε πλησίον αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων; Οὗτοι δὲν εἶναι *Τουρκοί*, ἀλλὰ *Τάρταροι*· δὲν πιστεύουσιν εἰς τὸν *Μωάμεθ* ἀλλ' εἰς τὸν Ἄλῃν. Μηδὲ ὅπως προσέξαντες εἰς τοὺς λόγους τοῦ *Marchand* ἀπεφασίσαμεν

(1) Σ. Χ. Ὁ συλλογισμὸς οὗτος τοῦ *K. Ampère* εἶναι ἐντελῶς ἐσφαλμένος, διότι, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῆς καλῆς ἐκδόσεως τῆς ἐνδόξου ἐκείνης ναυμαχίας, ἡ συνεννόησις τοῦ *Θεμιστοκλέους* μετὰ τοῦ *Ξέρξου* ἦν εὐφρέσκτον στρατηγήμα.

νὰ μείνωμεν, καὶ τὸν διατάξαμεν νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ ὅπως μᾶς χρησιμεύσῃ ὡς διερμηνεύς, ὅπερ μετὰ μεγίστης δυσσεβείας ἐπραξε. Τὸ μακρὸν στίφος τῶν νομάδων συγκείμενον ἐξ εἴκοσι περίπου ἀνδρῶν ἐκάθητο ἀνωθεν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ κρηφόρου τοῦ ὄρους. Ἐνθ' ἡμεῖς ἐπλησιάζομεν ἀπεμάκρυναν τὰς γυναῖκας, καὶ ἐπαρουσιάσθημεν μετ' ὀλίγον ἐνώπιον γέροντος, ἔχοντος καλὴν καὶ ἀξιόπρεπὴ φυσιογνωμίαν. Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τούτων τινὲς ἔφερον τὰ σημεῖα τῆς *ταρταρικῆς* καταγωγῆς των, προπάντων εἰς τὴν λοξότητα τῶν ὀφθαλμῶν· πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἐκράτουν ἐπὶ τῶν γονάτων των τὰ μακρὰ των τουφέκια. Ἐγὼ ἔθεσα εἰς ἐνέργειαν ἀμέσως τὰ πιστόλιά μου καὶ ἀφοῦ ἑκάτερόθεν εἴμεθα οὕτω προφυλαγμένοι, τοὺς ἐχαιρετήσαμεν φιλικῶς, καὶ τοὺς ἐζητήσαμεν, διὰ νὰ κάμωμεν ἑναρξιν τῆς ὁμιλίας, νὰ μᾶς πηλώσωσιν ἐν ἀρνίον, ἀλλὰ δὲν εἶχον εἰμὴ μόνον αἶγας. Μετὰ ταῦτα τοὺς παρεκλέσαμεν νὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι νὰ μείνωμεν παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο δεκτὴ ἡ πρότασις μας, ἴσως ἕνεκα τῶν γυναικῶν, διότι καὶ οἱ *Τάρταροι* ἂν καὶ ἦναι ὀπαδοὶ τοῦ Ἄλῃ, εἶναι ὅμως ἀληθεῖς μουσουλμάνοι, καὶ ποτὲ δὲν στέργουσι νὰ φιλοξενήσωσι ξένους εἰς τὰ χαρμαῖα των. Μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἀπεσύρθημεν ἐν σιωπῇ, ἀποφασίσαντες νὰ ζητήσωμεν εἰς τὸ πλησιέστερον χωρίον κατάλυμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο μὲν ἀναπαυτικώτερον τῶν σκηνῶν τῶν *Ταρτάρων*, ἀλλ' οὐχὶ τόσο ῥωμαντικόν.

Ἠρχίσασμεν ὅθεν νὰ ἐξετάζωμεν τὰ ἐρείπια τῆς *Μαγνησίας*, τὰ οὐσιωδέστερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ τοῦ ναοῦ τῆς *Λευκοφρόνης Ἀρτέμιδος*· τὸ ἐπώνυμον τούτου κατὰ τὸν *Arundel* σημαίνει *Ἄρτεμις μὲ λευκὰς ὄψεις*, ἀλλὰ μοι φαίνεται παράδοξον πῶς οἱ Ἕλληνες τόσο προσηκτικοὶ ὅπως ἀπορεύωσι τὸ ἄσχημον καὶ παράδοξον, ἔδοσαν εἰς θεῶν τὸ ἐπώνυμον τούτου· πρέπει βεβαίως ἄλλο τι νὰ ἐνόουν μὲ τὴν λέξιν ταύτην, πιθανὸν τὴν *λευκομέτωπον*, καὶ τὴν ἰδέαν ταύτην ὑποστηρίζει χωρίον τι τοῦ *Στραβῶνος* (*Βιβλίον XIII*) ἐν τῷ ὁποίῳ λέγει ὅτι ἡ νῆσος *Τένεδος* ἔφερε τὸ ὄνομα *Λευκοφρόνης*· διότι δύναται τις μετὰ μεγάλης αὐστηρότητος νὰ δώσῃ μέτωπον εἰς μίαν νῆσον, ὄφρυς δὲ δυσκόλως. Ἐν τῇ πόλει, λέγει ὁ *Στραβῶν* (*Βιβλίον XIV § 40*) εἶναι ὁ ναὸς τῆς *Λευκοφρόνης Ἀρτέμιδος*. Καὶ κατὰ μὲν τὸ μεγαλεῖον τοῦ κτιρίου καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀφιερωμάτων εἶναι κατώτερος τοῦ τῆς Ἐφέσου· ὑπερτερεῖ ὅμως πολὺ ταῦτον κατὰ τὴν ἀρμονίαν καὶ τὴν ὠραϊότητα

τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ὅλων τῶν λοιπῶν ναῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας εἶναι μεγαλύτερος κατὰ τὸ μέγεθος πλὴν τοῦ τῆς Ἐφέσου, ὡς εἴκομεν, καὶ τοῦ *Διδύμου*.

Οὐδεμία στήλη τοῦ ναοῦ τούτου εἶναι ἐρθῆ, τεμάχια ὅμως αὐτῶν ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια. Ἐπὶ τεμαχίων τοῦ διαζώματος καλῶς διατηρηθέντων εἶναι γεγλυμμένα μάχαι πολεμιστῶν καὶ ἀμαζόνων· οἱ κορμοὶ τῶν κίωνων, τὰ ἐπιστύλια καὶ τὰ κιονόκρανα παρέχουν εἰς τὸν παρατηρητὴν περιέργους λεπτότητας· οὐδεμία τῶν στηλῶν εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν ἄλλην, αἱ βάσεις δὲ αὐτῶν καθὼς καὶ τὰ κιονόκρανα ἔχουσι γλυφὰς διαφόρους. Ἐκ τῆς σπουδαιότητος δὲ ἐν γένει τῶν ἐρειπίων τούτων ἐννοεῖ εὐκόλως πᾶς τις πόσον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ σπουδάσῃ ἐκ τοῦ σύγγενος τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰωνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Ὁ ναὸς περικλείεται ἐντὸς εὐρυχωροτάτου περιβόλου, ὃ προορισμὸς τοῦ ὁποίου δὲν δύναται ἀκριβῶς νὰ εἰκασθῇ, γειτνιάζει δὲ πρὸς ἕτερον περιβόλον πολὺ τούτου μικρότερον. Ἐντὸς τοῦ δευτέρου τούτου περιβόλου βλέπει τις εἶδη θόλων καὶ ἀψίδων παραδόξων. Ἐξερχόμενος δὲ τοῦ μεγάλου περιβόλου ἀπαντᾷ τὴν θέσιν, ἐνθα ὑπῆρχε τὸ θεᾶτρον, οὗ τὸ σχῆμα εἰσέτι φαίνεται· ἐστηρίζετο δὲ ἐπὶ τοῦ ὄρους *Θώρακος* καθὼς καὶ τὸ τῆς Ἐφέσου ἐπὶ τοῦ *Πρίοντος*. Πλησίον τοῦ θεάτρου κεῖται τὸ στάδιον καὶ πληθὺς ἄλλων μνημείων, ἐν τῶν ὁποίων, μεμονωμένον ὑψοῦται ἐν τῇ *πεδιάδι* ἐν τῷ μέσῳ τῶν βάλτων.

Ἡ πληθὺς αὕτη τῶν ἐρειπίων εὐρισκόμενων ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ παρέχει ἀξιόλογον θέαμα. Λυσιγῶς ὅμως ἕνεκα τῆς ὑγρασίας τῆς γῆς τὸ χροῖμα τῶν μαρμάρων εἶναι φαιόν. Τότε ἀναμνησκαται τις τὴν σωτήριον *ξηρασίαν* τῆς Ἀττικῆς, ἕνεκα τῆς ὁποίας τὰ μαρμαρα διατηροῦσι τὴν λευκότητά των, καὶ λαμβάνουσι μόνον τὴν χρυσοχρουν ἐκείνην χροιάν, τὴν ὁποίαν θαυμάζει τις ἐπὶ τῶν μαρμάρων τοῦ *Παρθεωνῶνος*. Ἄλλως τε ἀνευρίσκει τις ἐνταῦθα τὸν θαυμάσιον τῆς Ἀττικῆς ἡλίον, τὸ διαφανὲς τοῦ αἰθέρος, τὰ ἰώδη καὶ ροδινα ἐκεῖνα ἀπυράσματα, ἅτινα κατὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου στέφουν τὰς κορυφὰς τοῦ Ἰμπετοῦ καὶ τοῦ *Πεντελικοῦ*. Τὰ ἐρείπια καὶ ἡ φύσις τῆς Ἰωνίας ἀναμνησκουσι εἰς ἡμᾶς ὅτι αὕτη εἶναι ἀδελφὴ τῶν Ἀθηναίων· ὡς πρὸς τὰς τέχνας ὅμως αἱ Ἀθηναὶ ἔκλαμον τὸ ἀποφασιστικὸν ἐκεῖνο βῆμα, διὰ τοῦ ὁποίου φθάνει τις ἀπὸ τὸ ὠραῖον

εις τὸ ἐντελές. Αἱ Ἀθηναίαι εἶναι ἡ Ἰωνικὴ μεγαλοφυΐα τελειοποιημένη, ὡς ἡ Σπάρτη ἦτον ἡ κορωνίς τῆς Δωρικῆς μεγαλοφυΐας. Διευκτερεύσαμεν λοιπὸν εἰς τι χωρίον ἑλληνικὸν, ὅπου ἐμείναμεν ὑπὲρ ποτε εὐχρησθημένοι, διότι εὖρομεν ἐκεῖ ἐν κροφενεῖον. Ὡς δωμάτιον τοῦ ὕπνου μας εἶχομεν ἐν εἶδος ὑψώματος, τὸ ὁποῖον εὕρισκε τις εἰς ὅλα τὰ κροφενεῖα τῆς ἀνατολῆς, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποῖου κἀθηνται σταυροποδιτὶ οἱ συχάζοντες, καπνίζοντες τὸ τζιμπούκιόν των ἢ τὸν ναργιλέν. Ἐκλήθημεθα λοιπὸν ἐπὶ τοῦ μεγάλου, οὕτως εἰπεῖν, τούτου καναπέ ὡς ὑποκριταὶ ἀπέναντι τοῦ πλήθους τῆς πλατείας τὸ ὁποῖον ἐθεώρει μετὰ πολλῆς περιεργείας τοὺς φράγκους ἐκβάλλοντας τὰ σιβάλια των ἢ πλυνομένους. Ἄν δὲ καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου ἦσαν Ἕλληνες, ὀλίγιστοι ὅμως ἐξ αὐτῶν διέφερον κατὰ τὰ ἔθιμα ἀπὸ τοῦ Τούρκου. Τοῦτο παρετηρήσαμεν καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη τὰ ὁποῖα διετρέξαμεν. Ἡ γλῶσσα τῶν κατοίκων τῆς Ἰωνίας εἶναι ἀναμειγμένη μὲ πολλοὺς βερβαρισμούς, ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ μεταγενεστέρη Ἰωνικὴ διάλεκτος πολὺ ἀπέχει τῆς ἡδύτητος τῆς γλώσσης τοῦ Ἡροδότου.

Διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς Σάρδεις ἔπρεπε νὰ διέλθωμεν ἐκ νέου διὰ τῆς Ἐφέσου. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἦτις ἐν καιρῷ ἀθλίῳ μᾶς ἤρσεν, ἐν καιρῷ ὠραίῳ ἐκ νέου διατρεχομένη μᾶς ἐθελξε, προπάντων περὶ τὸ τέλος τῆς. Διατρέχομεν πεζοὶ μέρος τι ἀποτομον καθιστάμενον δυσκολώτερον ἔτι εἰς τοὺς ἵππους, ἔνεκα λειψάνων τινων λιθοστρώτου εἰς κακίστην κατάστασιν εὕρισκομένου. Συντηρήσαμεν τὴν κοίτην χειμάρρου τινος πλησίον τῆς ὁποίας διήρχετο ἡ ὁδός. Οὐδὲν φαιδρότερον καὶ τερπνότερον ταύτης τῆς ὁδοῦ χανομένης ἐντὸς τοῦ βύακος ὑπὸ ἀδιαπεράστους σκιαλάς· ὀλίγον τι ἀπωτέρω εἰς μέρος ὅπου ἡ ὁδὸς διῆκε πλησίον τοῦ ὕδατος ῥέοντος ἐνταῦθα εἰς θαύτητά τινα, παρετηρήσαμεν πάραυτα ὑψούμενον εἰς τὸν ἀέρα καὶ φθάνον ἀπὸ ἐνός εἰς ἄλλο ὄρος, χωρισμένον δὲ ἐκ πρασινάδος καὶ εἰκονιζόμενον ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ὑδραγωγεῖον τι ῥωμαϊκὸν μὲ δύο ὄροφάς, ὁμοιάζον ἐν μικρογραφίᾳ πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ Gard, τόσον χάριεν ὅσον καὶ ὑψηλόν ἦτο· ἄνωθεν τῶν πρώτων θάλων ὑπάρχει ἐπιγραφή τις ἀρκετὰ ἐκτεταμένη, ἐν μέρει Ἑλληνικὴ καὶ ἐν μέρει Λατινικὴ, ἐκ τῆς ὁποίας μανθάνομεν ὅτι Γάιος ὁ Σεξτίλιος υἱὸς τοῦ Πουπλίου, ἐκ τῆς γυναικὸς Οὐστονεῖας (ἀντὶ Βοτονίας) ἀνήγειρε δι' ἐξόδων του τὸ κτίριον τοῦτο καὶ τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Ἀρτέμιδα

τῆς Ἐφέσου καὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Τιβερίον,

Ὁ σύντροφός μου κατάρθωσε νὰ τὴν ἀναγνώσῃ μετὰ πολλῆς δυσκολίας καὶ κόπου, ἀναβρύχόμενος ἐπὶ τῶν κατωφερειῶν τῶν ὄρεων καὶ ἀναβαίνων ἐπὶ τῶν δένδρων. Ἀφοῦ δὲ οὕτω μοι ὑπαγόρευσε τὴν ἐπιγραφὴν κατέβη καὶ ἔλαβεν ἰχνογράφημά τι ἐκ τοῦ προχείρου τῆς θελατικῆς ταύτης θέσεως, ἐνῶ ἐγὼ καθήμενος καθ' ὄλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἐπὶ μιᾶς πέτρας, ἐθαύμαζον τὴν τοποθεσίαν ταύτην, διότι ἦτο κατὰ πάντα μαγευτικὴ ἢ θεὰ ἦτο θαυμασιῶς συγκεροτημένη.

Ἰποκάτωθεν τῆς ἀψίδος ἐφάνετο τὸ ὄρος τῆς Ἐφέσου, ἄνωθεν δὲ τῶν δύο πρασινοπῶν τοιχῶν τὰ ὁποῖα ὑψοῦντο δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν ἡμῶν, τὸ κυανὸν χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ, ἀληθὲς χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ τῆς Ἰωνίας· χρυσοειδὲς τι φῶς διήρχετο πλαγίως διὰ μέσου τῶν κλάδων τῶν πλατάνων, τῶν μύρτων, τῶν δαρῶν, τῶν χαρνοπίων καὶ ἐφώτιζε τὰς ὑψηλοτέρας ἀψίδας τοῦ ὑδραγωγείου, οἱ πόδες τοῦ ὁποῖου ἐβυθίζοντο εἰς τὴν σκιάν. Τὰ πάντα ἦσαν συνηρμοσμένα μὲ θαυμασίαν ἁρμονίαν. Τοιαῦτα θεάματα εἶναι τὰ καλλίτερα σχόλια τῆς ἀρχαίας ποιήσεως. Ἡ ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν μοι ἐπροξένησεν ἡ φάραγξ αὕτη, χανομένη μετὰ τῆς Ἐφέσου καὶ τῆς Μαγνησίας, εἶναι αὕτη ἐκείνη τὴν ὁποίαν προξενούσιν, ὅταν ἤξέρῃ τις νὰ γευθῇ τὰ ἀριστουργήματα τῆς ποιήσεως ταύτης τῆς ὁποίας δὲν δύναται τις νὰ λάβῃ πλήρη ἰδέαν εἰμὴ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τοῦτον ὅστις τὰ ἐνέπνευσεν. Ἡ ποίησις φαίνεται τότε ἢ φυσικὴ πατρὶς τῆς φαντασίας, ἢτις δὲν θέλει πλέον νὰ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν, καὶ καθίσταται ἀνάσθητος πρὸς πᾶν ἄλλο εἶδος κελλονῆς. Οὕτω λοιπὸν ἀφοῦ γευθῇ τις τὸν λωτὸν δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐξέλθῃ τοῦ τόπου ὅστις παρεῖγε τὸν γλυκὺν ὡς μέλι τοῦτον καρπὸν, ἀλλ' ἤθελε νὰ τρέφεται αἰώνως ἐξ αὐτοῦ, λησμονῶν νὰ ἐπιστρέψῃ.

Ζητῶ συγχώρησιν διὰ τὴν μεταφορὰν αὐτὴν ἀλλ' ἀπὸ τριῶν μηνῶν ζῶ μετὰ τοῦ Ὀμήρου καὶ μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν ποιητῶν, οἵτινες ἔγραψαν εἰς τὴν θεῖαν ταύτην γλῶσσαν καὶ τοὺς ἀνευρίσκω πανταχοῦ, εἰς τὴν φύσιν τὴν ὁποίαν ἐξωγράφισαν, εἰς τὰ μνημεῖα τὰ ὁποῖα ἐγέννησε φαντασίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἰδικήν των, ἐπὶ τέλους εἰς μυρίας λεπτομερείας ἡθῶν καὶ ἐθίμων, τὰ ὁποῖα διετηρήθησαν μέχρις ἡμῶν. Ἐλπίζω ἡμέραν τινὰ νὰ ὁμιλήσω πλέον ἐκτεταμένως περὶ τῶν σχέσεων τούτων, τὰ ὁποῖα ἐρευνῶ ἐπιτοσίως. Σήμερον περιορίζομαι μόνον εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς ζωηρᾶς

πεποιθήσεώς μου εἰς τὸ καλὸν τοῦτο τὸ ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ἐνόησαν καὶ τὸ μετέδωκαν.

Ἡμῖν, νομίζω, ἐν ἐκστάσει ἐνώπιον τῆς ῥωμαϊκῆς γέφυρας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Μαγνησίας πρὸς τὴν Ἐφεσον, ὅταν ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ ἀληθῶς κλασσικοῦ μὲ παρέστρεψεν. Ἐπανερχομαι εἰς τὸν ὠραῖον τοῦτον τόπον, καὶ πρὶν τὸν ἀφήσω, θὰ σὰς περιγράψω καλῶς τὴν κοίτην τοῦ χειμάρρου εἰς τὴν ὁποίαν κατέβην διὰ μέσου τῶν κλάδων τῶν μύρτων καὶ τῶν δαρῶν ἐπὶ τριακοντα περίπου πόδας διὰ νὰ καθήσω ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν πλατάνων· ἀλλὰ προτιμῶ καλλίτερον νὰ σὰς ἀναφέρω ὅτι ἡ θαυμασία αὕτη χαράδρα μοι ἀνέμνησε τὴν ἐξισίαν εἰκόνα τοῦ Εὐρώτα εἰς τὸν Ὀδηγόν. Ἀναφέρων τὸν Σατωβριάνδον εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ν' ἀναφέρω τὸν Ὀμηρον, ἢ τοῦλάχιστον ἐκείνον ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ποιητῶν, ὅστις ἐκληρονόμησε περισσύτερον τὴν τέχνην τοῦ χαρακτηρίζειν τὰς σκηνὰς τῆς φύσεως διὰ τρόπον ἀπλοῦ, δικαίου καὶ μεγαλοπρεποῦς.

Ἐνῶ εἴμεθα βυθισμένοι εἰς τὰς εὐαρέστους ταύτας θεωρίας, ἐφάνετο ὅτι ἐδοκιμάζαμεν καὶ τὴν γενναιότητά μας, ἂν καὶ δὲν ἀμφεβάλαμεν περὶ αὐτῆς. Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἐφεσον περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς ἐμάθαμεν ὅτι ὁ Marchand τὸν ὁποῖον ἐστείλαμεν ἐμπρὸς μετὰ τοῦ Ἀχμέτ καὶ τῶν ἵππων, ὑπὸ τὸν διπλοῦν σκοπὸν, νὰ εὖρωμεν δηλαδὴ ἔτοιμον τὸ πλάσιον καὶ νὰ μείνωμεν μόνοι εἰς τὴν ἐρημίαν ὅπου μὲ μεγάλην του ἐκπληξιν μᾶς εἶδεν ὁ Marchand μείναντας, μ' ὅλας τὰς συμβουλάς του, εἰς μέρος τὸ ὁποῖον ἦτο ὡς τόσα ἄλλα τὸ κινδυνωδέστερον, εἰδοποίησε τοὺς πλησίον σταθμούς διὰ νὰ ἦναι ἔτοιμοι πρὸς βοήθειάν μας, καὶ κατ' αὐτὸν, οἱ ἐν τοῖς σταθμοῖς, ἐξεπλάγησαν διὰ τὴν ἀνοησίαν τούτων τῶν φράγγων οἵτινες ἔμενον οὕτως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἐθαύμαζον τὴν ἀνδρείαν των. Δὲν εἴμεθα δὲ βεβαίως ἄξιοι τοῦ τελευταίου τούτου αἰσθήματος, διότι δὲν εἶδομεν κανένα διελθόντα, καὶ ποσῶς δὲν ἐσκέρθημεν περὶ κλεπτῶν.

Ἐνταῦθα παρουσιάζετο ἡ μεγάλη δυσκολία τοῦ ταξιδίου, νὰ φθάσωμεν δηλ. εἰς τὰς Σάρδεις κατευθεῖαν χωρὶς νὰ ἐπιστρέψωμεν πάλιν εἰς τὴν Ἐφεσον, διακόπτοντες τὸν Τιμῶλον τὸν ὁποῖον δὲν εἶχομεν καιρὸν νὰ διέλθωμεν, ὡς συνήθως κάμνουν οἱ περιηγηταί. Ἡ δυσκολία αὕτη ἐν τούτοις ἐξωμακύνθη κατὰ τὴν εἰς Ἐφεσον διαμονὴν μας. Ὁ Marchand πιστὸς πάντοτε εἰς τὸ σύστημά του τῆς φρονήσεως, εἶχεν ὡς ἀρχὴν τὸ νὰ μὴ λέγῃ εἰς

κανένα τοῦ διευθυνόμεθα, καὶ αὐτὸ τοῦτο συνίγα πολὺ καὶ εἰς ἡμᾶς. Ἦτο ὑπερήφανος διότι ἐφεῦρε ν' ἀποκρίνεται εἰς τὰς ἐρωτήσεις ὡς τῷ ἀπέτεινον περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ταξιδίου μας, ὅτι ἐμέλλαμεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν φίλον μας παστᾶ τοῦ Αἰδινίου, καὶ ἐπρόσθετε σοβαρῶς, «Δὲν πρέπει ποτὲ νὰ λέγωμεν τὴν ἀλήθειαν.» Ἐν τούτοις ἐφάνετο ὅτι εἶχε παραιτήσει τὴν μέθοδον ταύτην ἢτις δυσκόλως μᾶς παρεῖχε τὰς ὁδηγίας τῶν ὁποίων εἶχομεν ἀνάγκη· διότι αὐτὸς καὶ ὁ Ἀχμέτ κατάρθωσαν νὰ μάθουν ὅτι διὰ νὰ ὑπάγῃ τις εἰς Σάρδεις πρέπει νὰ διέλθῃ διὰ τῶν πόλεων Πρέχ, Βαϊδίου, Βεργίρ, καὶ ἔλαβον ὁδηγίας περὶ τοῦ δρόμου τοῦ πρὸς τὴν πρώτην τῶν τριῶν τούτων πόλεων.

Οὕτω λοιπὸν ὁδηγηθέντες διευθύνθημεν πρὸς τὴν πόλιν Πρέχ ἀναβαίνοντες διὰ τῆς κοίτης τοῦ Καϊστρου, ἀλλ' ἠρξίσαμεν νὰ ἀποπλανώμεθα ὅτε Τουρκομάνος τις μᾶς ἐπανεφέρεν εἰς τὸν δρόμον μας· ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὅστις ἔζη εἰς ἀθλίαν τινα ἐκπανίου σκηνήν, εἶχεν ὕψος ἀπλοῦν, εὐγενές, καὶ ἠμπορῶ νὰ εἴπω ὕψος διακεκριμένον. Ἄλλως τε ἡ φυσικὴ ἀξιοπρέπεια εἶναι κληρονόμημα ἐν τῇ Ἀνατολῇ· εἰς τὰς Τουρκικὰς πόλεις ποτὲ δὲν ἀκούει τις τὰς φωνὰς ἐκείνας, τὰς βλασφημίας, καὶ τὰ θορυβώδη ἄσματα, τὰ ὁποῖα ἀκούει εἰς τὰς ἡμετέρας πόλεις· ποτὲ δὲν ἀκούει φιλονεικίας· ὁ βαστάζος ἔχει εἰς τὸν τόνον τῆς φωνῆς του, εἰς τὰς χειρονομίας του παραδόξον τινα γλυκύτητα καὶ μεγάλην ἡσυχίαν. Οὕτως αἱ αἰφνίδιαι τύχαι τὰς ὁποίας φέρει ὁ δεσποτισμὸς δὲν παράγουσι ποσῶς τὰς δυσχερέστους αὐτὰς ἀντιθέσεις μετὰ τῶν τρόπων καὶ τῆς θέσεως, αἵτινες ἀλλαχοῦ ἤθελον μᾶς προσβάλλει. Εἰς τὴν Τουρκίαν, ἄνθρωπος τις εἶναι λεμβούχος· ἐὰν ἡμέραν τινα ὁ Σουλτᾶνος τὸν ἀκούσῃ τραγωδοῦντα καὶ εὖρη τὴν φωνὴν του εὐχάριστον τὸν κάμνει ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν. Ὁ ὑπουργὸς δὲν ἔχει τίποτε ν' ἀλλάξῃ πρὸς τοὺς τρόπους τοῦ λεμβούχου.

Ἀχμέτ ὁ ἀγωγιάτης μας μᾶς παρεῖχεν ἐκπληκτικὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι εἶπομεν· ὁ Ἀχμέτ ἦτο νέος ἀμαθέστατος, μὴ γνωρίζων παρὰ μόνον τοὺς ἵππους του. Εἰς τὴν Εὐρώπην θὰ ἦτο βεβαίως βάνκυσός τις χωρικός. Ἐξεναντίας ὁ Ἀχμέτ εἶχε φυσικῶς τὴν εὐστάθειαν ἄνευ τραχύτητος, τὸ ἐμβριθές καὶ ἀμέριμον ὕψος νέου τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν τῶν Παρισίων. Ποτὲ ἡ φωνὴ του δὲν ὑψοῦτο ἐν τέτταρον ὑπεράνω τοῦ συνήθους τόνου, ποτὲ δὲν ἐδείκνυν οὔτε διάθεσιν, οὔτε παραχρῆν. Ἡμέραν τινα ὁ ἵππος του ἐκρημνίσθη μετ' αὐτοῦ,

ὁ Ἀχμέτ δὲν ἐθύμωσε ποσῶς, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπηλάγη ἀπ' αὐτὸν καὶ τὸν ἀνήγειρε, τοῦ ἐπέφερε ἰσχυροῦς τινὰς κτύπους διὰ τοῦ σχοινοῦ χωρὶς τῆς ἐλαχίστης ταραχῆς, καὶ εὐχαριστήθη νὰ τῷ ἀποτείνῃ διὰ τῶν ἄκρων τῶν χειλέων, σφίγγων τοὺς ὀδόντας του τὴν Ἑλληνικὴν ὕβριν, ἥτις μετέβη καὶ εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, Κερκατῶ.

(Ἐπεταὶ συνέχεια).

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

Περὶ τοῦ πολυθρῶν. λήθου συγγράμματος τῆς Δώρας Ἰστριάδος « αἱ γυναῖκες ὑπὸ γυναικός » ἀναγινώσκουσα ἐν τῇ Δουραρείῳ Ἠχοῖ (Echo de la Dordogne), ἐφημερίδι τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, τῇ 16 Ἰανουαρίου 1865. (— Αἱ κατὰ Δευτέραν συνδιαλέξεις — γραμματολογικῆ ἐπιθεώρησης) τὰ ἐξῆς, ἅπερ κρίνομεν εὐλογον νὰ κοινοποιήσωμεν τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις· διότι ἡ συγγραφή, περὶ ἧς ὁ λόγος, εἶναι γνωστὴ καὶ προσφιλεῖς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπὲρ ἧς πολλὰς ἠκούσθη ἡ εὐλογωτικὸς αὐτῆς φωνὴ ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Ἑυρώπῃ κοινῆς γνώμης.

Κ. Δώρα Ἰστριάς εἶναι γυνὴ [συγγραφεύσα. ἢ ὡς λέγουσιν οἱ Ἄγγλοι, συγγραφέισσα, τῶν καθ' ἡμᾶς ἀξιολογωτάτων· τὸ δὲ ὕψος τοῦ πνεύματος αὐτῆς, ἡ βαθεῖα πολυμάθεια καὶ τὸ καθολικὸν τῶν γνώσεων ἀναδεικνύουσιν αὐτὴν πολὺ ἀνωτέραν τῶν πλείστων ὁμοφύλων αὐτῆ τῶν τὰ μάλιστα κατὰ τὰ γράμματα διακρίθεισῶν. Τὰ κυριώτατα αὐτῆς συγγράμματα ἡ Γερμανικὴ Ἐλβετία (1856), 4 τόμοι· ὁ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ μοναστικὸς βίος (1858) 4 τόμοι. Αἱ Ἀνατολίτιδες (1860) 2 τόμοι. ἡ Διαδρομὴ ἐν τῇ Ἡπειρωτικῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Πελοποννήσῳ (1863) 2 τόμοι, ταῦτα ἀναδεικνύουσι νοῦν ἐμπνεόμενον ὑπὸ τῶν γενναίων ἰδεῶν τῶν περὶ τῆς προόδου καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀναπτύξεως τῶν φυλῶν, καὶ πεποιθότα, ὅτι ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἀρμοδιώτεροι ἢ τὸ μυθιστόρημα, ὅπως φωτίσωσι τὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Τοῦτο δὲ εἶναι ἀναντιρρήτων· καὶ ἂν σκοπὸς τοῦ μυθιστορήματος ἦτο νὰ λύσῃ τὰ ἐκκρεμῆ ζητήματα, ὁμολογητέον, ὅτι μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, κάκιστα τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ ἐξεπλήρωσε· διότι ἀρκεῖ ν' ἀναπολήσωμεν τὰς ἀδεξίους ἀποπείρας τῆς κυρίας Σάνδ. Τὰς δὲ θεωρίας τῆς συγ-

γραφίδος τῆς *Αυλίας* κατέβαλε σήμερον οὐχὶ ὁ λόγος, ἀλλ' ἡ ἀηδία· διότι ποῦ εὐρίσκεται σήμερον ἀναγνώστης τόσῳ ῥωμαλέος, ὥστε νὰ καταπῆ ἄνευ πικρῆς χάσματος τὸ ἀμάρτημα τοῦ *M. Αἰτωρίου*, ἢ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ *Κοινοῦλου*. Πλινθῶνται δὲ, ὡς πέποιθα, οἱ νομίζοντες, ὅτι σκοπὸς τοῦ μυθιστορήματος εἶναι ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἰσοποίησις· διότι τοῦτο εἶναι καλλιτέχνημα οἷον τὸ ποίημα, ἡ εἰκὼν καὶ τὸ μέλος· ὁ δὲ μυθιστοριογράφος οὔτε ἠθολόγος, οὔτε γνωμολόγος εἶναι. Ἐξ ἐναντίας ἡ πρόθεσις αὐτοῦ εἶναι νὰ εἰκονίσῃ τὴν ζωὴν, τὴν ἐμφάνειαν τῶν δυνάμεων, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παθῶν καὶ τῶν χαρακτηρῶν· ὅθεν οὔτε ψέγει, οὔτε ἐπιδοκιμάζει. Πρὸς αὐτὸν δὲ ὁ φιλάργυρος εἶναι ὠραίος, ὅταν περὶ τῶν ζωηροτάτων χαρακτηρῶν, τὸν λεπτότατον ὄλον, τὴν πληρεστάτην τέλος τῆς φιλαργυρίας εὐφύσῃ. Οὐδόλως δὲ ὑπὲρ, ἢ κατ' αὐτοῦ δικαίωτος, ἐκθέτει μόνον καὶ δεικνύει τὸν προσβαλόντα αὐτὸν τύπον· διὸ διὰ τῶν λεπτομερειῶν αὐτοῦ, τῆς ἀκριβείας τῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ, τῆς ζωηρότητος τῶν χρωμάτων, δι' ὧν ἐμψυχοῖ τὸν εἰκονιζόμενον, καθιστᾷ ἡμᾶς μετόχους τοῦ ἰσχυροῦς αὐτοῦ προσβαλόντος θεάματος.

Ἡ Ἑλένη Γαίκα, διότι τὸ Δώρα Ἰστριάς εἶναι φιλολογικὸν τι ψευδώνυμον, ἐγεννήθη ἐν Βουκουρεστίοις τῷ 1828. Ὁ δὲ πρίγκηψ Μιχαὴλ Γαίκα, ὁ πατὴρ αὐτῆς, παρέσχεν αὐτῇ ἐκπαιδεύσιν κατὰ τὴν ἐν τῇ Δύσει, καὶ περιήγαγεν αὐτὴν κατὰ τὰς περιηγήσεις αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν, Αὐστρίαν, Σαξωνίαν, Πρωσσίαν κτλ. Συνεζύχθη δὲ εἰκοσι καὶ ἐνὸς ἔτους τὸν (Ῥώσον) πρίγκηπα Ἀλέξανδρον Κολτσῶφ Μασσάλσκην, ὃν ἠκολούθησεν εἰς Πετρούπολιν. Βυειδῆς δὲ οὖσα, νοήμων, λογία, καὶ σώμα καλῶς γεγυμνασμένον ἔχουσα, ἔτυχεν ἐντίμου ὑποδοχῆς παρὰ τῇ ἀνωτέρᾳ τῶν Ῥώσων κοινῶν καὶ ἐλαμψεν ἐν τῇ αὐλῇ.

Ἀλλὰ τὸ μὲν ὑπερβόρειον ἐκεῖνο κλίμα ἐπηρέαζε τὴν ὑγιειάν αὐτῆς, αἱ δὲ φιλελεύθεραι ἰδέαι, ἃς οὐδόλως ὑπέκρυπτεν, ὀχληροῦς αὐτῇ καθίσταντοὺς περὶ τὸν αὐτοκράτορα Νικόλαον. Ἴσως δὲ καὶ ἀσυμφωνία τις μεταξὺ τῶν αἰσθημάτων αὐτῆς καὶ τῶν τοῦ συζύγου αὐτῆς ἔτι μάλλον τὸν βίον αὐτῆς ἐδυσκόλωνον. Ὅθεν περὶ τὸν Ἀπρίλιον 1855 κτελίμπανε τὴν Ῥωσσίαν, ἐν ᾧ ὁ πρίγκηψ Μασσάλσκης μετέβαινε, ὅπως κατοικήσῃ εἰς Μόσχαν. Ἡ Κ. Δώρα Ἰστριάς κατόκησε κατ' ἀρχὰς ἐπὶ δύο ἔτη ἐν Ἐλβετίᾳ· μετὰ ταῦτα δὲ περιηγήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνθα ἐνθουσιωδῶς αὐτὴν ὑπεδέξαντο. Ταύ-

τας τὰς ἐνδείξεις ἐδικαιολόγει ἡ δημοσίευσίς τῆς Ἑλληνικῆς ἐθιότητος, δι' ἧς ἐνθέρμως συνηγωνίζετο ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Νῦν δὲ κατοικεῖ ἐν Λιβόρνῳ.

Ἐγὼ πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εἰκόνα τῆς ἐπιστήμου ταύτης γυναικός· ἡ κατατομὴ εἶναι ἐπιμήκης, κάλλιστον ἐμφαίνουσα διάγραμμα· τὸ μέτωπον ὑψηλὸν καὶ ἡρέμα κυρτούμενον, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ ἐκφράζουσι γλυκὺ τι ἄμα καὶ ὑπερήφανον. Ἡ ρίς, μεγάλη ὀπωσούν, εἶναι εὐγραμμὸς· ἡ δὲ ὠσειδῆς αὐτῆς ὄψις καταδεικνύει εὐσχημάτιστα χεῖλη καὶ πώγωνα γενναίων· καὶ οἱ μῦς τοῦ τραχήλου ἐμφαίνουσι χάριν ἄμα καὶ ἐνεργότητα. Καταδεικνύεται δὲ ὅτι ἀρρένωπά τινα γυμνάσια, ἡ κολύμβησις, ἡ ἰππασία, ἡ σκόπευσις ἀρέσκουσιν εἰς τὴν ἑκτακτὸν ταύτην φύσιν, εὐρωστοῦσάν· ὡς αἱ ἐπὶ τοῦ Περικλέους Ἀθίδες. Ἄλλ' ἡ σωματικὴ αὐτῆς ἀνάπτυξις οὐδόλως παρέβλαψε τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος· διότι τὰ πάντα ἔμαθεν ἱστορίαν, φιλοσοφίαν, φυσιολογίαν, καλλιτεχνίαν. Γινώσκει δὲ ἐνὲξ γλώσσας. Ἀκούετε, ὑμεῖς ὦ συμπολιταί μου; ἐνὲξ γλώσσας! ἐν ᾧ ἡμεῖς μόλις γινώσκουμεν τὴν δυστυχῆ ταύτην γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ λαλοῦμεν αὐτὴν ὡς ἔγγιστα! Τοῦτο ἤθελε κατασχῆναι ἡμᾶς, ἂν δὲν σπεύσωμεν ν' ἀποδώσωμεν τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰς τὴν φύσιν, ἥτις ἐπρόκισσε τινὰς φυλάς διὰ θυμωτάτης δεξιότητος πρὸς τὰς γλώσσας, ἡμᾶς δὲ ὅλως τοῦ δωρήματος τοῦτου ἐστέρησε.

Πόσαι Γαλλίδες, ἐνοῶ δὲ τὰς ἐπὶ παιδείᾳ φημιζόμενας, γράφουσιν ἦττον εὐκόλως καὶ κομψῶς ἢ ἡ ξένη αὐτῇ! Ἡ φράσις τῆς Κ. Δώρας Ἰστριάδος δὲν εἶναι πάντοτε ὅλως ἀμειπτος, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ συνθήκη εἶναι καλλιτέρα, ἀπλῆ καὶ περιβαλλομένη τὴν ἑκτασιν καὶ ἀρμονίαν τῆς ἑλληνικῆς περιόδου· ἀξιοπαρατήρητος δὲ διὰ τὴν ἀκριβοῦς μυσίαν καὶ τὴν κυριολεξίαν.

Ἡ Κ. Δώρα Ἰστριάς, διὰ τῆς μεγαλοφυίας, διὰ τῶν ἰδεῶν, ὑπὲρ ὧν ἀγωνίζεται, εἶναι ἡ διανοητικὴ γέφυρα ἡ συνάπτουσα τὴν Ἀνατολὴν μετὰ τῆς Δύσεως. Ἡμῖν μὲν γνωστοποιεῖ τὴν Ἀνατολὴν κατὰ τὸν ἐνδόμυχον αὐτῆς βίον, κατὰ τὰ ἰδιάζοντα αὐτῇ ἦθη· καὶ καθιστᾷ ἡμῖν αὐτὴν ἀγαπητὴν, ὡς ἀδελφὴν, ἧς τὴν κηδεμονίαν εἰμεθα διαπιστευμένοι. Εἰς δὲ τὴν Ἀνατολὴν καταδεικνύει ὅτι ἡ εὐμένεια τῶν δυτικῶν ἐθνῶν, ἡ παραδοχὴ τῶν πολιτιστικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν, εἶναι ἀφευκτα εἰς τὴν ἀναγέννησιν αὐτῆς. Αἱ δὲ ἐν τῇ Ἑλλάδι· καὶ Βλαχίᾳ νεώταται μετα-

βολαὶ ἀποδεικνύουσι, πόσον ἀκριβῆς καὶ βαθύνους εἶναι ἡ προαίρεσις τῆς Κυρίας Δώρας Ἰστριάδος, ἧς τὸν κάλαμον ἐκίνησε καὶ ἐνέπνευσε τὸ ὑψηλότερον τῆς δικαιοσύνης αἶσθημα. Πέποιθα δὲ, ὅτι τὸ μέλλον θέλει πραγματώσει τοὺς φιλότατους αὐτῆς πόθους.

Ἄλλ' ἰδιαιτέρως τῆς σκοπὸς, εἰς ὃν οὐχ ἦττον ἐπιμόνος πρόσκειται, εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς γυναικός· τὸ δὲ ἀξιόλογον πόνημα αἱ γυναικὲς ὑπὸ γυναικός, εἶναι μακρὰ τις καὶ ἐπωφελεῖς συνηγορία ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἣν ἀνετίωσεν ἡ εὐφύα τῶν περὶ τὸν Δεγκουβέ, Μιχελέτον, Λουδοβ. Ἰουρδάνον. Ἄλλ' οἱ δημοσιογράφοι οἱ περὶ τοῦ ζητήματος τοῦτου, οὕτως ἢ ἄλλως, ἀσχοληθέντες πολὺ ἀπέχουσι τοῦ νὰ συνεννοηθῶσι περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὅρου ἀπελευθέρωσις. Ὅθεν οἱ μὲν ἀρκοῦνται ζητοῦντες πληρέστερον ἀγωγῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως σύστημα ὑπὲρ τῆς γυναικός καὶ τὴν μετοχὴν αὐτῆς εἰς τὰς βιομηχανικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς μαθήσεις. Οἱ δὲ, τὴν ἐννοίαν αὐτῶν μὴ διακαθορῶντες, ζητοῦσιν ὑπὲρ τῆς γυναικός δικαιώματα ἀστυκὰ καὶ πολιτικὰ, ὅλως ἴσα τοῖς τῶν ἀνδρῶν. Ἄλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐγκυμονεῖ καὶ θέλει γεννήσει ὅρη ὅλα τόμων, πρὶν ἢ λυθῆ διὰ τῆς νομοθεσίας.

Ἐν τούτοις καθήκον εἶναι τῶν συγγραφέων τῶν πεποιθότων περὶ τῆς δικαιοσύνης τῶν ἀξιώσεων φύλου, ὑπὲρ δὲν ἀρκεῖται τοῦ λοιποῦ ν' ἀγαπάται καὶ νὰ ἦναι ἐράσιμον, νὰ πράξωσι τὰ δέοντα, ὅπως αἱ ἰδέαι αὐταὶ τῆς προόδου ἐμφιλοχωρήσωσιν εἰς τὰ ἦθη· ὅταν δὲ ἡ εὐλογος συζήτησις, ἡ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τῆς καθόλου τῶν φύλων ἰσότητος, εἰσδύσῃ εἰς πάντα τὰ πνεύματα, τότε ἐγγὺς ἔσται ἡ λύσις. Τὸ κατ' ἐμὲ δὲ νομίζω, ὅτι θέλει εἶσθαι ἂν οὐχὶ ὅλως σύμφωνος πρὸς τὰς εὐχὰς τῆς Κυρίας Δώρας Ἰστριάδος, τοῦλάχιστον λίαν συντελεστικὴ εἰς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν γυναικῶν.

Πόσον προέβημεν ἀπὸ τοῦ Μεσαίωνα, ὅτε ὁ Ἅγ. Θωμᾶς διεσκέπτετο ἂν ἡ γυνὴ ἔχει ψυχὴν! Μάτην ὁ Μοντέσκιος λέγει « ἡ φύσις διακρίνασθε τοὺς ἀνδρας διὰ τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ λόγου, ἄλλα ὅρια εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν δὲν ἔθεσεν, εἰμὴ αὐτὴν τὴν ἰσχύον καὶ αὐτὸν τὸν λόγον. Εἰς δὲ τὰς γυναῖκας παρασχούσα τὴν χάριν, τέρμα τῆς ὑπεροχῆς ταύτης αὐτὴν τὴν χάριν κατέστησε. » Μάτην καὶ ὁ Ρουσσώ τὸ αὐτὸ ἐμελλε νὰ θέσῃ ὅριον « ἡ γυνὴ ἐπλάσθη ἰδίᾳ ὅπως ἀρέσκη· τοῦτο δὲ εἶναι ἦττον ἄμεσος ἀνάγκη (ὀάνηρ) ἀρέσκει δι' αὐτὸ τοῦτο, διότι εἶναι ἰσχυρός· » ὁ Ναπολέων ἐμελλε ν' ἀναφωνήσῃ

ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας « εἶναι τι οὐδόλως γαλλικόν, ἦτοι ὅτι ἡ γυνὴ δύναται νὰ πράττῃ ὅ, τι ἀρέσκῃ αὐτῇ. » Ὁ Κ. Βονάλδος ἐμελλε νὰ κηρύξῃ « ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ἴσοι, καὶ οὐδέποτε δύνανται νὰ ἐξισωθῶσιν » ἡ γυνὴ ὅμως ἡρέμα ἀνέροχεται καὶ προβαίνει εἰς τὴν κατὰ κτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς. Ὅθεν τὸ ὑποτελεῖ τῆς γυναικὸς καθ' ἐκάστην ἀποβαίνει ἀρχὴ ἥττον ἀσφαλῆς. Πρὸς δὲ τὴν δίψαν ταύτην τῆς ἰσότητος, ἧς καθ' ἐκάστην ἡ γυνὴ φαίνεται ἀκόρεστος, οἱ ἐναντίοι ἀπαντῶσι μὲν διὰ μειδιάματος, ἀλλ' ἐνδομύχως ἡ δικαιοσύνη λαλοῦσα λέγει ἡμῖν, διὰ τί ὄχι ;

Ὁ Κ. Προυδὼν μόνος ἐπεχείρησε νὰ κατασκάψῃ τὴν βᾶσιν καὶ νὰ κηρύνῃ διὰ παντός τὰς θεωρίας ταύτας· ἀπέδειξε δὲ, κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ τρόπον, ἦτοι προσποιητῶς, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, τὸ τριπλῶς κατώτερον τῆς γυναικὸς, διανοητικῶς λέγω, ἠθικῶς καὶ ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν ῥώμην. Ἡ δὲ Κ. Δώρα Ἰστριάς, ἥτις ὡς εἰκὸς ἀντιτάσσεται αὐτῷ, ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῆς γυναικὸς κατὰ τὰ αὐτὰ, ἅπερ περιλαμβάνουσι πάσας τὰς δυνατὰς σχέσεις.

Παύοντες τὴν συζήτησιν περὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ χορηγήσωμεν αὐτῇ, τὸ καθ' ἡμᾶς, πάντα τὰ μέσα τοῦ ν' ἀποκτήσῃ, ὅσα ὁμολογεῖ ὅτι ἐλλείπουσιν ἐν αὐτῇ, πρὸ πάντων δὲ τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἄς παιδευθῇ, καὶ τὰ λοιπὰ θέλουσιν ἐπέλθει αὐτῇ ἐκ περισσοῦ. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ μάλλον δοκούσῃ, ἡ πραγματικὴ ὑποτέλει, καθ' ἧς παραπονεῖται, ἔχει μυρία μέσα (ἐν πρὸ πάντων, περὶ οὐ οὐδέποτε λαλεῖ, καὶ ὅπερ εἶναι σχεδὸν ἀκαταμάχητον) τοῦ νὰ ἐπιβᾶλῃ ἡμῖν τὰς παντοειδῆς αὐτῆς θελήσεις. Ἄν δὲν κυβερνᾷ, βασιλεύει ὅμως· κατηγορεῖται δὲ ἐνίοτε εὐλόγως, ὅτι καταχρᾶται τῇ ἀσθενείᾳ αὐτῆς. Ἐν δὲ τῇ ἡμετέρᾳ λατινικῇ κοινωνίᾳ, ἡ προσωπικότης τῆς γυναικὸς, τὸ αἶσθημα τῆς ἀξίας αὐτῆς, φέρεται πολλάκις μέχρι ὑπερβολῆς, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ Κ. Ἰστριάς ὁμολογεῖ. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ πειραθῶμεν νὰ καταλοχισθῶμεν ἐν σταυροφορῇ τινὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν γυναικῶν, φαίνεται, ὅτι εὐλογώτερον εἶναι νὰ περιστείλωμεν ὅπως οὖν τὴν ἐμπνέουσαν τὸ ὠραῖον φύλον φιλαρχίαν. Ἀλλὰ πρέπει νὰ κρῖνωμεν τὴν συζήτησιν ἐκ περιωπῆς καὶ νὰ θεωρήσωμεν τὴν κατὰστασιν τῶν γυναικῶν πασῶν τῶν τάξεων κορῶν, συζύγων καὶ μητέρων καὶ ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι πολλαχοῦ, πολλὰ ὀφείλομεν νὰ πρᾶυνωμεν, πολλὰ τραύματα νὰ θεραπεύσωμεν,

οἷα φαίνονται ἐν τῷ καλλίστῳ βιβλίῳ, *ἡ ἐργάτρια*, τοῦ Κ. Ἰουλίου Σίμωνος· νὰ θεωρήσωμεν δὲ συγγράμματα, οἷα *Αἱ γυναῖκες ὑπὸ γυναικός*, ὡς προσκαλοῦντα ἡμᾶς νὰ ἐνασχοληθῶμεν περὶ ζητήματος γονίμου καὶ σπουδαίου ὡς πρὸς ἡμᾶς. Διότι νομίζω ὅτι ἡ εὐδαιμονία ἡμῶν θέλει ἐκ τούτου αὐξήσῃ· ἄλλως ἤθελον καταταχθῆ μεταξὺ τῶν ὀπιδῶν τοῦ Μωάμεθ· διότι δὲν πρέπει νὰ ἡμεθα εὐτυχεῖς καθ' ἑαυτούς. Ἡ δὲ Κ. Δώρα Ἰστριάς, δικαία, ἀγαθὴ καὶ πεφωτισμένη οὔσα, δὲν ἤθελον ἀνεχθῆ νὰ ἐλαττωθῇ, ἢ τόσον ἡδημικρὰ μοῖρα τῆς ἀρρένικῆς εὐδαιμονίας.

Ἄλλως τε ἡ πριγκίπισσα Δώρα Ἰστριάς οὔτε ὄνειροπολεῖ, οὔτε ῥητορεύει ὡς ἄλλοι· διότι εἶναι νοῦς πρακτικὸς, εὐθύς, οὔτε πλανώμενος ἐν χιμαίραις, οὔτε μάτην φωνασκῶν. Εἶναι αὐτὴ ἡ φωνὴ τῆς προόδου καὶ τὸ βιβλίον αὐτῆς εἶναι ἀξιολογώτατον καὶ ὡς πρὸς τὰ περιεχόμενα καὶ ὡς πρὸς τὸ εἶδος. Εὐσύντακτον ὄν εἶναι διδακτικώτατον ὡς πλήρης τις εἰκὼν τῆς καταστάσεως τῶν γυναικῶν ἐν τῇ κεντρικῇ καὶ δυτικῇ Εὐρώπῃ. Περιέχει κρίσεις προσωπικὰς περὶ πάντων τῶν συγγραμμάτων, ἅτινα κατὰ τὸν καθ' ἡμᾶς αἰῶνα παρήγαγεν ὁ γυναικεῖος κλάμος· κρίσεις, λέγω, ἀκριβεῖς καὶ πολλάκις λεπτάς. Ἄν ὅλοι αἱ γυναῖκες εἶχον τὴν ἀξίαν τῆς Κ. Δώρας Ἰστριάδος, ἡ βασιλεία τῆς γυναικός, ἀπὸ φαντασιώδους, ἤθελε γέιναι πραγματικὴ· οἱ δὲ ἄνδρες ἀκόπως ἤθελον ὑπακούει εἰς τὰς βασιλίσσας ἐκείνας τῆς νοημοσύνης, τῆς καλλονῆς καὶ τῆς ἀγαθότητος. Ἄλλ' ἡ Κυρία Δώρα Ἰστριάς εἶναι ἐξοχὸς τις ἐξαιρέσις· ἐνοεῖ δὲ βεβηκίως τοῦτο καὶ αὐτὴ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἰταλιδῶν ἐκείνων, αἵτινες, ὡς λέγει ἡ Κυρία Στενδάλ, ἀλογίστεως παραδίδονται εἰς τὰ πάθη αὐτῶν.

ΦΙΛΗΠΠΟΣ ΔΑΥΡΙΑΚΟΣ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ψήφισμα τοῦ δήμου τῶν Αἰζωνέων.

Ο ἀξιότιμος πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας ἐν Ἀθήναις κόμης Βλουδῶφ, ἐκτελῶν ἀνασκαφὰς εἰς ἐν τοῦ κτήμα κείμενον κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸ Σούνιον, εὔρε ψήφισμά τι πλείστου λόγου ἄξιον τοῦ δήμου τῶν Αἰζωνέων, ὅπερ λαβὼν ὁ Κ. Ε. Μύλλερ, ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι τῶν Παρισίων. Ἐπειδὴ δὲ φρονοῦμεν ὅτι πᾶν τὸ ἀναγόμενον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀρχαιολο-

γίαν τυγχάνει χάριτος παρὰ τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Χρυσάλλιδος, θέλομεν διαλάβει ὀλίγα τινα περὶ τοῦ ψήφισματος τούτου καὶ περὶ τοῦ δήμου ἐν γένει τῶν Αἰζωνέων.

Οἱ Αἰζωνεῖς ἦσαν δῆμος τῆς Κερκωπίδος φυλῆς, λαβόντες τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τοῦ Αἰζωνος (Εὐσταθ. εἰς Ὀδυσ. Θ. 1691. 33 Ἄρποκρ. ἐν λ. Ἐτυμ. Μ. ἐν λ.) Ἐκαλεῖτο δὲ ὁ δῆμος οὗτος Αἰζωνή, ἢ Αἰζωνῆς καὶ ὁ δημότης Αἰζωνεύς καὶ Αἰζωνίς (Στεφ. Βυζ. ἐν λ.) Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἐφημίζοντο ὡς φιλοκατήγοροι καὶ κακόλογοι, δι' ὅπερ Αἰζωνεύεσθαι ἦτο συνώνυμον τοῦ κατηγορεῖν. « Ἐκωμωδοῦντο δὲ εἰς βλασφημίας, λέγει ὁ Ἀποστόλιος (Παροιμ. 1. 67.) ἀφ' οὗ καὶ τὸ κακῶς λέγειν αἰζωνεύεσθαι ἔλεγον. Μένανδρος ἐν Κωνηφόρῳ. Πλάτων δ' ἐν τῷ περὶ Ἀνδρείας φησίν. « Οὐδὲν ἐρῶ πρὸς ταυτὰ γε ἔχων εἰπεῖν μὴ μὲ εἴπη Αἰζωνέα εἶναι. » Ἰπῆρχε δὲ καὶ παροιμία « Ἀληθῶς εἰ Αἰζωνεύς » ἐπὶ τῶν βλασφημῶν. Οἱ Αἰζωνεῖς ἦσαν διηρημένοι εἰς δύο δῆμους, εἰς καθύπερθε καὶ ὑπέπερθε καὶ αἱ Αἰζωνικαὶ τρίγλαι ἦσαν περίφημοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (Ἀθῆν. Ζ'. 22. Ἡσύχ. ἐν λ.)

Ὁ Κ. Στουάρτος υπέλαβεν ὅτι ὁ δῆμος τῶν Αἰζωνέων ἔκειτο ὅπου τὰ νῦν κεῖται τὸ χωρίον Χασάνικ εἰς δύο ὄρων περίπου ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐγγὺς τοῦ ἐτέρου χωρίου Τράχωνες· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος Δ. Σουρμελῆς ἐν τῷ περὶ δήμων Ἀττικῆς συγγράματι αὐτοῦ, ἐρεϊδόμενος ἐπὶ τοῦ Στράβωνος, οὐδόλως παραδέχεται τὴν τοῦ Κ. Στουάρτου ἰδέαν. Ὁ γεωγράφος λέγει « Καὶ κατὰ τοὺς Αἰζωνέας δ' ἐστὶν Ἰδρούσα, » νῆσος ἥτις σήμερον καλεῖται Κατραμόνησον ἢ Πρασονῆσι· παρὰ τῷ νησίῳ δὲ τούτῳ κεῖται τὸ ἀλοπήγιον, ὃ ἀλικὴ καλεῖται, καὶ πρὸς δυσμὰς ταύτης κατὰ τὴν παραλίαν δύο ἢ τρεῖς στάδια μακρύτερον ὑπάρχουσιν ἐρείπια κώμης. Ἐνταῦθα ἦσαν αἱ Αἰζωνικαὶ ἢ Αἰζωνίδες ἀλιεῖς, ἢ δὲ καθύπερθε κώμη τοῦ δήμου εἶνε τὸ νῦν λεγόμενον Μαυρολιθάρι. Ἐνταῦθα δὲ, κατὰ τὸν Σουρμελῆν, ἦσαν αἱ κώμαι τῶν Αἰζωνέων.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Κ. Βλουδῶφ ἀνακαλυφθὲν ψήφισμα εἶνε ἐγγεγραμμένον στοιχηδὸν διὰ στοιχείων ἐχόντων ὕψος ἐπτὰ χιλιομέτρων ἐπὶ πλακὸς, ἧς τὸ μὲν ὕψος εἶνε ἐξήκοντα ἐξ ἑκατοστᾶ τοῦ Γαλλικοῦ μέτρου, τὸ δὲ πλάτος τεσσαράκοντα καὶ τὸ πάχος δεκαεξί. Ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς ὑπάρχει ἀνάγλυφόν τι παριστὸν δύο ἀνθρώπους χωρίζομένους ἐν τῷ μέσῳ διὰ μικροῦ τινος βωμοῦ. Ὁ πρὸς

ἀριστερὰν παρουσιάζει τῷ πρὸς δεξιὰν, ὅστις φαίνεται ὡς γυνή, ἀγγεῖόν τι· κάτωθεν δὲ τοῦ ψήφισματος ὑπάρχουσι γεγλυμμένοι δύο στέφανοι, ὑπὸ τοῦ χρόνου ὅμως ἐφθαρμένοι. Τὸ δὲ ψήφισμα ἔχει οὕτως.

« Ἐπὶ Θεοφράστου ἄρχοντος ἐν τεῖ ἀγορᾷ τεῖ κυρτῆ ἐδοξεν Αἰζωνεύσιν. Γλαυκίδης Σωσίππου Αἰζωνεύς εἶπεν· Ἐψηφίσθαι Αἰζωνεύσιν· ἐπειδὴ εἰσιν ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ φιλότιμοι περὶ τὸν δῆμον τῶν Αἰζωνέων Καλλικράτης Γλαύκωνος Αἰζωνεύς καὶ Ἀριστοκράτης Ἀριστοφάνους Αἰζωνεύς, ἐπαινεῖσαι αὐτοὺς ἀρετῆς ἕνεκα καὶ δικαιοσύνης τῆς εἰς τὸν δῆμον τῶν Αἰζωνέων καὶ στεφανῶσαι αὐτοὺς χρυσῷ στεφάνῳ ἀπὸ πεντακοσίων δραχμῶν ἑκάτερον, τὸ δὲ ἀργύριον εἶναι τὸ εἰς τοὺς στεφάνους ἐκ τῆς διοικήσεως ἐκ τῶν περιόντων χρημάτων τῶν ἐπὶ Θεοφράστου ἄρχοντος· δοῦναι δὲ αὐτοῖς τὸ ἀργύριον τὸ εἰς τοὺς στεφάνους Ἡγησίλειω τὸν δῆμαρχον καὶ τοὺς ταμίαις· ἀνειπεῖν δὲ καὶ Διονυσίῳ τοῖς κωμωδοῖς τοῖς Αἰζωνῆσιν ἐν τῷ θεάτρῳ ὅτι στεφανοὶ αὐτοὺς ὁ δῆμος ὁ Αἰζωνέων ἀρετῆς ἕνεκα καὶ δικαιοσύνης τῆς εἰς τὸν δῆμον τῶν Αἰζωνέων καὶ τὰ κοινὰ τῶν Αἰζωνέων, ἀναγράψαι δὲ τὸδε τὸ ψήφισμα εἰς στήλην λιθίνην τὸν δῆμαρχον Ἡγησίλειω καὶ τοὺς ταμίαις καὶ στήσαι ἐν τῷ θεάτρῳ Αἰζωνῆσιν. »

Ἐκ τοῦ ψήφισματος τούτου κατακρίνεται ὅτι ὁ δῆμος τῶν Αἰζωνέων ἐπαινεῖ καὶ στεφανοὶ δύο δημότας αὐτοῦ τὸν Καλλικράτην Γλαύκωνος καὶ Ἀριστοκράτην Ἀριστοφάνους ἐπ' ἄρχοντον Ἀθήνησι Θεοφράστου. Δύο τοιοῦτοι ἄρχοντες εἰσι γνωστοὶ ἡμῖν, ὁ εἰς ζῶν τὸ ἀ. ἔτος τῆς ΡΙ'. Ὀλυμπιάδος (340 π. χ.) καὶ ὁ ἕτερος τὸ δ'. τῆς ΡΙΓ'. (313.) εἶνε δὲ περιεργον τὸ ψήφισμα τοῦτο, καθόσον πρῶτον ἤδη βλέπομεν δῆμον ψηφίζοντα τοιαύτας τιμὰς ἄνευ ἐπεμβάσεως τοῦ λαοῦ καὶ τῆς βουλῆς τῶν Ἀθηνάϊων.

Ε. Σ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Εἰσαγωγή εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ δικαίου.

Μαθήματα Διονυσίου Σιγοῦρου.

Introduzione allo studio del Diritto Lezioni di Dionigi Sicuro. —

ΥΠΟ τὸν τίτλον τοῦτον ἐξεδόθη ἀρτίως ἐν Σιένην σύγγραμμα πολλοῦ λόγου ἄξιον ὑπὸ τοῦ

εὐμαθοῦς διδάκτορος τῆς νομικῆς Διονυσίου Σιγούρου πρὸ τεσσάρων ἢ πέντε ἐτῶν τὸ δίπλωμα τῆς ἐπιστήμης ἐν Ἰταλίᾳ κτησαμένου, καὶ ἐκεῖ ἦδη ἀποκατασταθέντος, πραγματευόμενον δ' ἐν συνόψει ὀλόκληρον τὴν ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου ἦτο τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν αὐτοῦ.

Ἡ ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ Δικαίου οὗτω πρῶτον κληθεῖσα ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸ 1726, καὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐν τοῖς πανεπιστημίαις τῆς Γερμανίας εἰσχεθεῖσα, εἰσῆχθη καὶ κατὰ 1840 εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Γαλλίας, καὶ ἐσχάτως ἐνομοθετήθη ὡς εἰδικὸν μάθημα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ νομικῶν σχολῶν· τὸ μάθημα δὲ τοῦτο, διαλαμβάνον ἐν συνόψει περὶ τῆς ἐπιστήμης, ὀλοκληροῦ διδῶσιν εἰς τὸν νεοεῖσακτον τῆς νομικῆς σπουδαστὴν τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιστήμης ἢ τὴν ἐκμάθησιν προτίθεται, καὶ παρέχει αὐτῷ γενικὴν καὶ σαφῆ ἰδέαν ὅλων τῶν κλάδων αὐτῆς, καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὰς συγγενεῖς αὐτῶν ἐπιστήμας· ἔχων δ' ὁ μαθητὴς ἐν νῷ ὀλόκληρον τὸν κύκλον τῶν διαφορῶν μαθημάτων εἰς ἃ διήρηται ἡ διδασκαλία τῆς ἐπιστήμης, καὶ ἄπερ εἰς τὸ διάστημα τῆς φοιτητικῆς του πρόκειται νὰ διακούσῃ, δύναται ἐπωφελέστερον, εὐκοπώτερον καὶ ταχύτερον ν' ἀντιλαμβάνηται τούτου.

Ὁ Κ. Διονύσιος Σιγούρος τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ δικαίου προτιθέμενος, εἰδημοσίευσεν τὰ μαθήματά του ἄτινα, ὡς ὁ ἴδιος ἐν τῇ μετριοφροσύνῃ του ἀναφέρει εἶνε ὅσα ὡς ἀπλοῦς ὑψηλῆς εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς νομικῆς σχολῆς τῆς Σιένης παρέδωκε, ἀπαρτίζοντα ὀλόκληρον τὸ δικαίον ἐν ὀλίγοις περιλαμβανόμενον, διαβιβάζεται δὲ εἰς μαθήματα, τὸ καταλληλότερον διὰ τὰ πρὸς διδασκαλίαν βιβλία σύστημα. Ἡ σαφὴν εἰς τῆς ἐκφράσεως, ἡ καθαρότης τῶν ἰδεῶν, ἡ ἐντελής γνώσις τῆς ἐπιστήμης ἢ τὴν σύνοψιν ἐπεχειρήσαν, αἱ ἐπὶ τῶν διαφορῶν συστημάτων κρίσεις αὐτοῦ, ἡ κανονικὴ τῆς ὕλης διαίρεσις καθιστῶσι τὸ ἔργον τοῦτο παντὸς ἐπαίνου ἀνώτερον. — Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐὰν ὁ Νομομαθὴς συγγραφεὺς μετέφερε τὸ σύγγραμμά του καὶ εἰς τὴν πάτριον αὐτοῦ γλῶσσαν τῆς ὁποίας εἶνε εἰδήμων ὅσον καὶ τῆς Ἰταλικῆς, ἢ γλαφυρότατα γράφει, ὅπως προσεγγίχῃ εἰς τὴν ἐν τοῖς ἡμετέροις πανεπιστημίαις φοιτῶσαν νεολαίαν τὸ εὐεργέτημα ὅπερ παρέχει εἰς τοὺς φοιτητὰς τῶν νομικῶν σχολῶν τῆς Ἰταλίας· τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον οὐδὲ ἡ παράδοσις τοῦ μαθήματος τούτου εἰσέτι ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἐνομοθετήθη, οὐδὲ τοιαύτη τις

συγγραφή ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ ἐφάνη, ἐκτὸς μεταφράσεώς τινος τοῦ Κ. Λεωνίδα Κλωτσιάρη τὸ Ἀλληλεθνὲς δικαίον μόνον ἀφορώσης. —

Σῦρος 1. Φεβρουαρίου 1865.

Σ. Α. Μ.

ΑΣΜΑΤΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ.

Α'.

Ἄσπρη μου τριανταφυλλίτσα
Βασιλεῦ τῷ λουλουδιῷ
Ποιὸς ἀρνήστη τὴν ἀγάπην
Νὰ τὴν ἀρνηστῶ κ' ἐγὼ,
Ἕνας γέρος τὴν ἀρνήστη
Ποῦταν ἑκατὸ χρονῶ
Μὰ ἐγὼ δὲν τὴν ἀρνοῦμαι
Ποῦμαι δώδεκα χρονῶ.

Β'.

Ἐχτὲς ἀποκοιμήθηκα στὰ σπίτια τὰ δικὰ μου
Ἦρταν ὁ γέρος παντικὸς, κ' ἐτρύπα τὰ ψουμιά μου
Σηκώνουμ' ἀρματώνουμαι καὶ πέρνω τὰ σπαθιά μου
Χτυπῶ του μὲλ, χτυπῶ του δυὸ κόβγω τὴν κε-
[φαλήν του.

Ἐναδιπλάζω τὸ σπαθὶ καὶ κόβγω τὸ νουρίν του.
Τ' ἀκούει καὶ ὁ βασιλεὺς πῶς εἶμαι παλληκάρη,
Μοῦ χάρισε τὴν κόρην του μ' ἕνα χρυσὸν ἀππάρη (1)
Κι ὅσο νὰ πάω γαῖ; Πέντ' ἐλίας, ἐψόφρησαν τ' ἀππάρη
Ἐκεῖ ἐναντσακί (2) εἰν' ἰώδρικα κ' ἔδγαλα τὸ τομάρι,
Στὸν ὄμο ὁποῦ τῶ βῆξ καὶ πάω στὸν σταγκάρη.
Τοὺς εὔρισκα καὶ τρώγανε ἀρσενικὸ δαμάλι·
Ἐφάγην τὰ παχιά παχιά, κ' ἐμείναν οἱ κοκκάλοι·
Ἐδώσαν μου ἕναν κόκκαλον ἴσα μὲ τὸ κοντάρη.
Ἐδώσαν μου καὶ μιὰ πινιά (3) καὶ ἕμεινα κουρ-
[πάδι (4).

Γ'.

Ἡ πέρδικα ἔκαμε φωλιά
Ποκάτου στή στριανταφυλλιά.
Μπαίνει βγαίνει καὶ γεννᾷ
Καὶ πέρφουν τὰ τριανταφυλλά.
Τὰ πέρνει νόφη καὶ γαμπρός,
Καὶ τὰ βγάζουε βδοστάμια,
Καὶ τὰ πέρνουε στήν Ἐκκλησιά.
Ἐρντίζω νόφη καὶ γαμπρὸ,
Πεθερὰ καὶ πεθερὸ.

(1) Ἰππάριον. (2) Μαχαίριδιον. (3) Ποτήριον αἵνου, ἔκ τοῦ πίνω. (4) Ἀναίσθητος ἐκ τῆς μέθης.

Δ'.

Ἐ αὐτὰ τὰ σπίτια
Τὰ μαρμαρένια
Τὰ μαρμαρένια
Καὶ τὰ ψηλά
Κάθονται μέσα
Τρεῖς ἀδελφάδες
Τρεῖς ἀδελφάδες
Καὶ τρεῖς κυαῖς.
Τὴν μὲλ φοβοῦμαι
Τὴν ἄλλη τρέμω
Τὴν τρίτη σκύφτω
Καὶ τὴν φιλῶ.

Ε'.

Ἐφίς ὁ ψύλλος ἐψάλλε κ' ἡ φτεῖρα (1) κανονάρκα
Ἐνα φτωχὸ κλογοεὶ ἀντίδερρον (2) ἐδάκκα.
Ἐρὲ φτωχὸ κλογοεὶ τὸ κερί σου ποῦ εἶναι;
Τὸ κερί μου ν' αἰ στή μέλισσα
Ἡ μέλισσα θέλει τὸ φτερό
Τὸ φτερό εἰς τὸ ἀτό (3)
Ὁ ἀτόθ θέλει τὸ φτώμα
Τὸ φτώμα στὸ βοσκῶ
Ὁ βοσκὸς θέλει φιλι
Τὸ φιλι στήν κορασιά
Ἡ κορασιά θέλει μπόταις (4)
Ἡ μπόταις στὸ μποστάρη
Ὁ μποστάρης θέλει τρίχας
Ἡ τρίχας εἰς τὸ χοῖρο
Ὁ χοῖρος θέλει κριθάρι·
Τὸ κριθάρι στὸ γιωργῶ
Ὁ γιωργὸς θέλει τονί (5)
Τὸ τονί στὸν κομοδρόμο (6)
Ὁ κομοδρόμος θέλει κάρβουνα.
Τὰ κάρβουνα στὸ πεῦκο.
Ὁ πεῦκος θέλει τὸ λαμπρόν (7)
Ὁ λαμπρὸς εἰς τὴν καντήλα.
Ἡ καντήλα θέλει λάδι.
Τὸ λάδι στήν ἐλήα.
Ἡ ἐλήα θέλει τὸ νερό
Τὸ νερό στὸν ποταμῶ
Ὁ ποταμὸς θέλει καθαρίσμα
Καὶ τοῦ κομοδρόμου τὸ κεφάλι
Θέλει σιδεροκοπάνισμα.

(1) Ψεῖρα. (2) Ἀντίδερρον. (3) Ἀετός. (4) Σανδάλια.
(5) Ὑνιον. (6) σιδεροργός. (7) Φῶς.

Κόρσοι συντάκται τῆς Χρυσάλλιδος.

Σὰς ἀποστέλλω πέντε ἀνέκδοτα Κυπριακὰ ἔσμητα ἄτινα καὶ χάριν τῆς γλώσσης καὶ χάριν τῆς στιχοουργίας νομίζω ὅτι θέλετε κρίνει ἄξια καταχωρίσεως ἐν τῷ ὑφ' ὑμῶν συντασσομένῳ ἀξιολογητάτῳ περιοδικῷ συγγραμμάτι. Ἐγράφησαν δὲ ἄνευ οὐδεμιᾶς γραμματικῆς ἀλλοιώσεως.

Μ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

ΠΟΙΚΙΛΙΑ.

Περὶ χρήσεως καὶ καταχρήσεως τῶν γυναικείων στηθοδέσμων (corsets).

Εἶνε ὠραῖον καὶ κομψότατον πρᾶγμα ἡ λεπτότης τῆς μέσης καὶ τοῦ ἀναστήματος ἢ εὐθύτης ἐν τῷ γυναικείῳ φύλῳ. Ἀλλὰ διὰ νὰ κατορθωθῇ τοῦτο ἄνευ κινδύνου τῆς υγείας, αἱ μητέρες πρέπει νὰ περιστέλλωσιν ἐκ τῆς τρυφερωτάτης ἀκόμῃ ἡλικίας τὰ σώματα τῶν θυγατέρων των δι' ἀπαλῶν καὶ ἐλαφρῶν τῶ κατ' ἀρχὰς στηθοδέσμων. Οὐχ ἥτιον ὅμως πρέπει νὰ γίνηται προσοχὴ μεγίστη μήπως ὁ στηθοδέσμος ἐνοχλεῖ κατὰ τι τὸ κοράσιον, καθότι τότε ὄχι μόνον ἡ υγεία του βλάπτεται οὐσιωδῶς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίπλαστος αὕτη λεπτότης καταντᾷ δυσανάλογος καὶ εἰς τὸ πρόσωπον ὡχρότητα ἀνάμοστον δίδει καὶ τὰς κινήσεις τοῦ σώματος βραδείας καὶ νοθρὰς καθιστᾷ.

Ἐν τῷ πεφωτισμένῳ κόσμῳ, ὅπου τὸ νῦν γυναικείον ἔνδυμα πρὸ πολλοῦ ἦδη ἐν χρήσει εἶνε, τῶν νεανίδων τὰ ἀναστήματα καταντῶσιν ἀνεπιστήτως λεπτὰ, εὐθυτενῆ, κομψὰ καὶ εὐκίνητα, καθότι ἐν ᾧ ἐν τοῖς σπαργάνοις των εὐρίσκονται ἀκόμῃ τὰ κοράσια θλίβουσιν ἐπιτηδείως καὶ ἀνενοχλήτως τὰ ἀπαλὰ καὶ τρυφερὰ σώματά των διὰ στηθοδέσμων καὶ τοῖς δίδουσι τὴν καλλίστην τάσιν. Καὶ ὅμως, μὲ ὅλην αὐτὴν τὴν συνεχῆ καὶ βαθμηδὸν γινομένην τῶν στηθοδέσμων χρῆσιν, ὑπάρχουσι σώματα ἄτινα ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς των δὲν εἶνε τοιαύτης καταθλίψεως ἐπιδεικτικά. Τὰ σώματα λοιπὸν αὐτὰ δὲν πρέπει παντελῶς νὰ καταπιέζωνται, ἀλλὰ νὰ περιστέλλωνται διὰ στηθοδέσμων τοιούτων, ὥστε νὰ μὴ τοῖς προσενηῖται ἡ παραμικρὰ στενοχωρία. Καθ' ὅλου δὲ τῶν στηθοδέσμων ἡ χρῆσις πρέπει νὰ γίνηται μετὰ μεγίστης μετριότητος καὶ προσοχῆς.

Ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκεῖνοις, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι νωστὶ τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν δέχονται, τὸ γυναικεῖον φύλον πρέπει πολὺ νὰ προφυλάττεται ἀπὸ τὴν χρῆσιν τῶν στηθοδέσμων.

Πρὸ τῆς ἱερᾶς μας ἐπαναστάσεως ἐν Ἑλλάδι οἱ στηθοδέσμοι παντελῶς δὲν ἦσαν γνωστοί, καθὼς δὲν ἦσαν ἐπ' ἴσης γνωστοὶ καὶ καθ' ὅλα σχεδὸν τῆς Ἀνατολῆς τὰ μέρη. Τὰ σώματα τῶν γυναικῶν ἀφίνοντο πάντοτε εἰς τὴν διάκρισιν τῆς φύσεως καὶ ἐχώρουν ἐπομένως ἀνευ οὐδενὸς προσκόμματος πρὸς τὴν παχύτητα, δι' ἣ καὶ πολλαχοῦ τῆς Τουρκίας τοσοῦτον συνήθης ἦτο τῶν γυναικῶν ἡ παχύτης, ὡς τε ἐθεωρεῖτο καθ' ὅλου ὡς ἐν τῶν πρωτίστων τῆς ὠραιότητος χαρακτηριστικῶν.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τὰ ἐνδύματα καὶ οἱ σολισμοὶ τοῦ γυναικεῖου φύλου μετέλλαξαν πολὺ ἐν Ἑλλάδι, καθὼς καὶ τὰ πάντα συμμετεβλήθησαν. Ἡ χρῆσις λοιπὸν τῶν στηθοδέσμων ἤρχισε νὰ παρεσιχῆται εἰς τὰς πρωτίστας ἑλληνικὰς πόλεις μετὰ μεγίστης ὀρμῆς καὶ προόδου. Σώματα, παντελῶς ἐλευθέρως πρότερον καὶ παντελῶς μὴ αἰσθανθέντα μὴδὲ τὴν ἐλαχίστην στενοχωρίαν, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐθλίβησαν ἐξ αἴφνης ὡς τε ἡ βιαία αὕτη θλίψις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιφέρῃ ἀσθενείας διαφορὰς καὶ ἐπικινδύνους, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου μέρους οὐτ' εὐκινήσιον οὔτε κομψότητα κάμειαν ἐδίδεν εἰς τῶν γυναικῶν τὰ σώματα, καθότι ὑπὲρ τὸ μέτρον γενομένη καὶ δυσανάλογον λεπτότητα ἐγκαθίστα ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ τοῦ σώματος μέρη καὶ κατὰ τὸ βᾶδισμα καὶ τὰς κινήσεις ὅλας ἐδίδε στενοχωρίαν. Καὶ ὅμως οὐδὲν τῶν στηθοδέσμων τὴν πρόσδον νὰ ἐμποδίσῃ ἢ νὰ μετριάσῃ δὲν ἠδυνήθη. Πολλὰ κυρία ἐξηκολούθησαν καὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ κάμνωσι πάντοτε τὴν ὑπερβολικὴν χρῆσιν τῶν. Ἀλλὰ τὸ χεῖριστον εἶνε ὅτι ἡ χρῆσις αὕτη δὲν λαμβάνει ἀρχὴν εἰμὴ ἐν τῇ ἐφηβῇ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡλικία χωρὶς παντελῶς νὰ προετοιμασθῶσι καὶ νὰ συνηθίσωσιν εἰς τοῦτο τὰ σώματα τῶν κορασιῶν τρυφερώτερα ἀκόμη ὄντα.

Στηθικοὶ πόνοι, δύσπνοια, παλμοὶ τῆς καρδίας, χυανότης καὶ νωθρότης τῶν σωματικῶν ὀργάνων, δυσπεψία ἐνοχλητικὴ, ἀταξία καὶ ἀνωμαλία τοῦ ἀναστήματος καὶ ἐπὶ τέλους ἀσθενεῖαι τῶν πνευμόνων, ταῦτα εἶνε τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς τῶν στηθοδέσμων καταθλίψεως, ἀφίνουσι δὲ εἰς τοὺς ἰατροὺς νὰ διηγηθῶσιν εἰς τὰς κυρίας λεπτομερέστερον καὶ ἐπιστημονικώτερον ὅλα τὰ ἐκ τῶν καταθλιπτικῶν τούτων στηθοδέσμων προερχόμενα κακά.

Ἐχθροὶ τῶν στηθοδέσμων δὲν εἴμεθα. Βεβαίως ἀναγνωρίζομεν καὶ ἡμεῖς καὶ θαυμάζομεν τὸ ὄφελος τοῦ μέρους τούτου τοῦ γυναικεῖου στολισμοῦ τὸ ὁποῖον τάσιν εὐάρεστον δίδει εἰς τὸ σῶμα, συνηθείας δυσάρεστους ἐμποδίζει, κομψότητα κατὰ τὸ βᾶδισμα προξενεῖ καὶ ἀναπληροῖ, οὕτως εἰπεῖν, ἐν τοῖς νέοις κορασίοις τὰς σωματικὰς γυμνάσεις, αἵτινες πάντῃ ξέναι τοῖς εἶνε καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἀρχόμενοι τοῦ ἀρθριδίου μας τούτου προετρέψαμεν τὰς μητέρας εἰς τὸ νὰ συνηθίσωσι βαθμηδὸν τὰ κοράσιά των εἰς τὴν χρῆσιν τῶν στηθοδέσμων ἐκ τῆς τρυφερωτάτης ἡλικίας των. Ἄς μας συγχωρηθῇ ὅμως νὰ εἰπώμεν εἰς τὰς κυρίας ἐνταῦθα, ὅτι ἐν μεγίστῃ ἀπάθῃ εὐρίσκονται νομίζουσαι ὅτι προσθέτουσι νέαν χάριν εἰς τὰς χάριτάς των καθιστώσαι διὰ στηθοδέσμων καταθλιπτικῶν κατὰξενον καὶ ἀνερμύτως λεπτὰ τὰ σώματά των. Ἰγεία καὶ ὠραιότης εἶνε δύο προτερήματα σφιγκτικῶς ἀλληλένδετα ὅταν ἡ ὑγεία πάσχει ἢ ὠραιότης μαραινέται, καὶ ὅταν ὁ καταθλιπτικὸς στηθοδέσμος κατὰστρέφῃ τὴν ὑγείαν εἰς τί δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἢ ἐπίπλαστος καὶ βεβαιωμένη λεπτότης τὴν ὁποίαν δίδει; Μὲση εἰς ἄκρον τεθλιμμένη καὶ λεπτὴ εἶνε τοσοῦτον ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ τοῦ σώματος μέλη δυσανάλογος, ὥστε ἐν πολλαῖς γυναιξὶ φαίνεται ὅτι διαχωρίζει τὸ σῶμα εἰς δύο διακεκριμένα μέρη. Ἐκτὸς τούτου τὸ ἀνάστημα χάνει, ὑπὸ τὴν βάρβαρον τῆς φαλαίνης καὶ τοῦ χάλυβδος κατὰθλιψιν, τὴν εὐκινήσιον καὶ τὴν φυσικὴν ἀπλότητά, αἵτινες τοσαύτην δίδουσι χάριν. Ἄν οὐδὲν τούτων δὲν δύναται νὰ κάμῃ ἐντύπωσιν εἰς τὰς κυρίας, ἄς ἔχωσι τοῦλάχιστον αὐταὶ κατὰ νοῦν πάντοτε ὅτι μεγίστη εὐθύνη ἐπίκειται εἰς αὐτάς διὰ τὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν θὰ δώσωσιν εἰς τὰ τέκνα των! Δὲν θὰ φοβηθῶσι τάχα μήπως τοῖς μεταδώσωσιν ὑγείαν ἀδύνατον καὶ ἐπισηπλή;

Αἱ μητέρες δαπανῶσι τὸν ὠραιότερον τῆς ἡλικίας των καιρὸν εἰς τὸ νὰ περιποιῶνται τὰ τέκνα των ἔτι ἐν σπαργάνοις ὄντα. Ἄλλ' ἂν διὰ τῶν θυσιῶν των, εἰς τὰς ὁποίας καταδικάζουσι αὐταὶ ἐκυτὰς, ἐκπληροῦσι τὸ μητρικὸν των χρέος, δύναται τάχα δι' ἐξαγορᾶς νὰ διορθώσωσι τῆς κακῆς τοῦ σώματος κατασκευῆς τὸ ἐλάττωμα, τὸ ὁποῖον ἀφίνουσι εἰς τὰ τέκνα των κληρονομίαν;

Δ. Ι.

Λύσις τοῦ ἐν τῇ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ αἰνίγματος. Τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀλφαβήτου Σ.

Ἡ ΕΠΑΥΛΙΣ ΤΗΣ ΟΥΣΕΡΑΙΗΣ.

(Συνέχεια ἴδε φυλλάδ. 52).

Κάρολε, μὴν ἦσθε τόσο ἀσθηρὸς πρὸς ἐμὲ καὶ ἂν ἀπεφάσις ἀπαξ ἔτι νὰ εὐρεθῶ μετὰ τῆς πτωχῆς ἐκεῖνης Λουσίννας, ἣτις ἔχει τόσο ἀγάπην πρὸς με, εἶνε ἄρα τοῦτο τόσο μεγάλον ἔγκλημα; Δὲν γνωρίζετε πόσον στερεοὶ καὶ ἀρχαῖοι εἰσιν οἱ δεσμοὶ οἵτινες μᾶς συνδέουσι πρὸς τοὺς πτωχοὺς αὐτοὺς Λαμβέρτας. Ἡ οἰκογένειά μου καὶ ἐγὼ, ἔχομεν πρὸς αὐτοὺς ὑποχρεώσεις, αἵτινες... Ἀλλὰ, ἐξηκολούθησε παρατηρήσασα ὅτι ὁ σύζυγός της συνωφροῦτο, βλέπω ὅτι σὰς λυπῶ καὶ δὲν θὰ ἐπανέλθω πλέον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἄλλὰ, πρὸς χάριν μου, φίλε μου, σκεφθῆτε ἀκόμη. Ἰσως ἔχετε δίκαιον νὰ λέγητε ὅτι ἡ ἐπαυλις κακῶς διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Διονυσίου, ὅτι ἐπιδέχεται σπουδαίως μεταρρυθμίσεις καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἐκλέξῃτε ἐν ἀγρονόμον νοσηρονέστερον. Εἶμι λίαν ἀδαῆς τῶν τῆς γεωργίας ὅπως ἐκτιμῶ τὰ αἴτια ταῦτα καὶ ὀφείλω νὰ ὑπακούσω εἰς τὰς θελήσεις σας, καίτοι οἰκτείρουσα τὴν ἀσθηρότητά σας πρὸς παλαιούς φίλους... Ἀλλὰ νὰ μ' ἐμποδίζετε νὰ ἴδω τὴν ἀγαθὴν ἐκεῖνην γριάν, τὴν παιδαγωγὸν, τὴν διδάσκαλον, τὴν σχεδὸν μητέρα μου, ἔχετε πραγματικῶς τοσαύτην οἰκτρὰν γενναϊότητα;

— Ἀναμφιβόλως, τὴν ἔχω! εἶπεν ὁ Κάρολος με ὕψος ξηρὸν μ' ὑπεσχέθητε, κυρία, νὰ μὴ μοὶ ὀμιλήσητε περὶ ὄλων τούτων.

— Ἄλλ' ἀκόμη ὀλίγον, ποῖον αἴτιον ἔχετε εἰς τὸ τυφλὸν αὐτὸ μῖσος σας;

— Ἀκούσατέ μου, κυρία, ὑπέλαθεν ὁ Γρανσάμ με ὕψος ἐπιτακτικὸν ἢ οἰκογένειά σας ἀρκούντως εὐηργέτησε τοὺς Λαμβέρτας τούτους, οἵτινες ἀπὸ τοσοῦτου ἤδη χρόνου πλουτοῦσι πρὸς ζημίαν μας. Ἐἶς καιρὸς πλέον οἱ ἰδιοκτῆται τῆς Ὀυσεραίας ν' ἀνοίξωσι τέλος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῶν πράξεων τούτων τῶν αὐθαδῶν ἐπιστατῶν των, οἵτινες ἀξιοῦσι νὰ ἄγωσι καὶ φέρωσι τὰ πάντα ἐνταῦθα κατ' ἀρέσκειαν. Δὲν ἔχω τὰς αὐτὰς με ὑμᾶς προλήψεις περὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ὡς ἐκ τούτου δύναμαι κάλλιον ὑμῶν νὰ ἴδω τὴν κατάχρησιν τοιαύτης ἀναρμυδίου σχέσεως πρὸς κατωτέρους. Ἄλλως τε μήτε ἡ μήτηρ, μήτε ὁ υἱὸς ἔχουσι πρὸς ἐμὲ τὸ σέβας ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀφείλουσι πρὸς τὸν κύριόν των, καὶ γνωρίζω καλῶς ἔχουσι σχέδιον... τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν δύναται πλέον νὰ πραγματοποιήσωσι. Τέλος, νὰ σὰς ὀμολογήσω

τὴν ἀλήθειαν, ἐβαρύνθη νὰ βλέπω ἐδῶ ἐκάστην ἡμέραν, ἐκάστην ὥραν αὐτὴν τὴν Σουσάνναν, τὴν τοσοῦτον γελοῖαν με τὰς περὶ ἰατρικῆς καὶ φιλοanthρωπίας ἀξιώσεις της, με τὴν χωρικὴν της ἐνδυμασίαν καὶ πὰς βασιλικὰς ιδέας της. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶνε ἀρκούντες, καὶ ἂν πρέπη νὰ σὰς εἰπῶ ἀκόμη τὴν ιδέαν μου, θὰ σὰς ὀμολογήσω ὅτι ἤρχισα νὰ λαμβάνω ὑποψίας διὰ τὰς σχοινοτενεῖς αὐτάς συνδιαλέξεις σας, καθ' ἃς θέλει σὰς διδάσκει ἀνκμφιβόλως νὰ ἀναπολήτε μετὰ λύπης τὸ παρελθόν, νὰ οἰκτείρητε τὸ παρὸν, νὰ μισήτε τὸν σύζυγόν σας καὶ...

— ὦ! μὴ πιστεύσητε αὐτὸ, Κάρολε, μὴ πιστεύσητε αὐτό! ἀνέκραξεν ἡ νέα γυνὴ με τόνον ἀληθείας. Ὀμιλοῦμεν συνεχῶς περὶ τῆς μητρὸς μου, ἣτις ἦτον εὐεργέτρια της, περὶ τοῦ δυστυχοῦς ἐκεῖνου Γουστάβου, ὃν ἠγόπα ὡς ἰδίον της υἱόν, ἀλλὰ μοὶ ἐπαναλαμβάνει πάντοτε ὅτι πρέπει νὰ σὰς ἀγαπῶ καὶ ὑπολήπτωμαι, διότι ἡ εὐδαιμονία μου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰδίαν σας.

— Εἶνε αὐτὸ ἀληθές; ἠρώτησεν ὁ Γρανσάμ, προσελθὼν ἐπ' αὐτῆς βλέμμα ὑπεροπτικόν. Δύνασθε νὰ βεβαιώσητε μεθ' ὄρκου ὅτι ἡ Σουσάννα Λαμβέρτου σὰς λέγει ταῦτα;

— Ὁρκίζομαι εἰς τὸν Θεόν! Μαρτύρομαι τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὸν μου, οἵτινες δὲν ὑπάρχουσι πλέον!

Ἡ ἐπίσημος αὕτη διαβεβαίωσις ἠνάγκασε τὸν σύζυγον νὰ καταβιάσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ μείνῃ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς σκεπτικὸς.

— Ἀδιάφορον! ὑπέλαθε με τόνον κυρίου ὅστις ἀδιαφορεῖ νὰ δικαιολογήσῃ ἀδίκον διαταγὴν, ἢ δίδει εἰς τὸν κατώτερόν του. Σὰς ἀπαγορεύω, Ἀδελαΐς, νὰ ἔχητε ἀπὸ τοῦδε μετὰ τῆς γυναικὸς ταύτης σχέσεις, αἵτινες μοὶ ἀπαρέσκουσι. Σὰς ἀπαγορεύω γὰρ θέλετε νὰ τὴν ἰδῆτε, ἐννοεῖτε;

Ἡ πτωχὴ γυνὴ κρύψασα τὸ πρόσωπον εἰς τὸ βινόμακτρον της, ἐβαψεν αὐτὸ με θκληρὰ δάκρυα. — Ἀφ' ἑτέρου, ἐξηκολούθησεν ὁ Γρανσάμ, ἀναλαβὼν τὴν μειλίχιον αὐτοῦ φωνὴν, αἱ περιστάσεις τοῦ νὰ εὐρεθῆτε πλέον ὁμοῦ, θέλουσι πύσει. Ἦλθον, φίλ' τῆς μου, νὰ σὰς ἀναγγείλω ὅτι αὐριον ἀφίνουσι τὴν Ὀυσεραίαν, καὶ ὅτι πρέπει νὰ κάμῃτε τὰς πρὸς ἀναχώρησιν ἐτοιμὰς σας.

Ἡ ἐκπληξὶς διεδέχτο τότε τὴν θλίψιν παρὰ τῇ Ἀδελαΐδι.

— Εἶνε τοῦτο δυνατόν, κύριε! εἶπεν ὑψοῦσα τὴν

κεφαλήν· ἀλλὰ δὲν μοι εἶπατε ὅτι δὲν θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς Παρισίους εἰμὴ μετὰ ἓνα μῆνα;

— Δὲν θὰ διαχειμάσωμεν εἰς Ἀμιέν, ἀλλ' εἰς Παρισίους.

— Εἰς Παρισίους, τοὺς ὅποιους μισεῖτε, τῶν ὁποίων ὁ θόρυβος καὶ ἡ κίνησις σὰς κουράζουσι καὶ σὰς παροργίζουσι; Θεέ μου, Κάρολε, τί συμβαίνει λοιπόν; Μὴ ὁ θεὸς μου λαινοσομὸν εἶνε ἀσθενῆς εἰς Παρισίους; Μήπως τὰ πράγματα...

— Τίποτε, κυρία, υπέλαβεν ὁ σύζυγός με μειδιάμα ἔκτακτον, δὲν ἤθελε μὲ κάμει νὰ ἀφήσω τὴν μοναξίαν ταύτην πρὶν τῆς παρ' ἐμοῦ ὀρισθείσης προθεσμίας, ἂν ἐν νέον τὸ ὅποιον ἔμαθον δὲν μὲ ἠνάγκαζε ν' ἀποφασίσω.

— Νέον! ἐπανελάβεν ἡ νέα γυνὴ, ἐρωτῶσα αὐτὸν διὰ τοῦ βλέμματος.

Ὁ Γρανσάμ ἐδειξε διὰ νεύματος τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρα καὶ εἶπε μετὰ πλαστοῦς ἀδιαφορίας, παρατηρῶν προσεκτικῶς τὴν στάσιν τῆς γυναικὸς του.

— Ναί, φιλιτάτη μου, ἐν νέον τὸ ὅποιον σὰς ἀφορᾷ, καὶ ἐνδιαφέρει τὴν ἡσυχίαν σας. Μὴ θορυβηθῆτε ἕμως καὶ μ' ἐλέγξτε ἐπὶ ζηλοτυπία, ὅταν μάθῃτε ὅτι ἐπεθύμησα νὰ σὰς τὸ εἶπω ἐγὼ αὐτός... Πρόκειται περὶ ἀρχαίας γνωριμίας, περὶ φίλου, θέλω νὰ εἶπω περὶ φίλου τοῦ ἀδελφοῦ σας...

Ὁ Γρανσάμ ὠμίλει βραδέως καὶ ἀπήγγελλε τοὺς λόγους ἓνα πρὸς ἓνα διὰ νὰ παρατηρηθῆ καλῶς τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἡ ἀποκάλυψις του ἤθελε προξενήσει ἐπὶ τῆς Ἀδελαΐδος. Αὕτη δὲ ἤρρωθίσα καὶ ὠχρίασεν ἀλληλοδιαδόχως

— Περὶ τίνος λέγετε, Κάρολε; ἐψιθύρισεν.

Οὗτος δ' ἐστάθη ὀλίγον χωρὶς ν' ἀποκριθῆ.

— Μ' ἐμαντεύσατε, υπέλαβε τέλος μαγνητικῶν οὕτως εἶπεῖν αὐτὴν διὰ τοῦ βλέμματος. Λοιπὸν, ἐξηκολούθησε μὲ ὕψος βραχὺ ὡς διὰ νὰ προσβάλῃ ἰσχυρῶς τὴν εὐαίσθητον ψυχὴν τῆς Ἀδελαΐδος, καὶ τὴν ἀναγκάσῃ ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῆς συγκινήσεώς της ν' ἀποκαλυφθῆ, ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μανθάνω ὅτι ὁ Ἀλφρέδος Δουκλέρκ ζῆ, ὅτι ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅτι εἶνε εἰς Ἀμιέν, καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν δύναται νὰ ἔλθῃ ἐδῶ.

Ἡ προσβολὴ αὕτη ἦτο λίαν σφοδρὰ διὰ τὴν δυστυχῆ γυναῖκα, ἐκλονίσθη λοιπὸν καὶ ἔπρσεν ἐπὶ τίνος ἔδρας σχεδὸν λειποθυμήσασα.

— Τὸν ἀγαπᾷ ἀκόμη, διενόηθη καθ' ἑαυτὸν ὁ Γρανσάμ μετὰ λύσεως.

Ἐν τούτοις υπέκρυψε τὴν ὑπόνοιαν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀδελαΐδα, καὶ ἀναλαβὼν ἤθος θωπευτικώτατον, ἐκλινε πρὸς αὐτὴν μετὰ περιπαθοῦς σπουδῆς.

— Ἴδοὺ δὲ πόσον ταράττεσθε! τῆ εἶπεν ἀσπαζόμενος τὴν χεῖρά της. Παιδί ὁποῦ εἴσθε! Μὴ ἐκλαμβάνητε ὡς σπουδαίως τὰς γελοίας ἐκείνας ὑποχρεώσεις, αἵτινες δὲν ἔχουσιν ἀξίαν εἰμὴ εἰς τὰ μυθιστορήματα; Ἄλλως ἂν ὁ κύριος αὐτῆς εἶχε τὴν ἀνοησίαν νὰ ὑπομνήσῃ εἰς μίαν γυναῖκα ἔργαμον, εἰς μίαν μητέρα οἰκογενεῖας, τὰς αἰσθηματικὰς ἐκείνας μεμφιμοιρίας, δὲν ἔχετε ἀρκούν δικιολόγημα τὸν διαδοθέντα θάνατον τοῦ τυχοδιώκτου σας, διὰ τὸ αἰσθημα καὶ τὴν ὑπόληψιν, ἣν ἄλλος τις σὰς ἐνέπνευσεν ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του; Καὶ ἐν τούτοις, προσέθηκε μὲ τόνον ἐγκαρδίου συγκινήσεως, πρέπει καλλίτερον ν' ἀποφύγωμεν τὰς θνοήτους ταύτας ἐξηγήσεις, καὶ ν' ἀποσυρθώμεν εἰς Παρισίους· δὲν εἶνε οὕτως, ἀγαθὴ μου φίλη; ἴσως (καὶ τοῦτο εἶνε πιθανόν), ὁ Κ. Δουκλέρκ, ὅστις δὲν ἦτο δὲ τσοῦτον αὐστηρῶν ἠθῶν, σὰς ἐλησμόνησεν ὀλίγον μὲ τὰς γυναῖκας τοῦ ἄλλου κόσμου. Ἀλλὰ πρέπει νὰ προβλέπωμεν καὶ τὰ ἐναντία, καὶ διὰ νὰ σὰς ἀπαλλάξω ἀπὸ σκηνὴν τινα παθητικὴν, ἀπεφάσισα τὸ ταξιδίον τοῦτο. Μ' ἐπιδοκιμάζετε βέβαια, φιλιτάτη Ἀδελαΐς μου.

Ἡ δυστυχῆς γυνὴ ἔρριψε τοὺς βραχιόνάς της περὶ τὸν τράχηλον τοῦ συζύγου της καὶ ἐκραύγασε μὲ φωνὴν ὑπὸ ὀδυλυγμῶν διακοπτομένην,

— Ναί, Κάρολε, ν' ἀναχωρήσωμεν... νὰ μὴ τὸν εἶδω πλέον, νὰ μὴ τὸν ἀκούσω νὰ μ' ἐπιπλήξῃ... ὦ Θεέ μου, Θεέ μου, τί θὰ εἶπῃ!...

Ὁ Γρανσάμ ἀπεσπᾶσθη περιπαθῶς τῶν βραχιόνων της, ἠνέγκασε τὴν Ἀδελαΐδα νὰ καθίσῃ, τὴν παρετήρησε πρὸς στιγμὴν καὶ ἤρχισε νὰ περιπατῆ βραδέως ἐν τῷ θαλάμῳ. Εἶτα ἐστάθη ἐνώπιόν της χωρὶς οὐδὲν νὰ εἶπῃ. Ἡ Ἀδελαΐς ἐβασάνιζε τοὺς ὀφθαλμούς της, σπογγίζουσα τὰ δάκρυα, αἵτινα ἀκουσίως της ἀνέβλυζον, διότι ἠσθάνετο ὅτι ἡ τσοκὺτῃ αὐτῆς συγκινήσις ἤθελε γεννήσῃ τρομερὰς ὑποψίας εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ συζύγου της.

— Κλαίετε, τῆ εἶπε τέλος ἐίρωνικῶς, ἀλλὰ, μὰ τὴν πίστιν μου! τὰ δάκρυά σας εἶνε γυναικεῖα καὶ δὲν γνωρίζει τις ἂν προέρχωνται ἐκ χαρᾶς ἢ ἐκ λύπης.

— Συγχωρήσατέ με, Κάρολε! ἐψιθύρισεν ἡ δυστυχῆς γυνὴ, ἡ ἐκπληξίς, ἡ ταραχὴ εἶνε αἰτία...

— Καὶ διατί ὄχι, κυρία, καὶ ἡ λύπη;

— ὦ! ὄχι! ὄχι! Κάρολε, ἀπομακρύνετε τὴν ἰ-

δέξιν ταύτην, ἀνέκραξεν ἡ Ἀδελαΐς ἐν ἀνεκφράστῳ ὀδῆνῃ. Οἰαδήποτε καὶ ἂν ἦσαν τὰ παρελθόντα κισθήματά μου περὶ... ἐκείνου, δι' ὃν ὀμιλεῖτε, δὲν δύναμαι πλέον νὰ λησμονήσω τί ὀφείλω εἰς τὸν σύζυγόν μου, εἰς τὸν πατέρα τοῦ τέκνου μου, εἰς τὸν γενναῖον φίλον τοῦ Γουστάδου.

Ὁ Γρανσάμ ἔμεινεν ἀκίνητος πρὶ αὐτῆς ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ὡς διὰ νὰ σκεφθῆ ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης καὶ ὑπολογίσῃ μετ' ἀκριβείας ὅλας τὰς ἐκφράσεις.

— Λοιπὸν συνεφώνηθη, εἶπεν αἴρνης καὶ ἄνευ ταραχῆς, ἐτοιμαζόμενος νὰ ἐξέλθῃ, αὐριον ἀναχωροῦμεν... Ἐγὼ δὲ ὑπάγω εἰς τὸν Ραβινότον, τὸν νέον ἀγρονόμον μας, διὰ νὰ κάμω μετ' αὐτοῦ τὰς τελειωτικὰς συμφωνίας. ἴσως ἔλθωμεν ὁμοῦ νὰ προγευματίσωμεν, διότι μὲ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς μόνον εἰς τὴν τράπεζαν τελειώνει τις τὰς συμφωνίας. Καὶ σὰς, ἀγαπητῆ μου φίλη, τί σκοπεύετε νὰ κάμητε κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου;

Ἡ παρὰδοξος αἴτη ἀταρχίξια μετὰ συνδιάλεξιν, ἣτις ὄφειλε νὰ ταραξῆ ὅλα τὰ νεῦρα τοῦ Γρανσάμ, ὡς καὶ τῆς νεαρᾶς γυναικὸς, ἐπηύξησεν ἀκόμη τὴν δυσθυμίαν τῆς Ἀδελαΐδος.

— Ἐγὼ, φίλε μου, ἀπεκρίθη χωρὶς σχεδὸν νὰ ἠξοῦρη τί ἔλεγε, δὲν γνωρίζω, δὲν σκοπεύω τίποτε. Ἀλλὰ προὔτιθέμην σήμερον τὸ πρῶτὸ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ ἐκκλησιδῖον τῆς Σαιντέζης. Δὲν εἶνε σήμερον ἡ δευτέρα Σεπτεμβρίου, ἡ ἐπέτειος ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ πτωχοῦ Γουστάδου;

— Ἡ δευτέρα Σεπτεμβρίου! ἐπανελάβεν ὁ Γρανσάμ, οὗ τὸ πρόσωπον ἠλλοιώθη ἐπισηπτικῶς, καίτοι γνωρίζοντας νὰ συνέχῃ ἑαυτὸν. Εἶνε λοιπὸν σήμερον τρία ἔτη...

— Ἀφ' οὗτο ἐλάσχημεν, ὑμεῖς μὲν τὸν καλλίτερον φίλον, ἐγὼ δὲ ἀξιολάτρευτον ἀδελφόν... καὶ ὅμως, Κάρολε, ἐξηκολούθησε στρέψασα τοὺς μαύρους καὶ πυρῶδεις ὀφθαλμούς της πρὸς αὐτὸν, ὁ Θεὸς κῦδῶκεσεν ἐν τῇ δυστυχίᾳ μου αὐτῇ νὰ εὐρῶ παρεγορίαν. Ἐν τῇ φρικῶδει ἐκείνῃ καταστροφῇ ἐγνώρισα ὅλην τὴν γενναϊότητα, ὅλον τὸ μεγαθυμόν καὶ μεγαλόφρον ἐκείνου ὅστις ἔμελλε νὰ γείνη σύζυγός μου!

Ὁ Γρανσάμ ἠγέρθη μετ' ἀνοπομονησίας.

— Πάντοτε ἡ αὕτη ἰδέα! εἶπε μὲ ὕψος περιλυπόν. Δὲν ἔχω ἄλλην ἀξίαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σας, εἰμὴ ἐκείνην τὴν ὁποίαν μοὶ δίδει ἡ ἀνάμνησις τοῦ λυπηροῦ ἐκείνου συμβάντος;

— Καὶ πῶς ὄχι; ἀνέκραξεν ἡ Ἀδελαΐς στηρίζου-

σα τὴν χεῖρά της ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ Γρανσάμ μὲ ὕψος ἐνθουσιῶδες! ὦ! μὴ εὐχεσθε νὰ ἐξαλείψω ἀπὸ τὴν μνήμην μου τὴν θλιβεράν ταύτην ἐντύπωσιν. Μετ' αὐτῆς εἰμὴ βεβαία νὰ μὴ καταστῶ ποτὲ ἀξία δικαίας ἐπιπλήξεως παρ' ὑμῶν, μετ' αὐτῆς θὰ ἦμαι ἰσχυρὰ καὶ καρτερικῆ ὅπως ὑποφέρω τὴν ἀνομοιότητα, καὶ ἐνίοτε τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ χαρακτηρῶς σας, δι' αὐτῆς μοὶ φαίνεσθε πλέον εὐγενῆς, πλέον ἀξίος ἀγάπης, ὑπολήψεως καὶ σεβασμοῦ, δι' αὐτῆς τέλος τὸ τέκνον μας μοὶ φαίνεται ὠραιότερον καὶ προσφιλέστερον.

Ἀναμφιδόλω; ἡ νέα γυνὴ, καθ' ἣν στιγμὴν ἠσθάνετο ἀναγεννώμενον τὸν ἀρχαῖόν της καὶ πρῶτον ἔρωτα ἐζήτηε νὰ ἐνισχυθῆ ἐν τῷ καθήκοντι της διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης, ὁ Γρανσάμ ἦτο πολὺ ἐπιτήδειος ὅπως μὴ ἀναμίξῃ τὸ αἰσθημα τοῦτο εἰς τοὺς λόγους τῆς Ἀδελαΐδος· εἶχεν ὅμως τὴν ἀρροσύνην, δι' αἰτίαν τινὰ μυστικὴν, νὰ τὴν προσβάλλῃ.

Ἐνωρίζω μέχρι τίνος ἐκτείνεται ἡ ἀγάπη αὐτῆ μετ' ἧς μοὶ ὀμιλεῖτε, εἶπε μετὰ πικρίας ἀλλ' ἀδιάφορον ἀνήκετε εἰς ἐμὲ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρέπει νὰ ἐκπληρώσητε ὅλα τὰ καθήκοντα αἵτινα ἡ ὑποχρέωσις αὕτη σὰς ἐπιβάλλει... Χαίρετε, καλὴ μου φίλη, προσέθηκε μὲ τόνον θωπευτικόν, ὅστις ἦτον ἀντίθετος πρὸς τὴν προτέραν του σκληρότητα.

Καὶ ἀποθέμενος ψυχρὸν ἀσπασμὸν ἐπὶ τὸ μέτωπον τῆς Ἀδελαΐδος, ἐξῆλθε τοῦ δωματίου, ἀφήσας αὐτὴν ἐκπλαγῆ καὶ περίλυπον διὰ τὴν ἀδεξιότητά του.

Αὕτη δ' ἔμεινεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς σκεπτομένη καὶ ἐρείδουσα τὴν κεφαλήν ἐπὶ τῆς χειρὸς· εἶτα δὲ ἠγέρθη μετὰ παραδόξου ζωηρότητος καὶ ἤρξατο περικοῦσα τὸν καλλωπισμὸν της, ἐνῶ ἐψιθύριζε.

— Δυστυχῆ Κάρολε! δὲν εἶδε τίποτε! δὲν ἐμάντευσε τίποτε!... Μὲ ἀφίνει μόνην ἐν στιγμῇ καθ' ἣν τὰ πάντα μοὶ προξενούσι φόβον, καὶ αὐτοὶ οἱ λογισμοί μου... Εὐτυχῶς, γνωρίζω ποῦ δύναμαι νὰ εὐρῶ τὴν Σουσάνναν. Ὁ Κάρολος μοὶ ἀπηγόρευσε νὰ τὴν εἶδω, εἶνε ἀληθὲς· ἀλλ' ἂν ἐδύνατο νὰ μαντεύσῃ τί συμβαίνει ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἤθελε μὲ συγχωρήσει εὐκόλως διότι τὴν παρήκουσα. Θὰ εἶπω τὰ πάντα εἰς τὴν καλὴν μου γράϊαν φίλην, ὅτι αἰσθάνομαι, ὅτι ἐπιθυμῶ, ὅτι φοβοῦμαι· θὰ μὲ παρηγορήσῃ, θὰ μοὶ ἐνισχύσῃ τὸ θάρρος

σμοδικῶς ὄπισθεν, εἶπε μὲ φωνὴν ὑπόκωρον, δρα-
τομένην τοῦ βραχιόνος τῆς Σουσάννης.

— Εἶνε αὐτός! . . . προστάτευστέ με!

Ὁ Ἀλφρέδος, Δουκλέρκ, ἐφάνη τέλος ζωογονοῦ-
μενος ἐξελθὼν δὲ τῆς λιθώδους ἀκινήσιας τὴν ὀ-
ποῖαν μέχρι τοῦδε εἶχε τηρήσει, εἶπε μετὰ μεγί-
στης παραχῆς,

— Σὰς προξενῶ φόβον, Ἀδελαίτ. Δὲν ἤλπίζα νὰ
σὰς ἐμπνεύσω τοιοῦτον αἰσθημα μετὰ τὴν ἐπάνο-
δόν μου ὅτι ἐταξείδευον εἰς τὰ ἄκρα τοῦ κόσμου.
Ἦσπερ, Ἀδελαίτ, ἂν σὰς ἐπικναλαβλέπω μεθ' ὅ,τι
συνέβη κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου, μὴ πιστεύσητε
ὅτι ἤλθον νὰ ταραξῶ τὴν ἡσυχίαν σας· ἡ τύχη
μόνη μὰς συνήνωσεν ἐνταῦθα.

— Ἡ τύχη, ἐπικνέλαθεν ἡ Καλὴ Γυναίκα ὑψοῦσα
τοὺς ὀρθοκλιμύς πρὸς τὸν οὐρανόν, ἢ μάλλον ἢ ἀ-
κατανήγιστος ἀπόφραξις τῆς Θεῆς Προνοίας, ἥτις,
ἠθέλησεν ἐναντίον τῆς ἐπιθυμίας μου νὰ ἐκπληρω-
θῆ ἡ συνέντευξις αὕτη ἐν τῷ ἐκκλησιδίῳ τούτῳ,
ἐνώπιον τοῦ τάφου, ὅστις περικλείει τοσούτους
καλὰς ἐλπίδας.

Ἐν τούτοις ἡ Κ. Γρανσάμ εἶχε μικρὸν συνέλθει·
ἡ σπουδαϊότης τοῦ κινδύνου τῆ εἶχε δώσει τὴν
παρουσίαν ἐκείνην τοῦ πνεύματος, ἥτις ἀπορρίπει
ἐκ τῆς ἐντάσεως ὅλων τῶν διανοητικῶν δυνά-
μεων. Ἦψωσε λοιπὸν τὴν κεφαλὴν καὶ ὑπέλαβε
μετὰ φωνῆς σχετικῶς ἀρκούντως ἰσχυρᾶς,

— Ἀπαιτεῖτε βεβαίως μίαν ἐξήγησιν, κύριε· δὲν
τὴν φοβοῦμαι ἰδίως εἰς τὸ ἱερόν τοῦτο μέρος. Ἐ-
κεῖνος ὅστις κεῖται τῶν τάφῳ αὐτῷ ἐγένετο
μάρτυς τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἀνελάβομεν πρὸς
ἀλλήλους· δὲν φοβοῦμαι δὲ τῶς νὰ μάθῃ πῶς
τὰς διέλιξα ἐκ μέρους μου. . . Ἐπειδὴ λοιπὸν
πρόκειται ἅπαξ πλέον ν' ἀποκριθῶ εἰς τὰς ἐρω-
τήσεις σας, ὁμιλεῖτε, διότι, συλλογίσθητε ὅτι δὲν
πρέπει πλέον ὅ εἶ; νὰ ἴδῃ τὸν ἄλλον.

Ὁ Δουκλέρκ ἐσκέφθη ἐπὶ τινὰς στιγμάς.

— Φοβεῖσθε μακρὰς καὶ μικρὰς ἐπιπλήξεις, Ἀδε-
λαίτ, εἶπε τέλος, καὶ ἴσως ἐν τῷ βῆθει τῆς καρ-
δίας σας ἀναγνωρίζετε ὅτι εἴσθε ἀξία αὐτῶν ἀλ-
λὰ θερραῖτε, δὲν θὰ ἐπωφεληθῶ τῆς συγκαταβά-
σεως, ἢ ὀνειδιέτε ὅπως μὲ ἀκούσπετε, διὰ νὰ σὰς
ἐκφράσω τὰς ἐδύνας, τὰς λύπας μου. . . Ἐν μό-
νον ἐρώτημα θέλω σὰς ὑποβάλλει, καὶ σὰς ἐξορ-
κίζω εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ σας, ὅν ἀμφοτέρωι
ὀφθαλμοῦμεν, νὰ μοὶ ἀποκριθῆτε εὐκρινῶς· μετὰ

ταῦτα δὲ δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν ἀλλήλοις τὸν
τελευταῖον ἀποχαιρετισμόν.

Καὶ διέκοψε τὸν λόγον τοῦ ἐκ νέου, ἡ δὲ Ἀδε-
λαίτ ἐφάνη θορυβηθεῖσα λίαν. Τέλος ἐκεῖνος ὑπέ-
λαβε.

— Γνωρίζω, κυρία, ὅτι οὐδὲν εἶνε μάλλον εὐμε-
τάβλητον καὶ ἰδιότροπον τῆ; γυναικείας καρδίας,
καὶ ὅτι πολὺ ὀλίγη τῶν γυναικῶν ἔχουσι τὴν
δύναμιν ν' ἀγαπῶσιν ἐπὶ πολὺ, ν' ἀγαπῶσι διὰ
παντός. Ἐν τούτοις, (ἐπιτριψτέ μοι τὴν πλάνην
ταύτην, ἂν πράγματι ἦνε τοιαύτη,) ἤλπίζον ὅτι ὁ
παρελθὼν δεσμός ἡμῶν, ἐρειδόμενος ἐπὶ ἀμοιβαίας
ὑπολήψεως καὶ ἐπὶ σχέσεως παιδιόθεν λαβούσης
ἀρχὴν ἐνισχυόμενος ὑπὸ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ
ἀγαθοῦ ἀδελφοῦ σας, ἐπιδοκιμαζόμενος ἐπισήμως
ὑπ' ὅλων τῶν φίλων καὶ οἰκειῶν σας, ἤθελε ρίψει
ἐν τῇ καρδίᾳ σας βίβλας βλαβεῖς καὶ κερδάντους.
Ἡ τύρλωσίς μου ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἡ ἰδέα προ-
δοσίας ἐκ μέρους σας οὐδ' ἅπαξ κἂν μοὶ ἐπῆλθε
κατὰ νοῦν ἐν μέσῳ τῶν κόπων καὶ τῶν κινδύνων
τῆς μεμακρυσμένης ἀποδημίας μου. Ἦσπερ, Ἀδε-
λαίτ, ἔχω ἀνάγκη νὰ μάθω ἐκ τοῦ στόματός σας
ἂν ὁ γάμος οὗτος, δι' ὃν θλίβομαι, ἐγένετο τῆ ἰ-
δίᾳ ὑμῶν βουλή. . . Ὡ! πρὸς χάριν! μοὶ μοῦ
κρύψητε τίποτε, διότι δὲν πιστεύω ἀκόμη ὅτι ἐξ
εὐγνωμοσύνης πρὸς ἀπλὴν πράξιν φιλανθρωπίας
ἐδυνήθητε μόνη ν' ἀποφασίσσετε τὸ θλιβερίον αὐτὸ
συναιέσιον. Ἀναμφισβότως μετεχειρίσθησαν τὴν
συκοφαντίαν διὰ ν' ἀπαίρῃσιν ἀπὸ τῆς καρδίας
σας τὴν ἀνάμνησιν ἐνὸς ἀνθρώπου, εἰς τὸν ὅποιον
ἀνήκετέ ἤδη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὀμιλήσατε ἀπό-
θεως, Ἀδελαίτ, καὶ μὴ φοβήθητε νὰ εἴπητε τὴν
ἀλήθειαν. Δὲν δύναμαι νὰ ἔχω σκοπὸν ἐκδική-
σεως κατ' οὐδενός, ἐκεῖνος δὲ τοῦ ὁποίου φέρετε
τὸ ὄνομα, καὶ ἂν κατέστρεψε τὴν εὐδαιμονίαν μου
ἅπασαν διὰ μέσων ἐνόχων, θέλει εἰσθαι ἠσφαλι-
σμένος κατὰ τῆς ὁργῆς μου, οὐδὲ δύναμαι νὰ λη-
σμονήσω, ὅτι εἶνε σήμερον σύζυγός σας. Ὅ,τι σὰς
ζητῶ, Ἀδελαίτ, εἶνε παρήγορός· τις στοχασμός
διὰ τὸ μέλλον. Ἀρετέ με νὰ πιστεύω ὅτι ὀλε-
θρία εἰμαρμένη προὐκάλεσε τὰ πάντα, ὅτι ἡ καρ-
διά σας ἐπάλασσε καὶ ἀντέστη ἐπὶ πολὺ, ὅτι δὲν
ὑπεχωρήσατε εἰμὴ εἰς τὴν ἐπιμονὴν, εἰς τὴν ἀνά-
γκην, εἰς κἄνεν τέλος ὑπερβάλλον καὶ κακῶς ἐν-
νοούμενον αἰσθημα εὐγνωμοσύνης, ἀλλ' ὄχι εἰς αἰ-
σθημα συμπαθείας, ὅπερ ὤφειλετο πρὸς ἐμέ.

Ἡ Κυρία Γρανσάμ ἠγέρθη μετ' ἀξιοπροσεΐας.

— Ἐν τίνι δικαίωματι, κύριε, εἶπε ψυχρῶς, τολ-

μᾶτε νὰ ζητήσητε πρὸς μίαν σύζυγον, πρὸς μίαν
μητρός τοιαύτην διωμολογίαν; Τῷ ὄντι, ἐδυνάμην
νὰ σὰς μεμφθῶ ἐπὶ παραλόγῳ προκαταλήψει
διατί νὰ μὴ μεταβιβάσω εἰς ἄλλον, ἀξίον τοιοῦ-
του ἐνδιαφέροντος, ὅ,τι ὡμολόγησα ἄλλοτε καὶ
εἰς ἄλλας περιστάσεις πρὸς ὑμᾶς; Διατί νὰ μὴ
δεχθῶ διὰ ἄλλων ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἀνοήτου ἐνθου-
σιασμοῦ τὴν χεῖρα τοῦ γενναίου ἀνδρὸς ὅστις ἐγένε-
το τὸ στηρίγμα μου; Τίς σας ἔδωκε τὸ δικαίω-
μα νὰ ὑποπεύητε τὴν τιμιότητά του καὶ νὰ μὲ
ἐλαμβάνητε ὡς ἀντάλλαγμα συκοφαντίας ἢ ἐνό-
χου διαγωγῆς; Ἐστὲ βέβαιος ὅτι δὲν μετεχειρί-
σθησαν διὰ νὰ ἐπιτύχωσι τὴν συγκατάθεσίν μου
ἄλλα μέσα, εἰμὴ διζωγῆν εὐκρινῶς, ἀγάπην πε-
ριπαθῆ, ἀφοσίωσιν γενναίωσιν. Φήμη, ἥτις δια-
δοθεῖσα, εἶχε λάθει μορφήν πραγματικότητος, μ'
ἔκαμε νὰ πιστεύσω ὅτι ἀπελύθη πάσης πρὸς ὑμᾶς
ὑποχρεώσεως προηγουμένης, καὶ ἰδοῦσα ἐμαυτὴν
μόνην, ἄνευ στηρίγματος ἐν τῷ κόσμῳ, ἀπεφά-
σισα περιχαρῶς νὰ γείνω σύζυγος ἐνὸς ἀνθρώπου
ἐντίμου, τὸν ὅποιον ἐγνώριζον εὐγενῆ καὶ γενναῖον·
ἰδοῦ ἡ ἀλήθεια, κύριε, καὶ οὐδεμία σκέψις δύνα-
ται νὰ τὴν παραλλάξῃ.

Ἡ κυρία Λαμβέρτου ἔρριψεν ἐπὶ τῆς νέας γυναι-
κὸς βλέμμα ἐπιδοκιμασίας· ὁ δὲ Δουκλέρκ ἐστη-
ρίχθη ἐπὶ τοῦ τοίχου ὡς νεκρωμένος.

— Μὲ παρεξηγήσατε, ὑπέλαβε μὲ τόνον μελαγ-
χολικῆς ἐπιπλήξεως, καὶ φθονεῖτε καὶ αὐτὴν ἐτι-
τὴν ἀθλίαν περιγορίαν μου τοῦ νὰ φρονῶ ὅτι σὰς
ἐξηπάτησαν διὰ δολίου τινος τεχνάσματος, ἢ σὰς
παρέσυρον διὰ τινος ψεύδους. Δὲν θέλετε νὰ μοὶ
ἀφήσετε τὴν ἰδέαν ὅτι ἐδιστασατε μίαν τούλα-
χιστον ἡμέραν, ὅτι ἠσθάνθητε μικρὰν τινα λύπην
καὶ διὰ τὸν ἀπόντα, ὅτι ἐξεφέρατε ἕνα τούλαχι-
στον στεναγμόν δι' ἐκεῖνον τὸν ὅποιον ἐνομίζετε
τεθαμμένον εἰς τὸν ὠκεανόν. . . Καὶ μοὶ λέγετε
λοιπὸν ὅτι ἀποτόμως παρεβιάσατε τὰς ἀρχαίας
ὑποχρεώσεις σας, ὅτι ἠρνήθητε διὰ παντός τὸ αἰ-
σθημα ἐκεῖνο διὰ τὸ ὅποιον ἐσεμνυόμην τόσον,
ὅτι συνήψατε μετ' εὐχαριστήσεως συναιέσιον, τῷ
ὅποιου ἡ ἀνάμνησις θέλει εἰσθαι ἡ βίαστος ὅλης
τῆς ζωῆς μου; Οὐδ' ἕνα λόγον εὐσπλαγγνίας δι'
ἐμέ, οὐδ' ἕνα σημεῖον λύπης, οὐδ' ἕνα λόγον πα-
ρηγορίας! Ἀδελαίτ, Ἀδελαίτ, τὸ καθῆκον ἀπαι-
τεῖ τοσαύτην σκληρότητα;

Καὶ δύο θαλερὰ δάκρυα κατέβρεξαν τὰς ὄχλας
παρειᾶς τοῦ Ἀλφρέδου· τὰ δὲ σημεῖα ταῦτα τῆς
βαθείας θλίψεως τοῦ νέου τούτου, ὃν αὕτη ἄλλο-

τε ἐγνώριζε τοσοῦτον παιδρὸν καὶ περιχαρῆ, προ-
σέβαλον τὴν Κ. Γρανσάμ. Ἐταράχθη καὶ τὸ βλέμ-
μα τῆς κατέστη ὑγρὸν. Ἡ Σουσάννα, ἥτις τὴν
παρετήρει μετ' ἀνησυχίας, ἐνόησεν ἀναμφισβότως
ὅ,τι συνέβαιεν ἐν αὐτῇ καὶ τῇ εἶπεν εἰς τὸ οὖς
συντόμως λέξεις τινάς.

Ὁ Δουκλέρκ δὲν ἤκουε τοὺς λόγους τούτους, ἄλ-
λὰ παρετήρησε τὴν πράξιν τῆς Καλῆς Γυναίκης.
— Κυρία, τῇ εἶπε μελιχρῶς, δὲν δύναμαι ν' ἀπο-
δοκιμάσω τὴν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην, ἣν ἔχετε εἰς
τὴν ἀξιόλογον Κυρίαν Λαμβέρτου· ἀλλὰ ὅ,τι εἶ-
πον εἰς τὴν ἀρχαίαν μνηστήν μου δὲν ἐξαγιάζεται
ἐκ τοῦ τόπου ἐν ᾧ εὐρισκόμεθα;

Ἡ Σουσάννα ἐθεώρησε τὴν σύντροφόν της, ὡς
διὰ νὰ μαντεύσῃ τὴν θέλησιν της· ἀλλ' ἡ Ἀδελαίτ
δραξαμένη τοῦ βραχιόνος της,

— Μείνατε, ἐψιθύρισε.

Καὶ νομίσασα ὅτι ἔδειξε πολλὴν δυσπιστίαν
πρὸς αὐτήν, ὑπέλαβε μετ' ὀλιγωτέρας ἢ τὸ πρῶ-
τον ζηρότητος.

Ὁ Κ. Δουκλέρκ ἀδίκως μὲ κατηγορεῖ ἐπὶ ἀ-
χαριστίᾳ καὶ λήθῃ καὶ ἡ Σουσάννα ἐδύνατο νὰ τῷ
εἴπῃ πόσον ἡμῶν ἄλλοτε εὐκρινῆς εἰς τὰ αἰσθη-
ματα τὰ ὅποια εἶχον διὰ τὸν φίλον τοῦ ἀδελφοῦ
μου. Ἀλλὰ σήμερον δὲν εἶνε πλέον καιρὸς νὰ ἐ-
πανέλθωμεν εἰς τὸ παρελθόν, καὶ πᾶσα μομφὴ εἶ-
νε ματαιὰ. Τώρα λοιπὸν ὅτε σὰς ἔδωσα μετ' εὐ-
κρινείας τὴν ἐξήγησιν, ἣν ἐδικαιοῦσθε ν' ἀπαίτη-
σητε, ἐφείλομεν, κύριε, νὰ ἀποχαιρετήσωμεν ἀλ-
λήλους, καὶ ἐλπίζω ὅτι θέλετε ἐκτιμᾶσαι τὴν ἡσυ-
χίαν μου, ὅπως ὁ ἀποχαιρετισμὸς οὗτος ἦ αἰώνιος.

Καὶ κλίνας ἐφάνη ὅτι ἤθελε νὰ παρασύρῃ τὴν
Σουσάννην, τῆς ὅποιας ἐσφιγγε τὸν βραχίονα μετὰ
σπισμοδικῆς ἰσχύος· ὁ δὲ νέος ὤρμησε, διὰ νὰ
τὴν κρατήσῃ.

— Ὡ! πρὸς χάριν, Ἀδελαίτ, μίαν ἔτι στιγμὴν!
ἀνέκραζεν ἀπηλπισμένος· εἶχον πολλὰς ἐρωτήσεις
νὰ σας ἀπευθύνω, ἀλλ' αἱ ἰδέαι μου πλανῶνται,
ἡ κεφαλὴ μου φλέγεται. . . Τοῦλάχιστον, Ἀδε-
λαίτ, εἶπετέ μοι, εἶθ' εὐτυχῆς;

Ἄν ἡ ἐρώτησις αὕτη ἐμπνέται ἐξ αἰσθηματικῆς
ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ ἐμοῦ, δὲν δύναμαι νὰ μὴ σὰς
ἀποκριθῶ, εἶπεν ἡ Κ. Γρανσάμ μετὰ ψυχρότητος.
Εἶμαι εὐτυχῆς τόσον, ὅσον δύναται νὰ ἦνε μία γυ-
νὴ τῆς ὅποιας αἱ ἐπιθυμίαι εἰσι μέτριαι, ἢ ἡ συ-
νειδήσις εἶνε καθαρὰ καὶ ἥτις ἔχει πᾶσαν ἐμπι-
στοσύνην εἰς ἐκεῖνον, ὃν ἐξελέξατο ὡς σύζυγον.

Ἡ ἐπιμονὴ αὕτη τῆς Ἀδελαίδος ὅπως ἀπο-

κρούση τὰ γενναϊότερα αἰσθημάτά του καὶ τῷ ὑπομνήσῃ τὴν σκληρὰν καὶ σπαραξικάρδιον πραγματικότητα, ἐξήγειρε τέλος εἰδός τι ὀργῆς παρὰ τῷ Ἀλφρέδῳ.

— Εὐτυχής! ἐπανελάθε μετὰ πικρίας· δύνασθε νὰ ὀνομακτιθῆτε τοιαύτη, κυρίως, ὅταν πρὸ μικροῦ ἀκόμη ἤμην μάρτυς τῆς μεγάλης ἐκείνης λύπης, τὴν ὁποῖαν ἠθελήσατε νὰ διασκεδάσητε ἐν τοῖς κόλποις τῆς Σουσάννης! Εὐτυχής! ὅταν ἐπονεῖθι στως ἐκδιώκηται τοῦ οἴκου σας μία ἀξιοσέβαστος φίλη, ἥτις ἀπὸ τῆς παιδικῆς σας ἡλικίας σας ἐνέπλησεν ἀγάπης καὶ περιποιήσεως, καὶ τοῦτο διότι σας ἀγαπᾷ, διότι αὐτὴ καὶ οἱ σὺν αὐτῇ ἀπὸ πενήτη κοντα ἤδη ἐτῶν εἶναι ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν οἰκογένειάν σας. Ἀδελαίς, ὁ φαντισμὸς τοῦ καθήκοντος, ἡ ζωηρὰ ἐπιθυμία σας τοῦ ν' ἀπελπίσθητε ἓνα δυστυχῆ ὅστις εἶχε πιστεύσει εἰς τὸν λόγον σας, σὰς παρέσυρε πολὺ μακρὰν. Ἵπερέβητε τὸν σκοπὸν καὶ δὲν δύναμαι νὰ σας πιστεύσω πλέον.

Ἡ δυστυχὴς γυνὴ δὲν διετήρησε πλέον τὴν σταθερότητα καὶ γενναιοφροσύνην της, ἀκούσασι τοὺς λόγους τούτους, οἵτινες τόσον δικαίως τὴν προσέβλαλον. Προσεπάθησε νὰ ψελλίσῃ ἀπόκρισιν. ἀλλ' οἱ λυγμοὶ τῆς ἔκοψαν τὸν λόγον καὶ ἐκρῖψε τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖρας της. Ἡ Κ. Λαμβέρτου δ' ἔχουσα τὴν παρρησίαν ἐκείνην τοῦ πνεύματος, ἦν τῇ ἐδῶσε μακρὰ πείρα τοῦ κόσμου, ἐνόησεν ὅπως ὁ Δουκλέρν ἐδύνατο νὰ ὠφελθῇ ἐκ τῆς σιωπῆς ταύτης, καὶ ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῆς προσφιλοῦς τῆς Ἀδελαΐδος.

— Ἰσως φαίνεται ἀπίστευτον, κύριε, εἶπε μὲ φωνὴν αὐστηρὰν, εἰς σας, τὸ νὰ μὴ γνωρίζητε ὁποῖας παρηγορίας μία χριστιανικὴ ψυχὴ εὐρίσκει ἐν τῇ θρησκείᾳ, καὶ ὅτι μία ἀσθενὴς γυνὴ, ἥς ἡ ὑπαρξὶς σπαράσσεται ὑπὸ τῶν ἀναποσπάστων δυστυχιῶν τῆς ἀνθρωπότητος, δύναται νὰ κληθῇ εὐτυχής· καὶ ὅμως, κύριε Ἀλφρέδε, ἐγὼ αὐτὴ εἶμαι παράδειγμα τῆς ἐνδομύχου ταύτης εὐδαιμονίας τῆς ψυχῆς, ἦν αἱ τρικυμῖαι καὶ οἱ κλύδωνες τοῦ κόσμου δὲν ἰσχύουσι νὰ ταράξωσιν. Εἶδον πολλὰς δυστυχεῖς ἡμέρας, ἐγὼ ἥτις σας ὀμιλῶ, καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἶχον ἴσως δικαίωμα νὰ ἐκφέρω παράπονα καὶ νὰ μέμφωμαι τὴν τύχην· ἀλλ' οὐδέποτε ἐτόλμησα νὰ ὀνομάσω ἐμαυτὴν δυστυχῆ, διότι ὑπάρχει καὶ εὐδαιμονία ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος, καὶ ἐν τῷ ὑπομένειν εὐθαρσῶς τὰς δοκιμασίας τοῦ βίου. Περὶ τῆς εὐδαιμονίας ταύτης ἠθέλησεν ἡ Κ. Γρανσάμ νὰ ὀμιλήσῃ, διότι ἄλλη δὲν ὑπάρ-

χει ἐπὶ τῆς γῆς. εἰς πρὸς τὸν προσεχῆ δὲ ἐκείνον χωρισμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδετε τὴν λύπην τῆς ἀγαθῆς μου κυρίας, αὕτη δὲν δύναται νὰ ᾖνε ἀπροσδόκτος δι' αὐτήν. Ἐβήσασα εἰς τὸ τέρμα τοῦ σταδίου μου, καὶ ἐν θελήσει τις εἰς τὴν ὁποῖαν καὶ αὐτὴ καὶ ἐγὼ ὀφείλομεν ὑπακοῆν δὲν μᾶς διαχωρίζεν, ἀρα ὁ θάνατος δὲν ἤθελε μετ' οὐ πολὺ μᾶς ἀποχωρίσει· Ἡ Ἀδελαίς εἶνε νέα καὶ ῥωμαλέα, καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἄλλου στηρίγματος, εἰμὴ τοῦ συζύγου της· ἀλλὰ, ἐξηκολούθησε μὲ τόνον διάφορον, τοιαῦται συζητήσεις εἰσιν ἀνωφελεῖς τὴν στιγμὴν ταύτην, καὶ καιρὸς εἶνε νὰ θέσωμεν τέρμα εἰς μίαν συνομιλίαν, ἥτις ἴσως δὲν ἔπρεπε νὰ λάβῃ χώραν. . . Χαίρετε, κύριε Ἀλφρέδε, μὴ μᾶς ἀκολουθῆτε. . . τὸ καθῆκόν σας εἶνε ἀκριβῶς διαγεγραμμένον· ἄς ἴδωμεν δὲ ἂν θὰ ἔχγητε τὴν γενναϊότητα νὰ τὸ ἐκπληρώσητε. Ἵπάγω νὰ σὰς περιμένω εἰς τὴν ἐπαύριον καὶ θὰ ὑπομνήσω εἰς τὴν ἐνθύμησίν σας τὴν ὑπόσχεσιν ἣν μοι ἐκάματε νὰ ἐγκαταλείψητε παρὰ χρεῖμα τὴν Ὀζεραίνην.

Ἐνῶ ὀμιλεῖ, ἔσυρε τὴν Ἀδελαΐδα, ἥτις τρέμουσα καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς νεύοντας χαμικί, ὑπήκουε μηχανικῶς εἰς τὴν ὠθησιν, ἦν τῇ ἐδίδε καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἐμελλον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ ἐκκλησιδίον, ὃ Ἀλφρέδος ἀνανήψας τῆς ἐκπλήξεως, εἰς ἣν τὸν εἶχε ῥῖπει ἡ φαινόμενη ἀδιαφορία τῆς ἀρχαίας μνηστῆς του, ἐκραύγασε μὲ φωνὴν σπαραξικάρδιον.

— Ἀδελαίς! Ἀδελαίς!

Ἄλλ' ἡ νέα γυνὴ δὲν εἶχεν οὔτε τὸν καιρὸν, οὔτε τὸ θάρρος ἴσως ν' ἀποκριθῇ ἢ νὰ στραφῇ πρὸς αὐτό· δὲν ἐδυνήθη λοιπὸν εἰμὴ νὰ σείσῃ τὸ ἐκ τῶν δακρύων βεβρεγμένον ῥινόμακτρον της εἰς σημεῖον ἀποχαιρετισμοῦ. Ἡ Σουσάννα, ἥτις ἠσθάνετο ὅτι ἐκαίνη εἶχεν ὀλοσχερῶς ἀποκάμει, τὴν ἔσυρε πάντοτε ἵνα μὴ γείνη καταρατὴς ἢ ἀδυναμικὴ της, καὶ τότε μόνον ἐβράδυνε τὸ βῆμα, ὅτε ἐβήσασιν εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιδίου, καὶ ἐκρῖθησαν εἰς τοὺς καλάμους, οἵτινες ὠοῖζον τὴν ὁδόν. Τότε ἡ Ἀδελαίς ἐρρίφθη σπασμωδικῶς εἰς τοὺς βραχίονας τῆς Καθῆς Γυναίκος, καὶ τῇ εἶπε μὲ εἶδος φρε ἠτιδος περιπτυσσομένη αὐτήν,

— Σουσάννα, σεῖς μ' ἐσώσατε! . . ποσάκις ἐκινδύνεσα ν' ἀπικαλύψω τὸ μυστικόν μου!

— καὶ τοῦτο κυρίως ἐφοβοῦμην, κόρη μου, καὶ ἰδοὺ διατί ἐπεθύμουν ν' ἀναχωρήσῃ πρὶν σὲ εἶδῃ· ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἠθέλησεν οὕτω.

(ἀκολουθεῖ)